

STORTINGET

Innst. 242 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Meld. St. 9 (2024–2025)

Innstilling fra justiskomiteen om Totalberedskaps- meldingen – Forberedt på kriser og krig

Til Stortinget

Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer i denne saken en melding om totalberedskapen. Regjeringen satte ned en totalberedskapskomisjon i januar 2022. Kommisjonen har vurdert styrker og svakheter ved dagens beredskapssystemer og foreslått hvordan samfunnets samlede ressurser kan og bør innrettes for å videreutvikle motstandskraften og sikre best mulig samlet utnyttelse av beredskapsressursene. Anbefalinger fra Totalberedskapskomisjonens rapport NOU 2023:17 Nå er det alvor – rustet for en usikker fremtid, følges blant annet opp gjennom denne totalberedskapsmeldingen.

I meldingen beskriver regjeringen den alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa som følge av Russlands angrepskrig mot Ukraina, krigen i Midtøsten og en tilspisset global konkurranse og rivalisering mellom stormakter som USA og Kina om militær, politisk, økonomisk og teknologisk makt.

Teknologisk utvikling utfordrer sikkerhet og beredskap på måter vi ikke fullt ut overskuer. Digitaliseringen av samfunnet, bruk av sosiale medier og utviklingen av ny teknologi som kunstig intelligens bidrar til dette. Klimaendringene øker risikoen for naturfare her hjemme og kan forsterke migrasjon og konflikter globalt.

I møte med denne samfunnsutviklingen må Norge styrke sin samlede forsvarsevne. Regjeringens langtidsplan for forsvarssektoren omhandler vår militære evne. I totalberedskapsmeldingen setter regjeringen retningen for en omlegging av den sivile delen av totalforsvaret og for den sivile motstandskraften. Det sivile samfunnet må være forberedt på krise og krig og utvikle et samfunn som understøtter militær innsats og som motstår sammensatte trusler. I dette ligger det å planlegge for å møte krigshandlinger på norsk territorium så vel som på alliertes territorium.

Å styrke samfunnets motstandskraft i møte med denne utviklingen krever en bredde av tiltak; regulering, finansiering, veiledning, samarbeid og egenberedskap. Summen av tiltak på ulike nivåer skal bidra til bevisstgjøring, kunnskap og felles situasjonsforståelse og gjøre oss bedre forberedt som samfunn.

Samtidig kan vi ikke beskytte samfunnet fullt og helt mot alle trusler. Hendelser vil inntreffe. Hvilke tiltak som skal gjennomføres, må baseres på en vurdering av risiko og hvilken risiko vi må akseptere og leve med. Regjeringen mener at beredskapspolitikken må ta utgangspunkt i våre strategiske interesser og utnytte våre fortrinn. Tiltakene må samtidig bygge på en forståelse av hvilke sårbarheter vi står overfor.

Det vises til meldingen for en nærmere beskrivelse av dagens situasjon og hvilke tiltak regjeringen foreslår for å møte utviklingen.

Komiteens behandling

Komiteen har hatt muntlig høring om meldingen torsdag 13. februar 2025. Til den muntlige høringen ble det invitert 116 høringsinstanser. Komiteen har også

mottatt skriftlige innspill om saken. Disse kan leses på sakens side på stortinget.no.

Komiteen mottok et rettebrev fra Justis- og beredskapsdepartementet av 10. mars 2025. Brevet følger vedlagt denne innstillingen.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Ragnhild Male Hartivksen, Odd Harald Hovland og Hadia Tajik, fra Høyre, Ingunn Foss og Guro Angell Gimse, fra Senterpartiet, Sandra Borch og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, Tor André Johnsen og lederen Helge André Njåstad, fra Sosialistisk Venstreparti, Torgeir Knag Fylkesnes, og fra Venstre, Ingvild Wettrhus Thorsvik, viser til Meld. St. 9 (2024–2025) Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig.

Innledning

Komiteen vil understreke at det å ivareta den nasjonale sikkerheten er en av statens viktigste oppgaver. Med erfaringene fra koronapandemien, store naturhendelser og en endret sikkerhetspolitisk situasjon er det med et stort alvor komiteen behandler denne meldingen. Mens langtidsplassen for forsvarssektoren er et betydelig løft for vår militære evne, gir denne meldingen føringer for et taktskifte i utviklingen av den sivile delen av totalforsvaret og vår sivile motstandskraft.

Komiteen avholdt åpen høring i saken 13. februar 2025, der 116 instanser deltok. I tillegg har komiteen mottatt ytterligere skriftlige innspill. Komiteen oppfatter det store antallet organisasjoner og andre instanser som på denne måten ønsker å bidra til arbeidet, som et uttrykk for en sterk oppslutning om meldingens formål: å styrke landets motstandskraft og totale beredskap. Komiteen registrerer også at høringsinstansene gjennomgående er positive i sin omtale av meldingen.

Komiteen viser til at bakteppet for denne meldingen er at Norge befinner seg i en farligere og mer uforutsigbar verden. Parallelt fører klimaendringene til mer alvorlige og intense konsekvenser av naturhendelser. I en slik kontekst er det avgjørende viktig at samfunnets totale ressurser utnyttes på best mulig måte, og slik at alle sektorer til enhver tid er rigget for de mange og ulike utfordringene samfunnet står overfor.

Komiteen deler regjeringens overordnede vurdering av situasjonen og at kompleksiteten i trusselbildet krever et mer årvåkent og mer motstandsdyktig sivilt samfunn. Dette innebærer at vi også må planlegge for å kunne møte krigshandlinger på norsk territorium, hvilket innebærer behov for omlegging av den sivile delen

av totalforsvaret og for å styrke den sivile motstandskraften i befolkningen. Komiteen er enig i at et motstandsdyktig og utholdende sivilt samfunn er en forutsetning for at Norge kan evne å motstå et mer akutt og komplisert trusselbilde.

Komiteen vil understreke at motstandskraft og kapasitet bygges best i fredstid og gjennom et bredt spekter av tiltak og virkemidler.

Komiteen deler regjeringens syn på behovet for en forsterket beredskapspolitikk som vektlegger bredde i totalforsvaret og et sterkere sivilt-militært samarbeid.

Komiteen viser til at denne stortingsmeldingen bygger på et bredt og omfattende kunnskapsgrunnlag der særlig Totalberedskapskommisjonen sin utredning står sentralt. Kommisjonens rapport, NOU 2023:17 Nå er det alvor – Rustet for en usikker fremtid, er den første gjennomgangen av Norges totalberedskap siden Sårbarhetsutvalget la frem sin rapport i år 2000. Komiteen merker seg at meldingen følger opp kommisjonens ti hovedanbefalinger.

Komiteen vil understreke utfordringen med at den sivile beredskapen skal ivareta et stort spenn i mulige hendelser som kan inntreffe, og som kan ha svært ulik grad av alvorlighet. Komiteen merker seg at regjeringen i stortingsmeldingen særlig vektlegger motstandskraft og totalforsvar i situasjoner som er høyt på krisespekteret, og vår evne til å forebygge og håndtere sammensatte trusler, sikkerhetspolitisk krise, væpnet konflikt og i verste fall krig. Samtidig vil komiteen understreke at ressursene i totalforsvaret også inngår i hverdagsberedskapen som skal håndtere hendelser i det øvrige krisespekteret ved naturkatastrofer, større ulykker og andre alvorlige hendelser – både det som kan inntreffe nasjonalt, regionalt og lokalt.

Komiteen mener derfor at en styrket totalberedskap ikke hviler på tiltak i én enkelt sektor, men at innretningen av tiltak i sum må innbefatte hver enkelt av oss, offentlig sektor, næringslivet og frivillig sektor.

Komiteen mener det er nødvendig med kraftfulle grep for å styrke beredskapen. Komiteen viser til at Norge står foran store utfordringer i årene fremover. Den sikkerhetspolitiske situasjonen er vesentlig endret etter Russlands fullskalainvasjon av Ukraina. Sabotasje, spionasje, cyberangrep og påvirkningsoperasjoner påvirker sivilsamfunnet. I tillegg fører klimaendringer til at det vil være mer ekstremvær i tiden fremover. Flom, skred og ras er eksempler, men også lengre perioder med tørke og fare for skogbranner. Andre krisescenarier kan være pandemier, forsyningssvikt, terrorangrep og migrasjonskrise, for å nevne noe.

Komiteen viser til at det er uklart hvilken krise som vil ramme oss neste gang. God beredskap handler om å være beredt på det uforutsette. Komiteen mener for eksempel at det er viktig å understreke at Norge i

svært mange krisescenarioer ikke er avskåret fra samarbeid med andre land. Komiteen mener det er avgjørende at Norge og Europa blir mer uavhengige av kritiske råvarer.

Komiteen mener at samarbeid med Norges allierte er viktig, særlig i en sikkerhetspolitisk krevende tid. Norge som et lite land tjener på en åpen verdensøkonomi, både av hensyn til å sikre norske arbeidsplasser og for å få forsyning av varer og tjenester.

Komiteen vil understreke viktigheten av Svalbard i en mer spent sikkerhetspolitisk situasjon. Komiteen viser til at rivalisering mellom stormaktene i stadig større grad kommer til uttrykk i nordområdene. Norges suverenitet over Svalbard er ubestridt. Konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten er ett av de fem overordnede målene for svalbardpolitikken. Komiteen merker seg at Russland aktivt forsøker å utfordre norsk myndighetsutøvelse på Svalbard, og at Sysselmesteren korrekt har sanksjonert lovbrudd i den forbindelse.

Komiteen viser for øvrig til sine partiers respektive merknader i behandlingen av Svalbardmeldingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og Venstre, mener at et godt samarbeid med Norges allierte er viktig for å ivareta norsk totalberedskap.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Venstre, viser til at EUs arbeid med sikkerhet og beredskap skyter fart, og at store deler av dette arbeidet befinner seg utenfor rammene av EØS-avtalen. Norge har for eksempel ikke rett gjennom EØS-avtalen til å delta i EUs helseunion, forsvars- og sikkerhetssamarbeidet eller EUs nye satellittprogram for kommunikasjon og overvåkning.

Dette flertallet mener videre at det er svært viktig at Norge etterlever sine forpliktelser i henhold til EØS-avtalen, slik at Norge oppfattes som en pålitelig og forutsigbar samarbeidspartner når vi tar initiativ til å utvide samarbeidet med EU knyttet til beredskap.

Et tredje flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, merker seg at regjeringen i meldingen trekker frem en rekke viktige initiativer som skal styrke norsk beredskap i møte med en vesentlig endret sikkerhetspolitisk situasjon, som enten ikke er igangsatt eller som er langt unna ferdigstillelse. Dette flertallet viser til at det har gått over tre år siden Russlands fullskalainvasjon av Ukraina, og mener det er påfallende at det i meldingen redegjøres for at den blant annet vil «utrede en cyberberedskapsordning», «klargjøre muligheten for å stille krav til sikkerhet og beredskap i offentlige anskaffelser» og «igangsette arbeidet

med en strategi for å styrke motstandskraften mot desinformasjon», for å nevne noe. Dette flertallet mener dette er gode tiltak, men at disse burde og kunne vært iverksatt tidligere.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener at Totalberedskapsmeldingen burde anerkjent at Norge er avhengig av europeisk aksept for å bli invitert inn i EUs arbeid med sikkerhet og beredskap. Disse medlemmer setter spørsmålsteget ved om regjeringen i stor nok grad ser ulike deler av Norges relasjon til EU i sammenheng.

Disse medlemmer viser videre til at Totalberedskapsmeldingen inneholder en rekke henvisninger til EU-initiativer som er viktig for norsk sikkerhet og beredskap, men at det ikke vises direkte til EUs egen totalberedskapsmelding, «Safer Together», publisert i oktober 2024. Disse medlemmer mener at det hadde vært klokt å se Norge og EUs arbeid med totalberedskap i sammenheng og systematisk identifisere områder for koordinasjon og samarbeid.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det med dagens sikkerhetspolitiske situasjon er påkrevd med en gjennomgang av tillatelser og ordninger for personer fra land som utgjør en sikkerhetsrisiko for Norge. Dette gjelder på alle samfunnsområder, og siktemålet er å tette de sårbarheter som tillatelser og ordninger for disse personene representerer for vår sikkerhet og beredskapsevne. Disse medlemmer viser her til blant annet farledsbevisordningen som gir russiske navigatører rett til å seile på norskekysten uten norsk myndighetsperson til stede om bord.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå alle tillatelser og ordninger for personer fra land som utgjør en sikkerhetsrisiko for Norge, i alle sektorer, med mål om å tette sårbarheter.»

Verdien av tillit

Komiteen mener det er av stor verdi at Norge er et åpent samfunn hvor innbyggerne har stor grad av tillit til hverandre og til myndighetene. Komiteen vil derfor fremheve tillit som en grunnleggende verdi og et fundament for å bygge motstandskraft og beredskap. Tillit mellom mennesker og mellom befolkningen og myndighetene gjør oss bedre rustet til å samhandle om å avverge og håndtere krisesituasjoner. Følgelig er det av avgjørende betydning at vi evner å avverge trusselaktørers forsøk på å svekke befolkningens tillit til myndighetene og hverandre.

Komiteen ser derfor med bekymring på at tilliten i samfunnet utfordres av at mange mennesker, spe-

sielt unge, føler på utenforskap og manglende tillit til andre mennesker og offentlige myndigheter.

I arbeidet med å styrke beredskapen er det etter komiteens mening derfor svært viktig å opprettholde de funksjonene og mekanismene som styrker befolkningens tillit til hverandre og til myndigheten, for å opprettholde oppslutningen om beredskapstiltak og derigjennom beredskapsevnen. Et godt og opplyst ordskifte og tiltak for å motvirke utenforskap er i denne sammenheng viktig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at en viktig forutsetning for å skape tillit er at det er små forskjeller mellom folk, et godt offentlig tjenestetilbud, og at folk har gode og trygge bo- og levekår i hele landet.

Mål og prioriteringer

Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen identifiserer følgende tre hovedmål for arbeidet med å styrke det sivile samfunnets motstandskraft:

- Et sivil samfunn som er forberedt på krise og krig
- Et sivil samfunn som motstår sammensatte trusler
- Et sivil samfunn som understøtter militær innsats.

Komiteen slutter seg til målene og merker seg videre de syv strategiske og tematiske prioriteringene som tiltakene i meldingen er sortert under.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at Totalberedskapsmeldingen presenterer mange viktige tiltak for å styrke norsk beredskap, men at meldingen har to vesentlige generelle mangler.

Flertallet vil påpeke at meldingen har for lite fokus på forebygging av kriser. Meldingens tre hovedmål omhandler utelukkende håndtering og motstandsdyktighet, og ikke reduksjon av sannsynligheten for at kriser oppstår. Flertallet viser til at forebyggende tiltak ofte er mer kostnadseffektive enn beredskapstiltak. For eksempel vil forebyggende investeringer i global helse-sikkerhet som forebygging av antimikrobiell resistens og styrking av bioåpenkonvensjonen kunne gi betydelig bedre beskyttelse mot helsetrusler enn rent nasjonale beredskapstiltak.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre vil videre påpeke at meldingen mangler systematiske nytte-kostnadsanalyser av foreslåtte tiltak, i tråd med størrelsen på en gitt trussel, til tross for at regjeringen selv erkjenner behovet for «en mer forpliktende oppfølging av krisescenarier» fra DSB. Disse medlemmer viser til at

DSB hadde pandemi øverst på sin liste over krisescenarier i 2019, men at dette ikke førte til tilstrekkelige og proporsjonale beredskapstiltak i forkant av covid-19.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener for øvrig at beskrivelsen av alle trusler som kan treffe vårt samfunn, er god og i harmoni med både langtidsplanen for Forsvaret og rapportene fra Totalberedskapskommisjonen og Forsvarskommisjonen. De fleste kriser treffer oss i fredstid og skal løses av sivile beredskapsressurser. Disse medlemmer er derimot sterkt bekymret over at tiltakene meldingen trekker opp, ikke står i forhold til alvor i truslene. Disse medlemmer er bekymret for at det til utfordringene som skisseres, ikke er avsatt tilstrekkelig med ressurser i meldingen.

Komiteens medlem fra Venstre mener at fremtidige beredskapsmeldinger og -planer må baseres på solid evidens og inkludere systematiske vurderinger av både forebyggende tiltak og kostnadseffektivitet.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at den kommende langtidsplanen for sivil beredskap og fremtidige totalberedskapsmeldinger inkluderer systematiske nytte-kostnadsanalyser eller kostnad-virkningsanalyser av alle vesentlige tiltak, der både forebyggende tiltak og beredskapstiltak vurderes på like fot.»

Et mer samordnet forebyggings- og beredskapsarbeid

ENHETLIG RÅDSSTRUKTUR

Komiteen vil understreke at samhandling mellom forvaltningsnivåer og mellom offentlig, frivillig og privat sektor er en forutsetning for et velfungerende samfunn og et robust totalforsvar. For å håndtere kriser og uforutsette hendelser må tjenester finne sammen og samarbeide. I dette arbeidet er det avgjørende at beslutningstagere får en samlet vurdering av tilstand, tiltak og prioriteringer.

Komiteen er enig i behovet for bedre samordning og prioritering av ressurser mellom det offentlige, næringslivet og frivilligheten. Etablering av ny struktur for forebygging, tilstandsvurdering og beredskapsplanlegging på departementsnivå vil etter komiteens mening gi viktig kunnskap for utvikling av langsiktig og tverrsektoriell planlegging, tverrsektorielle budsjettprioriteringer, samt et systematisk og kontinuerlig beredskapsarbeid innenfor de kritiske samfunnsområdene.

Komiteen viser til meldingen og støtter etableringen av en enhetlig rådsstruktur på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå for å styrke koordineringen av bered-

skapsarbeidet, inkludert beredskapsråd innenfor kritiske samfunnsområder der slike råd ikke finnes i dag.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til meldingens kapittel 3.1. om en felles rådsstruktur på departementsnivå for beredskapsplanlegging og tilstandsvurderinger i sivile sektorer. Disse medlemmer er bekymret for at en komplisert rådsstruktur vil forsterke sektor-tenkningen, noe som igjen vil bidra til ytterligere fragmentering og ansvarspulverisering når kriser oppstår. Disse medlemmer viser til erfaringer fra pandemien, og koronautvalgets rapport, der de blant annet peker på at ansvaret for å gjøre faglige vurderinger av de samfunnsmessige konsekvensene var delt mellom flere aktører, og at det er behov for å tydeliggjøre lederrollen i en slik krisesituasjon.

Disse medlemmer viser også til 22. juli-kommisjonens rapport, der det dokumenteres hvordan ressursene ikke fant hverandre da det gjaldt som mest. Disse medlemmer viser videre til at de fleste andre land har enhetlige nasjonale strukturer, som nasjonale sikkerhetsråd, der alle sektorer er representert, og en nasjonal operasjonssentral der de operative ressursene er samlet for å styrke enhetlig kriseledelse.

LANGTIDSPLAN FOR SIVIL BEREDSKAP OG MOTSTANDSKRAFT

Komiteen viser til at det skal lages en langtidsplan for sivil beredskap, som skal sikre mer samtrening og bedre dimensjonering av beredskapsetatenes ressurser. Formålet må være langsiktig styring av etatene, samt riktig prioritering av mennesker, utstyr og økonomi. Denne planen må bygge på risikovurderingene som utarbeides av de ulike beredskapsrådene, og rulleres for å tilpasse seg endringer i risikobildet.

Komiteen viser til at den sikkerhetspolitiske situasjonen fordrer en mer langsiktig planlegging og prioriteringer innen samfunnssikkerhet og beredskap. For å forsterke den sivile beredskapen er det behov for bedre samordning av ressurser, tverrsektorielt samarbeid og langsiktig tenkning.

Komiteen viser til meldingen og er enig i behovet for å forsterke koblingen mellom risikovurderinger og politiske tiltak, og en tydeligere strategisk retning for å løse de samlede sikkerhets- og beredskapsbehovene. Komiteen vil påpeke at selv om det er vesentlige forskjeller mellom langtidsplanlegging i forsvarssektoren, der langtidsplanen omhandler én sektor og ett forvaltningsnivå, og en langtidsplan for sivil beredskap som vil omfatte de fleste departement, næringslivet og frivillig sektor, er en slik langtidsplan for sivil beredskap og motstandskraft helt nødvendig. En langtidsplan for sivil

beredskap og motstandskraft vil bidra til å styrke totalberedskapen innenfor rammene av sektoransvaret. En ny rådsstruktur vil her bidra til å sikre kontinuitet og systematikk i beredskapsarbeidet og gi grunnlag for utarbeidelsen av en langtidsplan for sivil beredskap.

Komiteen støtter derfor en langsiktig og helhetlig styring, prioritering, planlegging og utvikling av sentrale beredskapsressurser på sivil side gjennom etablering av en egen langtidsplan for sivil beredskap.

Komiteen understreker at det i tillegg må lages en egen langtidsplan for politiet, for å sikre mer langsiktig styring av landets sivile maktapparat. Politiet skal forebygge og bekjempe kriminalitet i det alminnelige, i tillegg til at de har en sentral funksjon i forbindelse med kriser og hybride trusler. Denne planen må blant annet bygge på politidirektørens faglige råd, sammen med annen kunnskap om investeringsbehov og utgifter, inkludert områdegjennomgangen fra mars 2024 og DFØs rapport 2023:2. Målet må være at langtidsplanene for politiet og for den sivile beredskapen er tilstrekkelig samkjørt til at man får utnyttet kompetanse og ressurser best mulig, samtidig som at den for politiet må ta hensyn til at politiet utfører omfattende forebyggende arbeid og bekjemper kriminalitet utover beredskapsoppgavene.

INVOLVERING AV NÆRINGSLIVET

Komiteen vil løfte betydningen som private aktører har for beredskapsarbeidet i landet vårt.

Komiteen viser til at private aktører eier betydelige andeler av kritisk infrastruktur i Norge, og de har kapasiteter og kompetanse av betydning for både forebyggende arbeid og krisehåndtering. Med dette følger det rettigheter og plikter. Privat næringsliv har en rettmessig plass i beredskapsråd på alle nivå i forvaltningen, og de må involveres langt mer systematisk enn i dag. Samtidig må også privat næringsliv være bevisste på trusselbildet, og hvilke konsekvenser det kan få dersom deres verdier skulle rammes. De må også ha egenberedskap mot uønskede hendelser. Den nye loven om grunnsikring av virksomheter vil stille krav til private til risikovurderinger, implementering av sikkerhetstiltak og krav til hendelseshåndtering. Virksomheter som har betydning for nasjonal sikkerhet, må ha ekstra sikrings tiltak (krav etter sikkerhetsloven).

Komiteen viser til at det skal opprettes en cyberberedskapsordning i samarbeid mellom relevante myndigheter og miljøer i næringslivet. Digital sikkerhetskompetanse er en begrenset ressurs i Norge, men en rekke private virksomheter har relevant personell. Gjennom ordningen skal private virksomheter som er knyttet til ordningen, kunne bidra med menneskelige og teknologiske ressurser ved større cyberhendelser, men også selv få tilgang på kunnskap og erfaringsdeling.

Cyberberedskapsordningen skal primært benyttes ved alvorlige hendelser som krever ekstra kapasitet og kompetanse.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre vil understreke næringslivets betydning i landets totalforsvar. Dagligvarebransjen, private helseaktører og deres evne til oppskalering har vist seg uvurderlige. Disse medlemmer merker seg at regjeringen skriver i meldingen at det er ønskelig med et styrket samvirke på tvers av sektorer, men disse medlemmer mener det er påfallende hvordan regjeringens politikk i praksis undergraver et samarbeid med private aktører, blant annet gjennom etableringen av Avkommersialiseringsutvalget.

Disse medlemmer vil påpeke at det i Totalberedskapsmeldingen står lite om de private aktørene som bidro til at Norge kom seg godt gjennom koronapandemien. Blant annet dagligvarebransjen og private helsetilbydere var viktige. Disse medlemmer vil trekke frem at private velferdstilbydere var helt sentrale i å sikre fasiliteter og personell for testing og vaksinerings av befolkningen under koronapandemien. Uten fleksibiliteten og muligheten disse private aktørene hadde til å raskt skalere opp, er det lite sannsynlig at det ville vært mulig å gi et like godt tilbud til befolkningen.

Disse medlemmer mener styrkingen av den sivile motstandskraften og landets totalberedskap også er en mulighet for innovasjon og næringsvekst. Flere av tiltakene i langtidsplanen krever anskaffelser av nye produkter og tjenester, og her bør markedet utfordres til å løse de offentlige behovene på både nye og bedre måter gjennom innovative anskaffelser som innkjøpsmetodikk.

Disse medlemmer viser for eksempel til Leve- og utviklingsprogrammet (LUP) som eies av Forskningsrådet, Innovasjon Norge, KS og NHO. LUP hjelper offentlige behovseiere med markedet for å utvikle eller ta i bruk nye og bedre løsninger og innovasjoner. LUP kan med sitt landsdekkende tilbud bistå offentlige virksomheter i planleggingen og gjennomføringen av offentlig/privat samarbeid om utvikling og kjøp av slike løsninger. Denne metodikken er tilpasset militære formål, såkalt dual-use, og har vært brukt i utviklingsprosjekter for Forsvarsbygg.

Disse medlemmer mener tilnærmingsmåten med fordel også kan benyttes ved anskaffelser av sikkerhets- og totalberedskapsløsningen Norge har behov for framover.

Disse medlemmer viser til at under behandlingen av Eierskapsmeldingen og Innst. 190 S (2022–2023) fremmet Høyre forslag om, og fikk flertall for, å be regjeringen vurdere hvordan Norge kan sikre kontroll over strategisk viktige verdikjeder i lys av den nye geopolitis-

ke situasjonen, og vurdere om det har implikasjoner for statlig eierskap.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre mener det er på det rene at næringslivet skal og må spille en veldig viktig rolle i det totale nasjonale beredskapsarbeidet. Disse medlemmer er dessverre av den oppfatning at stortingsmeldingen mangler omtale av konkrete virkemidler for å bedre utnytte næringslivets kapasitet og kompetanse innen beredskap. Et aktuelt virkemiddel ville, etter disse medlemmers mening, være årlige beredskapsøvelser mellom offentlige etater og relevante næringslivsaktører.

NORDISK OG EUROPEISK SAMARBEID

Komiteen mener at den endrede sikkerhetssituasjonen tilsier at samarbeidet med allierte i Norden og Europa må styrkes.

Komiteen mener at Sverige og Finlands NATO-medlemskap gir nye muligheter til samarbeid om vertslandsstøtte og sivil-militært samarbeid. Arbeid med sammensatte trusler, utvikling av felles scenarier og øvelser er sentralt i samarbeidet. Det strategiske sivil-militære samarbeidet gjennom etablerte arenaer som Haga og NORDEFCO skal også styrkes.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Venstre, understreker betydningen av at norske myndigheter følger arbeidet i EU om et styrket samarbeid om sikkerhet og beredskap tett, og søker å få ta del i diskusjonen om den kommende organiseringen av beredskapsarbeidet, slik at det er mulig for Norge å delta i dette. Norge samarbeider i dag med EU og er fullverdige medlemmer i eksisterende Union Civil Protection Mechanism og bør vurdere hvordan vi mer aktivt kan bidra inn i videreutviklingen av dette, til det beste for begge parter.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener at viktigheten av europeisk samarbeid i beredskapsøymed er særdeles underkommunisert i totalberedskapsmeldingen. Det er disse medlemmers klare standpunkt at Norge ville ha sikret sine innbygges trygghet og motstandskraft mot kriser og krig på en betraktelig bedre måte dersom vi hadde vært medlem i EU.

Disse medlemmer viser til at EUs nedslagsfelt blir stadig større, og til at ulike politikkområder flyter sammen i hverandre. Disse medlemmer viser til at prinsippene om fri bevegelse i et indre marked har utgjort «kjernen» i EU-samarbeidet, og at det er disse prinsippene som også er kjernen i EØS-avtalen. Over tid har EU-samarbeidet blitt utvidet til å gjelde langt mer. Denne utviklingen er i stor grad drevet frem og akselerert av

kriser og en tilspisset sikkerhetspolitisk situasjon, især covid 19-pandemien og krigen i Ukraina. Beredskap og krisehåndtering har derfor fått en langt mer fremtredende rolle i EU enn tidligere.

Disse medlemmer viser til at EØS-utvalget i NOU 2024:7 punkt 13.5 skriver følgende:

«Utvalget mener at Norges tilknytning til EUs ordninger for sivil beredskap og innsats mot grensekryssende helsetrusler, gir vesentlige bidrag til å trygge det norske samfunnet og norske borgere. Vår nasjonale beredskap styrkes gjennom tett samarbeid med likesinnede og naboland som alle har EU som sin foretrukne ramme. Norske myndigheter har i denne sammenheng vurdert det som politisk ønskelig og samfunnsøkonomisk lønnsomt med felleseuropeiske ordninger, framfor at enkeltstater fullt ut bygger opp egen beredskap for håndtering av relevante risikoer og trusler. Felleseuropeiske ordninger er samtidig et supplement til, og ikke en erstatning for, ulike nasjonale ordninger.

(...)

Etter utvalgets syn ville det ikke vært mulig med et så omfattende samarbeid som det Norge har i dag, uten EØS-avtalen. Gjennom EØS-avtalen får Norge bedre tilgang til EUs beslutningssystemer og inngår dessuten i et bredere samarbeid med EU, både relatert til og ikke relatert til det indre markedet.

Utvalget vil samtidig understreke at EØS-avtalen ikke sikrer Norge fullt ut mot hastetiltak fra EUs side i en krisesituasjon. Den sikrer heller ikke tilgang til alle EUs ordninger, noe utfordringene knyttet til vaksineanskaffelser og HERA-samarbeidet illustrerer. Videre vil EUs hurtige beslutninger i en krisesituasjon kunne skape større utfordringer når det gjelder EØS/EFTA-statenes involvering og påvirkning, enn hva som er tilfellet i en normalsituasjon. EØS er ikke tilpasset situasjoner der det er behov for rask respons. Dette kan ha konsekvenser for Norges tilknytning til EUs krisehåndteringssystem, der beslutninger kan delegeres til Kommisjonen eller Rådet utenom ordinær saksbehandling.

Norge har i senere år deltatt jevnlig både på møter i EUs politiske krisehåndteringsmekanisme (IPCR) og på uformelle ministermøter, blant annet i forbindelse med koronapandemien og krigen i Ukraina. En viktig bakgrunn for tilgangen til slike møteplasser, er Norges deltakelse i EUs ordning for sivil beredskap. Norge har imidlertid ikke noen garanti for en slik tilgang til EUs informasjonskanaler i framtidige kriser. Utvalget registrerer at det er en stor utfordring at norske myndigheter, i en krisesituasjon, ikke er garantert tilkobling på informasjonsflyten i EU, og at det mangler egnede kanaler for å formidle norske synspunkter og behov. Denne utfordringen kan forsterkes jo større fullmakter EU får i framtidige kriser. Manglende kobling til EUs politiske samarbeid kan med andre ord være spesielt utfordrende i en krisesituasjon, der det er behov for raske beslutninger.

Utvalget registrerer at en viktig motivasjon for norske myndigheters ønske om å knytte seg til EUs ordninger for beredskap og krisehåndtering, er at Norge blir sårbart ved å stå alene. Totalberedskapskommisjonen slo fast at Norges sikkerhets- og beredskapsutfordringer i stor grad er knyttet til utviklingstrekk utenfor Norges grenser, og at det er nødvendig også å videreutvikle og styrke det internasjonale samfunnsikkerhets- og beredskapssamarbeidet for å møte disse utfordringene. Utvalget registrerer at EU over tid har styrket samarbeid

det om beredskap og krisehåndtering – særlig de siste årene. Erfaringene fra koronapandemien, som også er fylldig dokumentert i Koronakommisjonens rapporter, viser for det første at tyngdepunktet for relevant samarbeid for Norges vedkommende ligger i Europa. For det andre foreligger det ikke alternative konstellasjoner og samarbeid når det gjelder beredskap og samfunnsikkerhet, som i samme grad kan oppfylle Norges behov per i dag eller i overskuelig framtid. Det finnes per i dag ikke realistiske alternativer til å samarbeide tett med EU på disse områdene.»

Etter disse medlemmers syn viser EØS-utvalgets vurderinger at fortsatt norsk EØS-tilknytning er uunnværlig, og at EU-medlemskap hadde vært å foretrekke. Dette medlem er spesielt bekymret over at Norge i en krisesituasjon ikke er garantert tilkobling på informasjonsflyten i EU, at EØS ikke er tilpasset situasjoner der det er behov for rask respons, og at EUs hurtige beslutninger i en krisesituasjon kan skape større utfordringer når det gjelder Norges involvering og påvirkning, enn hva som er tilfellet i en normalsituasjon.

Disse medlemmer vil trekke fram EUs satellittprogram, Iris2, som et politikkområde av stor relevans for Norges beredskap og sikkerhet og som det enda ikke har vært mulig å sikre norsk deltakelse i.

Disse medlemmer viser videre til det pågående arbeidet for norsk tilknytning til EUs styrkede helseberedskapssamarbeid som eksempel på hvor sårbar Norges tilknytning til EUs beredskapssamarbeid kan være. Disse medlemmer viser videre til at da utenriksministeren orienterte Europautvalget om status i regjeringens arbeid med å knytte Norge til EUs styrkede helseberedskap den 22. oktober 2024, sa han følgende:

«Forordningene om det utvidede mandatet til Det europeiske smittevernbyrået og det europeiske legemiddelverket og forordningen om grensekryssende helsetrusler er nå innlemmet i EØS-avtalen. For tilknytning til de delene av EUs styrkede helseberedskapssamarbeid som går utover EØS-avtalen, trenger Norge en egen bilateral avtale. EU kjenner Norges ambisjoner godt, men har hele tiden antydning at Norges ambisjoner må være moderate. Om denne avtalen sier de nå offentlig at det må være forskjell på å være EU-medlem og ikke å være det.

Den 18. september offentliggjorde Kommisjonen at de har anbefalt Rådet at det åpnes forhandlinger med Norge, Island og Liechtenstein, og foreslått et mandat for forhandlingene. Dette er svært positivt, og det gir bevegelse i saken. Det skal samtidig sies at mandatet er snevrere enn hva Norge ideelt sett hadde ønsket seg.

Mandatforslagets virkeområde er avgrenset til medisinske mottiltak i helsekriser. Det er en del av kjerneinteressen for Norge og vil være viktig for å styrke norsk helseberedskap. Dette er basert på erfaringene fra covid, hvor vi var så heldig å ha greie venner i Sverige, men vi hadde i utgangspunktet ikke institusjonelle koblinger som hadde sikret oss f.eks. tilstrekkelig adgang til vaksiner.

Samtidig vil en slik avtale ikke nødvendigvis sikre Norge en plass i EUs arbeid med helsekriser i scenarioer som krever helt andre former for mottiltak. Vi vil jobbe

for å skape mekanismer som kan gi Norge bredere deltagelse. Vi ser det som klart i Norges interesse og i Norges innbyggers umiddelbare interesse.

I den nye EU-kommisjonen ser vi at ansvaret for helseberedskap er delt på flere kommissærer. Vår oppfatning er at dette understreker behovet for en bred avtale på helseberedskap, og at Norge bør søke beredskaps-samarbeid med EU i et bredere samfunnsperspektiv.»

Etter disse medlemmers syn er dette også et forvarsel om en utvikling hvor EU etter Brexit vil bli stadig tydeligere på skillet mellom land som er medlem i EU, og land som ikke er det. Disse medlemmer er bekymret for at Norges sendrekthet i å implementere EU-direktiver, herunder EUs Ren energi-pakke, vil kunne akselerere denne tendensen ytterligere.

Disse medlemmer ønsker også å påpeke at Norges sendrekthet i å implementere EU-direktiver også har som konsekvens at viktig lovgivning som gjelder beredskap og sikkerhet, kommer på plass mye senere i Norge enn i omkringliggende europeiske land.

Disse medlemmer mener et talende eksempel i denne sammenheng er at Norge implementerte NIS1-direktivet først på tampen av 2023, et år etter at NIS2-direktivet, som skulle erstatte NIS1-direktivet, ble vedtatt i EU. Disse medlemmer viser til at bakgrunnen for NIS2-direktivet var erkjennelsen av at selv om NIS1-direktivet har vært en viktig start i reguleringen av digital sikkerhet i EU, har implementeringen avdekket flere mangler som forhindrer direktivet fra å effektivt adressere aktuelle og fremtidige utfordringer innen digital sikkerhet.

Disse medlemmer viser til at mange norske virksomheter opererer i EU og allerede da måtte forberede seg på krav for å etterleve NIS2-direktivet og CER-direktivet, da disse direktivene dekker et bredere spekter av trusler enn digitale angrep, og det fra EU-hold ble stilt krav om at medlemsstatene innen utløpet av oktober 2024 skulle ha gjennomført direktivet i nasjonal rett.

Disse medlemmer er imidlertid glade for at regjeringen i totalberedskapsmeldingen varsler at den vil utarbeide en ny sektorovergripende lov om sikring av samfunnsviktige virksomheter, som skal stille felles krav til grunnsikring hos virksomheter som er viktige for at samfunnet fungerer i fred, krise og krig, og som vil ses i sammenheng med arbeidet for å forberede implementeringen av NIS2-direktivet og CER-direktivet.

Økt evne til krisehåndtering

ØVELSER

Komiteen viser til at det er bra at man i meldingen har et fokus på egenberedskap og egenberedskapsråd. Komiteen mener dette er viktig for å øke den enkelte borgers beredskap, så vel som å bygge robuste lokalsamfunn. Komiteen mener at et ytterligere tiltak

for å styrke egenberedskapen i befolkningen, så vel som i kommunene, er å sørge for at det ved jevnlig mellomrom også gjennomføres beredskapsøvelser, særlig på kommunalt nivå, all den tid kommunene utgjør grunnmuren i beredskaps- og sikkerhetsarbeid.

Solide lokalsamfunn og god grunnberedskap

Komiteen vil understreke at alle kriser skjer lokalt. Beredskap for å avverge og håndtere hendelser og kriser i hele krisespekteret må følgelig også ivaretas lokalt. Komiteen viser til at det påhviler den enkelte kommune å sørge for en god grunnberedskap og slik bidra til å gjøre hvert enkelt lokalsamfunn tilstrekkelig forberedt på kriser og hendelser.

Komiteen viser til at Totalberedskapskommisjonen i sin rapport påpekte at endringer i bosettingsmønstre, befolkningsutvikling og alderssammensetning er faktorer som påvirker oppgaveløsningen til nødetatene og den offentlig organiserte redningstjenesten. Kommisjonen framhevet også at det er beredskap i at det bor folk i hele landet. Komiteen merker seg at regjeringen i meldingen følger opp dette, og vil sørge for en helhetlig politikk som sikrer bosetting i hele landet.

Komiteen vil understreke at kommunene allerede har et omfattende beredskapsansvar i hele krisespekteret. Stortingsmeldingen setter dette ansvaret i sammenheng og innfører noen nye pålegg. Sentrale aktiviteter i kommunen er arbeidet med helhetlige risiko- og sårbarhetsanalyser, overordnet beredskapsplan, øvelser og krisehåndtering. Mye av dette handler om rutiner og planverk. For å håndtere disse forpliktelsene innføres det nå et nytt pålegg om å ha eller være tilknyttet et kommunalt beredskapsråd. Den nye plikten skal bidra til tydelig og effektiv kommunal beredskapsledelse med klare ansvarslinjer, og til at det lokalt iverksettes forebyggende og skadebegrensende tiltak. Erfaring viser også at det under akutte kriser vil være en fordel å ha god kjennskap til og dialog med relevante aktører for krisehåndteringen. Kommunale beredskapsråd kan bidra til dette.

Komiteen vil understreke viktigheten av at kommunene har økonomiske rammer som gjør det mulig å prioritere beredskapsarbeidet i alle ledd, parallelt med å sikre innbyggerne nødvendig velferd.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til den avgjørende rollen landets kommuner har som førstelinje i flere av beredskapsaspektene. Disse medlemmer mener derfor det må sikres at alle landets kommuner har oppdaterte beredskapsplaner og store nok fagmiljø alene eller i samarbeid med andre.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at landets kommuner har oppdaterte beredskapsplaner og store nok fagmiljø alene eller i samarbeid med andre for å ivareta et godt lokalt beredskapstilbud for innbyggerne i hele landet.»

BEREDSKAPSRÅD

Komiteen mener at kommunene er viktige for å sørge for befolkningens trygghet, både gjennom tjenestene kommunene ivaretar i det daglige, og gjennom beredskapen for å håndtere kriser. Komiteen viser til at kommunene har en nøkkelrolle i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap, og allerede har omfattende lovpålagte beredskapsplikter innenfor mange tjenester. Komiteen viser til meldingen, der det er beskrevet hvordan kommunens oppgaver og plikter er regulert i dagens lovgivning, og slutter seg til behovet for å etablere et strategisk og langsiktig beredskapssamarbeid i alle kommunene.

Komiteen merker seg at mellom 25 og 30 pst. av landets kommuner ikke har, eller er tilknyttet, et kommunalt beredskapsråd. Ifølge Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskaps kommuneundersøkelser er det fortsatt mange kommuner som ikke samarbeider med frivillige organisasjoner i arbeidet med beredskapsplanlegging, risiko- og sårbarhetsanalyser, øvelser og krisehåndtering. Komiteen mener det er nødvendig med en strukturert samordning av informasjon, planlegging av beredskapstiltak og tilstandsvurderinger for å sikre et effektivt totalforsvar på kommunenivå.

Komiteen støtter derfor forslaget om å lovfeste at alle kommuner skal ha eller være tilknyttet et kommunalt beredskapsråd, slik at alle beredskapsaktører, frivillighet og næringsliv sammen skal arbeide med forebygging, øve og lettere finne hverandre når kriser inntreffer.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at kommunene er grunnmuren i beredskaps- og sikkerhetsarbeid, og støtter derfor regjeringens forslag om at alle kommuner skal ha et beredskapsråd. Dette medlem viser til at beredskap også handler om å ha noe ekstra å sette inn når det er utfordringer og unormale hendelser oppstår. Dette medlem mener at beredskap handler om å ha både mannskap, materialer og kompetanse i reserve for å sette inn i kriser. Dette medlem viser til regnskapsundersøkelsen fra KS fra 28. februar 2025, som viser den svært krevende økonomiske situasjonen mange kommuner og fylkeskommuner er i. Dette medlem mener det er helt avgjørende å styrke kommunene og fylkeskommunenes økonomi for å kunne trappe opp beredskapsarbeidet, fordi det vil kreve tid og ressurser.

BRUK AV KART

Komiteen viser til at evalueringen etter ekstremværet Hans viste at det var helt avgjørende at kommunene hadde tilgang på personer med kartkompetanse som kunne bruke digitale kart for å forutse hvilke områder som måtte evakueres. Komiteen viser til fremleggelse av Kartverkets rapport fra 2025, der det kommer fram at det er et stort behov for å styrke og sikre Kartverkets felles infrastruktur. Dagens løsninger er ikke rustet for framtida, og det trengs å jobbe tette sammen fra alle departementenes side for å legge fundamentet for godt og effektivt kriseforebyggende arbeid, og herunder oppdaterte digitale kart. Både NVE, kommuner, fylker, forsvar, ambulansetjenester, transportører og frivillige sivile organisasjoner er avhengige av et godt fungerende kartverk i bunnen for å kunne jobbe effektivt i en krise.

Komiteen viser til at utvikling av veiledning, kunnskapsgrunnlag og digitale løsninger og verktøy er viktige virkemidler for å støtte kommunenes beredskapsarbeid. På naturfareområdet har Kartverket et viktig arbeid med å understøtte kommunenes arbeid med risiko- og sårbarhetsanalyser. Komiteen viser til at Kartverket har et nasjonalt ansvar for å samle inn, forvalte og tilgjengeliggjøre kart og kartdata som er avgjørende for effektiv kommunal planlegging. Komiteen viser til at dersom dette skal fungere godt, er det viktig med oppdatert regelverk for kartdata. Komiteen viser til at Kartverket i statusrapporten «Kartdata for sikkerhet og samfunnsutvikling – Veien mot en bedre styrt og finansiert infrastruktur» fra 2025 påpeker at «gode kart og kartdata kan forhindre forsinkelser i boligbygging, svakere beredskap, tregere respons i kriser og tapte muligheter for næringsutvikling». Komiteen anbefaler at regjeringen ser på hvordan anbefalingene fra Kartverket kan følges opp på hensiktsmessig måte.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til Stortingets enstemmige vedtak, jf. Dokument 220 S (2022–2023), Innst. 446 S (2022–2023), om å sette fart på arbeidet med å utarbeide marine grunnkart i kystsonen. Disse medlemmer viser til at deler av innovasjonsprosjektet Marine grunnkart har stanset opp i stedet for å bli satt fart på slik Stortinget ba om.

POLITIET

Komiteen viser til at politiet er en av de viktigste aktørene i den sivile beredskapen. Komiteen merker seg at det ofte er politiet som har ansvaret for å håndtere saker lavere enn krig i krisespekteret. Komiteen viser til at det for eksempel gjelder arbeid knyttet til opprettholdelse av lov og orden, men også beskyttelse av kritisk

infrastruktur, ekstremvær, saker om sabotasje og spionasje og såkalte sammensatte trusler.

Komiteen mener det er behov for en gjennomgang av politiets oppgaver og ansvar i vår tid, og at det er nødvendig å legge til rette for mer langsiktighet i styringen av politietaten. Komiteen viser til at den forrige politirollemeldingen (NOU 1981:35 Politiets rolle i samfunnet) er fra starten av 1980-tallet. Siden den gang har samfunnet blitt mer digitalisert, kriminaliteten har endret seg, og den sikkerhetspolitiske situasjonen er mer alvorlig. Komiteen merker seg at det finnes eksempler på at kriminelle nettverk opererer på vegne av autoritære krefter for å destabilisere. I Nasjonal trusselvurdering 2025 fra Politiets sikkerhetstjeneste (PST) trekkes det frem at land som for eksempel Iran, Kina og Russland bedriver statlig etterretningsvirksomhet og forsøk på påvirkning og sabotasje i Norge. PST peker i sin trusselvurdering på at for eksempel Iran antagelig vil bruke proxy-aktører, for eksempel kriminelle som selger sin tjenester, til å ramme oss. Det trengs en ny, faglig gjennomgang av hva politiet skal være i fremtiden, og hvordan politiet best mulig kan settes i stand til å håndtere dagens og morgendagens kriminalitet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at Stortinget enstemmig vedtok å nedsette et politirolleutvalg. Flertallet merker seg at utvalget ikke er satt ned, nesten et år etter at Stortinget fattet sitt vedtak.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et politirolleutvalg innen 1. september 2025.»

«Stortinget ber regjeringen basert på politidirektørens faglige råd og politirolleutvalget fremme en stortingsmelding om langtidsplan for politiet så snart som mulig og gi en orientering om fremdrift i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, mener videre det er behov for en mer langsiktig styring av politietaten. Flertallet viser til at en langtidsplan hovedsakelig bør beskrive hvilke oppgaver politietaten skal løse og hvilken måloppnåelse som er ønskelig. Flertallet viser videre til at en plan kan beskrive hvilket bemanningsnivå politietaten skal ha, herunder hvordan andre yrkesgrupper enn politiutdannede er avgjørende for politietatens oppgaveløsning.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre er særlig bekymret over at politidistriktene har mistet flere hundre politifolk de siste årene. Samtidig som antall politifolk i politidistriktene har gått ned, har kriminaliteten økt. På toppen av dette øker oppdrag knyttet til sammensatte trusler. Disse medlemmer viser til at det er nødvendig med en opprusting av Forsvaret og landets forsvarsevne, men at det samtidig trengs en opprustning av den sivile beredskapen.

Disse medlemmer viser til den helt sentrale rollen politiet har i den nasjonale krisehåndteringsberedskapen. Det er politiet som står i førstelinjen for alle hendelser før krig, og derfor er det uheldig at politiet de siste årene ikke har fått økning i antall politifolk i politidistriktene. Disse medlemmer mener det med dagens sikkerhetspolitiske situasjon haster med å få gjennomført Stortingets vedtak om en langtidsplan for politiet. De senere årene har politiet opplevd krevende budsjettssituasjoner med gass og brems der bevilgninger er blitt gitt i revidert og nysalderingen slik at disse midlene har kommet sent og vanskeliggjort situasjonen. Disse medlemmer mener det er avgjørende viktig for politiet å få en langtidsplan slik Stortinget har vedtatt.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen basert på politidirektørens faglige råd fremme en stortingsmelding om langtidsplan for politiet, innen den 1. oktober 2025.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til Høyres alternative statsbudsjett, hvor det er foreslått en stor satsing på politi ut over regjeringens forslag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet i sine alternative statsbudsjett har lagt inn betydelig større satsing på politiet enn regjeringen har gjort i sine budsjetter. Dette er fordi Fremskrittspartiet mener politiet i førstelinjen må styrkes, ikke svekkes.

Disse medlemmer viser videre til opsjonen med Leonardo Helicopters med henvisning til anskaffelse av tre nye politihelikoptre, tilsvarende de helikoptrene politiets nasjonale beredskapsressurser er utstyrt med i dag. Disse medlemmer viser videre til at Fremskrittspartiet over flere år har budsjettert med og fremmet forslag om å utløse denne opsjonen, for å anskaffe tre nye politihelikoptre. Disse medlemmer mener en god helikopterberedskap for politiet i hele landet er en viktig del av vår totalberedskap. De nye helikoptrene vil kunne plasseres i Vest-, Midt- og Nord-Norge og på den måten bidra til bedre beredskap i hele landet.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen senest i revidert nasjonalbudsjett for 2025 komme med en avklaring om anskaffelse av flere politihelikoptre i henhold til opsjonen med Leonardo Helicopters.»

KONTROLL PÅ GRENSENE

Komiteen viser til at det høsten 2015 var økt pågang over grenseovergangen ved Storskog, med tilkomst av 5 465 asylsøkere. Snittet de foregående årene var fem asylsøkere i året over Storskog. Det gjorde politiets grensekontroll krevende, og det ble innført en instruks som bidro til å stanse asylstrømmen over Storskog. Komiteen viser videre til at over 1 000 migranter ankom grensen til Finland fra Russland i 2023. Mynighetene i Finland hevder Russland står bak, som en reaksjon på at Finland ble med i NATO. Finland har derfor stengt grenseovergangene til Russland og har innført lovgivning som gir grensevakter lov å sende asylsøkere som kommer over grensen fra Russland, tilbake. Komiteen viser til at situasjonen rundt Storskog i 2015 og Finland i 2023 viser at det er viktig å ha gode beredskapsplaner og sikringstiltak dersom det skulle komme en ny asylstrøm via Russland. Komiteen mener videre det er viktig med forsterket kontroll på yttergrensene mot Russland.

SAMARBEID MED FORSVARET

Komiteen vil understreke viktigheten av et tett og koordinert samarbeid mellom Forsvaret og det øvrige totalforsvaret. Langsiktige avtaler om vareleveranser, logistikk og tilgang til havner og annen infrastruktur er avgjørende for at Forsvaret skal kunne opprettholde operativ aktivitet.

Komiteen peker på at for å sikre mulighet for forflytning av materiell og personell mellom de nordiske landene må det inngås avtaler som forenkler denne prosessen. Dette vil være nyttig også i beredskapssituasjoner som ikke omfatter kriser og krig.

Komiteen mener det er viktig å anerkjenne sivilsamfunnets betydning for oppbyggingen av den norske forsvarsevnen. Komiteen viser til Stortingets behandling av Meld. St. 17 (2020–2021) Samarbeid for sikkerhet – Nasjonal forsvarsindustriell strategi for et høyteknologisk og fremtidsrettet forsvar. Her ble viktigheten av å i større grad benytte seg av sivile aktører for å bedre samfunnets og Forsvarets evne til å fungere i fred, kriser og krig vektlagt.

Komiteen viser til Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) sin rapport fra 2023 «Geografisk fordeling av sivile ressurser for forsvaret av Norge». Rapporten viser hvordan sivile ressurser som mat, infrastruktur, transport og vedlikehold fordeler seg i landet. Komiteen mener det er viktig å sikre en god oversikt over samfunnets samlede ressurser og ha en plan for hvordan den prakt-

iske gjennomføringen av forsvarsløftet skal skje. Komiteen mener dette er særlig viktig i nordområdene, der det blant annet på grunn av befolkningstall og avstander er et gap mellom tilgangen på sivile ressurser, og hvor den fremtidige oppbyggingen av Forsvaret i stor grad skal skje. Komiteen mener forsvarsevnen må støttes opp gjennom sterke lokalsamfunn, forsvarsindustri, kompetanse, infrastruktur og transportårer.

Komiteen mener Forsvarets samarbeid med sivile om forsyningsikkerhet må styrkes. Avtalene om leveranser må også utvikles til å omfatte lokale leverandører og produsenter. Det er viktig å ivareta dette som en del av vanlig fredsdrikt for å styrke forsyningsikkerheten i tilfelle kriser og krig.

SIVILFORSVARET

Komiteen mener den desentraliserte strukturen med distriktsinndeling og fremskutt lagring av utstyr og materiell i hele landet utnytter verdifull lokalkunnskap og et godt samspill med viktige samvirkeaktører som kommunene, statsforvalteren, politiet og Heimevernet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at Sivilforsvaret er statens viktigste sivile forsterkningsressurs med hovedoppgave å beskytte befolkningen i krise og krig, støtte nødetatene ved større ulykker og naturkatastrofer og beskytte sivilbefolkningen ved krigshandlinger. Flertallet merker seg at både Totalberedskapskommisjonen og Sivilforsvaret selv vurderer at dagens antall tjenestepliktige ikke er tilstrekkelig til å ivareta Sivilforsvarets oppgaver i krig.

For å møte det nye utfordringsbildet og å opprettholde Sivilforsvarets kapasitet som forsterkningsressurs ved større kriser i fredstid er et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, derfor enig i behovet for å øke antallet tjenestepliktige i Sivilforsvaret fra 8 000 til 12 000 over en åtteårsperiode, slik meldingen legger opp til. Det bør også utredes hvordan Sivilforsvarets kompetanse og kapasiteter kan videreutvikles i tråd med omfang og oppgaver.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke betydningen av å beholde dagens distriktsinndeling og organiseringen av Sivilforsvaret for å sikre lokalkunnskap, kort responstid og lokal forankring.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Sivilforsvaret spiller en stor og viktig rolle i Norges totale beredskap. Disse medlemmer

vil vise til at Fremskrittspartiet fremmet representantforslag i Stortinget den 7. april 2022 om styrking av den sivile beredskap, jf. Dokument 8:213 S (2021–2022). Det første forslagspunktet var en rask økning av antallet tjenestepliktige i Sivilforsvaret til 12 000. Forslaget ble ikke vedtatt ved voteringen i Stortinget den 3. juni 2022, jf. Innst. 367 S (2021–2022).

Disse medlemmer er positive til at det nå legges opp til å øke antallet tjenestepliktige fra 8 000 til 12 000, men mener oppbyggingen må gjøres raskere enn 8 år som regjeringen foreslår. Men disse medlemmer er kritiske til at den daværende regjering, bestående av Arbeiderpartiet og Senterpartiet, stemte mot Fremskrittspartiets forslag om å iverksette dette våren 2022. Hadde regjeringen stemt for Fremskrittspartiets forslag den gangen, kort tid etter at Russland påbegynte sin fullskala angrepskrig mot Ukraina, ville vi nå allerede vært godt i gang med denne økningen av Sivilforsvarets mannskap.

Disse medlemmer mener derfor at økningen i antallet tjenestepliktige bør gjennomføres over en fireårsperiode.

FRIVILLIGE ORGANISASJONER OG BEREDSKAPSAKTØRER

Komiteen vil understreke betydningen som sivilsamfunnet og frivillige organisasjoner har både for å bygge fellesskap og for den totale beredskapsevnen til samfunnet. Den frivillige beredskapen er en sentral søyle i det norske beredskapsarbeidet. De frivillige beredskapsorganisasjonene besitter beredskapskompetanse og lokalkunnskap i hele landet, og har tilgang på personell når kriser rammer. Når det gjelder redningstjeneste, er de frivillige beredskapsorganisasjonene selve bærebjelken og ivaretar svært viktige samfunnsoppgaver – både i det lokale og nasjonale beredskapsarbeidet.

Komiteen peker på at organisasjoner som driver med søk, redning og annet beredskapsarbeid i fredstid, også vil ha stor betydning ved kriser og krig.

Komiteen vil også løfte betydningen av et aktivt sivilsamfunn for å bygge fellesskap. Erfaring fra tidligere kriser har også vist betydningen som Den norske kirke har hatt som samlingspunkt for mange innbyggere uavhengig av religion, samt ulike tros- og livssynssamfunns betydning for sine medlemmer. I krisesituasjoner er de mange kirkene og forsamlingshusene rundt om i hele Norge en viktig infrastruktur som må bli tatt vare på. Den norske kirke har også en viktig psykososial funksjon ved å kunne bidra med støtte, sjelesorg, åpne kirker, sørgegudstjenester og andre markeringer i samarbeid med det offentlige, og som en brobygger til andre tros- og livssynssamfunn. Som en grunnleggende og landsdekkende institusjon i samfunnet har derfor Den norske kirke en viktig rolle i beredskapen. Tros- og livssynsorganisasjonene er også aktører som har erfaring

med sjelesorg, moralsk støtte og hjelp med praktiske omsorgsoppgaver, noe som ikke blir mindre viktig i en krisesituasjon. Komiteen vil understreke at også andre tros- og livssynsorganisasjoner spiller en viktig og kompletterende rolle inn i dette beredskapssegmentet, selv om Den norske kirke har en spesifikk rolle som koordinerende aktør.

Komiteen vil understreke den sentrale innsatsen som ivaretas av frivillige organisasjoner. Den frivillige beredskapen er en sentral søyle i det norske beredskapsarbeidet. De frivillige beredskapsorganisasjonene besitter beredskapskompetanse og lokalkunnskap i hele landet og har tilgang på personell når kriser rammer. Når det gjelder redningstjeneste, er de frivillige beredskapsorganisasjonene selve bærebjelken og ivaretar svært viktige samfunnsoppgaver – både i det lokale og nasjonale beredskapsarbeidet.

Komiteen viser til den brede omtalen og anerkjennelsen av dette i meldingen og støtter den varslede økonomiske opptrappingen på 100 mill. kroner til de frivillige beredskapsorganisasjonene.

Komiteen merker seg innspill fra de frivillige organisasjonene om behovet for å utrede hvilke gripbare ressurser frivillige organisasjoner faktisk besitter og se dette i sammenheng med øvrige sivile beredskapsressurser. Dette vil være avgjørende viktig kunnskap for at myndigheter på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå skal vite hvilke faktiske ressurser de har tilgjengelig når kriser rammer.

Komiteen mener at bredden i frivillige organisasjoner må inkluderes både i de kommunale beredskapsrådene og det øvrige beredskapsarbeidet lokalt, samt i langtidsplanen for sivil beredskap.

Komiteen fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge de frivillige beredskapsressursenes omfang, kapasitet og tilgjengelighet, både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener det er viktig at regjeringen gjennom meldingen løfter frivillighetens rolle i totalberedskapen. Samtidig vil flertallet understreke at frivillighetens rolle strekker seg utover det de rene beredskapsorganisasjonene bidrar med. Også andre frivillige organisasjoner, som idrettslag, ungdomslag med flere, har en viktig funksjon i det utvidede beredskapsarbeidet og vil kunne fylle viktige funksjoner i en krisesituasjon i sine respektive lokalmiljø. Frivillige organisasjoner besitter kunnskap om, og har kommunikasjon med, særskilte grupper, som personer med funksjonsnedsettelser og personer med ulik språklig, religiøs og kulturell bakgrunn, som er viktig for å kunne nå ut med informasjon i en krisesituasjon.

Flertallet viser til at mat- og omsorgsberedskap i regi av frivillige organisasjoner som Norske Kvinners Sanitetsforening og Norges Bygdekvinnelag utfører viktige beredskapsoppgaver og understøtter kommuner og statsforvaltere i krisehåndtering. I tillegg bidrar disse organisasjonene med kunnskap som bidrar til å styrke egenberedskapen i befolkningen. Imidlertid mottar ikke disse organisasjonene statlig økonomisk støtte for sitt beredskapsarbeid tilsvarende øvrige nasjonale beredskapsorganisasjoner. Flertallet forutsetter at det snarlig etableres en arena for å iverksette et samarbeid mellom det offentlige og de frivillige organisasjonene om hvordan disse midlene kan innrettes mest mulig treffsikkert, i tråd med meldingen.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener kvinners innsats i totalberedskapsarbeidet må anerkjennes, og at mat- og omsorgsberedskap bør finansieres på de samme vilkår som andre nasjonale beredskapsorganisasjoner.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå å øke tilskuddspotten til de frivillige beredskapsorganisasjonene med 115 mill. kroner og gjennomføre opptrappingen i løpet av 6 år.»

På denne bakgrunn fremmer komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gå i dialog med organisasjoner som står for omsorgsberedskap i kriser og katastrofer, deriblant Norske Kvinners Sanitetsforening og Norges Bygdekvinnelag, og etablere ordninger som bedre ivaretar deres økonomiske behov.»

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen forsere den økonomiske opptrappingen av tilskudd til de frivillige beredskapsorganisasjonene og innfri dette i løpet av 6 år.»

«Stortinget ber regjeringen inkludere mat- og omsorgsberedskapsorganisasjonene Norske Kvinners Sanitetsforening og Norges Bygdekvinnelag i opptrappingen av tilskuddet til beredskapsorganisasjonene ved å foreslå å utvide den totale tilskuddsrammen tilsvarende.»

«Stortinget ber regjeringen utrede avgiftsfritak for de frivillige beredskapsorganisasjonene ved innkjøp av kjøretøy og utstyr, samt avgiftsfritak for tilknytning til nødnett.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av meldingen utrede omfanget av de frivillige beredskapsressursene og deres faktiske tilgjengelighet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at frivilligheten er en bærebjelke i den norske samfunnsmodellen, og dermed også er av avgjørende betydning for vår sivile beredskapsevne. Disse medlemmer vil derfor fremheve den viktige rollen frivilligheten spiller i vår totalberedskap. Det er, slik disse medlemmer ser det, uheldig at frivilligheten ikke har fått en større plass i Totalberedskapsmeldingen, særlig sett hen til Totalberedskapskommisjonen sin omfattende omtale av frivilligheten og dens betydning for totalberedskapen, jf. NOU 2023:17. Dette er etter disse medlemmers oppfatning en klar svakhet ved Totalberedskapsmeldingen.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at det er behov for å følge opp frivillighetens plass i totalberedskapen, på en mer omfattende og bedre måte enn det denne stortingsmeldingen legger opp til. Disse medlemmer mener et naturlig utgangspunkt er å kartlegge de frivillige beredskapsressursene. Både omfanget, kapasiteten og tilgjengeligheten av disse ressursene bør kartlegges, slik at det dannes et oversiktsbilde over hvordan frivilligheten kan bidra til totalberedskapen.

Disse medlemmer mener videre det er nødvendig å sikre de frivillige organisasjonene som utgjør en del av vår totalberedskap, en styrket finansiering. Disse medlemmer er også av den oppfatning at det bør anlegges en videre synsvinkel på hvilke organisasjoner som er relevante i en beredskapssammenheng.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til innspill fra Røde Kors til behandlingen av meldingen. Røde Kors skriver at:

«... en stor del av Røde Kors sine innsamlede midler til beredskap går til avgifter til staten – vår oppdragsgiver og ansvarlig for en troverdig redningstjeneste i Norge. Kjøretøy i redningstjenesten må være robuste, med kraftig motor og som regel firehjulstrekk. Disse tyngre bilene betaler forholdsvis mye i det norske bilavgiftssystemet. Utgifter per kjøretøy på opptil 600 000 kr er normalt, og avgifter er som oftest rundt halvparten av kjøpesummen.»

Videre skriver Røde Kors at:

«Problemet med eventuelle videresalg av kjøretøyene har man funnet en løsning på for snøskutere og ambulanser, som har avgiftsfritak i dag. Hvis kjøretøyet selges innen tre år, mister man den andelen av avgiftsfritaket som treårsperioden forkortes med. En lignende karanteneperiode bør kunne anvendes også for andre kjøretøy.»

Disse medlemmer viser til at Totalberedskapskommisjonen anbefalte fritak for engangsavgift på kjøretøy i redningstjenesten. Dette er en av anbefalingene som ikke er fulgt opp i selve meldingen.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre fritak for engangsavgift for alle kjøretøy registrert på humanitær organisasjon, etter modell av dagens fritak for snøskutere registrert på humanitær organisasjon.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser videre til Røde Kors' innspill når det gjelder drift av Nødnett. Disse medlemmer viser til at selv om det offentlige anskaffet Nødnett-terminalene til de frivillige organisasjonene da Nødnett ble innført, og siden har gitt organisasjonene et årlig tilskudd til å betale abonnementskostnadene, så dekker imidlertid det offentlige ikke kostnader til forsikring av terminalene, reparasjon av terminalene eller erstatning av ødelagte/tapte terminaler. Videre kjøpte det offentlige ikke terminaler til de 2 000 nye abonnementene som organisasjonene ble tildelt i 2022. Disse medlemmer mener at myndighetene bør stå for finansieringen av det udekte behovet for Nødnett-terminaler, og for kostnader ved lisenser og drift, slik Totalberedskapskommisjonen også anbefalte.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for full dekning av Nødnett-terminaler til organisasjonene i redningstjenesten, og for reell kostnadsdekning for lisenser, implementering og drift av nødnett og nytt felles aksjonsstøtteverktøy.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det nye aksjonsstøtteverktøyet for redningstjenesten kan tas i bruk i alle redningstjenestens aktiviteter, samt i beredskapsaktiviteten til de frivillige beredskapsorganisasjonene.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Senterpartiet og Venstre er bekymret for at manglen på kartlegging av de sivile beredskapsressursene gjør at

vi ikke har oversikt over hvilke ressurser som finnes til rådighet lokalt, regionalt eller nasjonalt, når kriser oppstår. Disse medlemmer viser til at den eneste kartleggingen som er gjort av de frivillige beredskapsressursene i Norge, er gjort på initiativ fra Norske Kvinners Sanitetsforening. I rapporten fra Forsvarets Forskningsinstitutt «Frivillige beredskapsorganisasjoner i fremtidens totalforsvar» gis en oversikt over ressursene til Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Norske Kvinners Sanitetsforening. Disse medlemmer mener det trengs en kartlegging av alle frivillige beredskapsressurser og at denne må sees i sammenheng med øvrig sivil beredskap for å sikre at vi vet hvilke gripbare ressurser vi har tilgjengelig, og unngår samtidighetsproblematikk når kriser oppstår.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at regjeringen i meldingen slår fast at «Frivillige rednings- og beredskapsorganisasjonene er avgjørende for beredskapen». Disse medlemmer viser til NOU 2023:17, der kommisjonen anbefaler å styrke de frivillige rednings- og beredskapsorganisasjonene gjennom en reell satsing.

Disse medlemmer viser videre til at regjeringen i meldingen deler Totalberedskapskommisjonens syn på at befolkningen, kommunene, nødetatene, den offentlig organiserte redningstjenesten og frivillige rednings- og beredskapsorganisasjoner er bærebjelkene i grunnberedskapen i Norge.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen i meldingen har beholdt støtten til de frivillige rednings- og beredskapsorganisasjonene til å kun gjelde de frivillige organisasjonene i redningstjenesten. Disse medlemmer viser til at totalberedskapskommisjonen i sin NOU var konsekvente med å bruke betegnelsen frivillige rednings- og beredskapsorganisasjoner i sine anbefalinger. Disse medlemmer mener hele bredden i de frivillige beredskapsorganisasjonene spiller en viktig rolle i den sivile beredskapen. Det er viktig at det brukes en definisjon som sikrer støtte til alle de nasjonale, frivillige beredskapsorganisasjonene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den frivillige beredskapen er en sentral del av beredskapen i Norge. I en krisesituasjon er det avgjørende at både nasjonale, regionale og lokale myndigheter har oversikt over hvilke frivillige beredskapsressurser som til enhver tid finnes og er tilgjengelige.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til NKS sitt høringsinnspill, der det fremkommer at NKS' beredskapsarbeid per i dag ikke er omfattet av eksisterende tilskuddsordninger når det gjelder beredskap. Det mener dette medlemmer uheldig, og merker seg at regjeringen i meldingen har forbe-

holdt støtten til de frivillige rednings- og beredskapsorganisasjonene til å kun gjelde de frivillige organisasjonene i redningstjenesten. Dette medlem viser til at Totalberedskapskommisjonen var konsekvent med å bruke betegnelsen frivillige rednings- og beredskapsorganisasjoner i sine anbefalinger. Dette medlem mener hele bredden av de frivillige beredskapsorganisasjonene spiller en viktig rolle i den sivile beredskapen.

Komiteens medlem fra Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen endre kriteriene for støtte til frivillige organisasjoner i redningstjenesten til å også omfatte nasjonale, frivillige beredskapsorganisasjoner som driver omsorgsberedskap.»

HELSEBEREDSKAP

Komiteen mener at i en verden som stadig forandrer seg, øker behovet for en styrket beredskap for å beskytte vårt samfunn mot en rekke trusler og utfordringer. Jevnlig gjennomgang og oppdatering av vår samfunnsberedskap er ikke bare nødvendig; den er avgjørende for vår evne til å stå imot og håndtere alt fra naturkatastrofer og pandemier til cyberangrep og terrorhandlinger. God beredskap hviler på solid ledelse, effektiv samhandling mellom alle sektorer og etater, og en klar og funksjonell oppgavefordeling. Dette inkluderer ikke bare de offentlige institusjonene, men også sivilsamfunnets aktører, hvor både Siviltforsvaret og frivillige organisasjoner spiller en kritisk rolle i vår totalberedskap.

Komiteen understreker viktigheten av å intensivere innsatsen på forebyggende tiltak, inkludert informasjonskampanjer, vaksinasjonsprogrammer og tiltak for å redusere smittespredning. Dette er viktig for å begrense omfanget av helsekriser og beskytte folkehelsen. Utarbeidelse og vedlikehold av oppdaterte og realistiske beredskapsplaner på alle nivåer, med klare ansvarsfordelinger og kommunikasjonsrutiner, er essensielt for en koordinert og effektiv beredskapsrespons.

Komiteen legger stor vekt på at forebyggende arbeid er hjørnesteinen i all beredskapsplanlegging. Å forebygge hendelser fra å inntreffe, og minimere konsekvensene dersom de gjør det, er sentralt for å opprettholde samfunnssikkerheten. Dette krever tilstrekkelig kapasitet og kompetanse innen alle samfunnsområder, samt en konstant beredskap for å håndtere kriser når de oppstår, inkludert rask varsling, evakueringsplaner og tilgang på nødvendig medisinsk utstyr og helsepersonell.

Komiteen viser til at med den økende globaliseringen og de åpne grensene vi nyter godt av, også følger økt risiko for spredning av sykdommer, som covid-19-

pandemien understreket. Dette har vist oss viktigheten av å ha en sterk nasjonal beredskap for å håndtere slike trusler, inkludert beredskapslagre av medisiner og medisinsk utstyr, og evnen til raskt å mobilisere helsefaglig personell i krisesituasjoner.

Komiteen understreker også behovet for å sikre tilstrekkelig bemanning og ressurser i helsevesenet. Dette inkluderer å rekruttere og ansette flere helsepersonell, samt å øke kapasiteten på sykehus og helsestasjoner, for å sikre at helsevesenet kan møte den økende etterspørselen etter helsehjelp. For å møte fremtidige helseutfordringer er det viktig å øke utdanningskapasiteten for helsepersonell, inkludert leger, sykepleiere og annet essensielt personell. Dette vil bidra til å sikre en kontinuerlig tilførsel av kvalifisert personell til helsevesenet. Styrking av samarbeidet og koordineringen mellom ulike aktører i helsevesenet er avgjørende for bedre samhandling og effektiv respons i nødsituasjoner.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke samarbeidet og koordineringen mellom ulike aktører i helsevesenet, som sykehus, kommuner, fastleger og andre helsetjenester, for bedre samhandling og effektiv respons i nødsituasjoner.»

«Stortinget ber regjeringen sikre tilstrekkelig bemanning og ressurser i helsevesenet, inkludert rekruttere og ansette flere helsepersonell og øke kapasiteten på sykehus og helsestasjoner.»

«Stortinget ber regjeringen intensivere innsatsen på forebyggende tiltak, inkludert informasjonskampanjer, vaksinasjonsprogrammer og tiltak for å redusere smittespredning.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, understreker viktigheten av frivillighet og viser til at frivillige akutthjelpere spiller en viktig rolle i helseberedskapen, spesielt ved konserter, idrettsarrangementer og lignende. Etter nødvendig opplæring og trening kan disse akutthjelperne tilkalles av AMK-sentralen i situasjoner hvor ambulansen har lengre responstid. Dette tilfører de akuttmedisinske tjenestene verdifulle ressurser i tidskritiske øyeblikk og understreker betydningen av å utnytte alle tilgjengelige ressurser.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at det er en svakhet i meldingen at helsetjenesten er for lite behandlet, og at spesialisthelsetjenesten ikke er nevnt spesielt. Disse medlemmer viser i den forbindelse til høringsinnspill fra Legeforeningen, hvor det står:

«Helsetjenesten omtales en rekke steder i Totalberedskapsmeldingen, og forventningene til tjenesten er høye. Vi stiller oss derfor undrende til mangelen på tiltak som retter seg spesifikt mot helsetjenesten. Regjeringen viser til Helseberedskapsmeldingen, men heller ikke der finnes kraftfulle tiltak som reduserer helsetjenestens sårbarhet i møte med kriser og krig. For å få en god total-beredskapspolitikk, må tiltak som omhandler helsetjenesten inkluderes, herunder helsetjenestens samhandling med andre sektorer. Vi vil særlig fremheve det sivil-militære samarbeidet som en sårbarhet i landets totalforsvar. Helsetjenesten må også involveres i kriseplanlegging og samstemme forventninger med forsvaret i større grad enn i dag.»

Disse medlemmer viser videre til høringsinnspill fra Arbeidsgiverforeningen Spekter, hvor det står:

«I FFI-rapport 22/01114, om fremtidens sanitet, understrekes det at Norge har ett helsevesen. I et totalforsvarsperspektiv er det et gjensidig ansvar som deles mellom saniteten og helsevesenet, for å ivareta både sivile og militære pasienter. I rapporten går det fram at det er svært begrensede ressurser til sanitetsoppgaver i Forsvaret. Den sivile spesialisthelsetjenesten er også Forsvarets spesialisthelsetjeneste i fred, krise og krig. Det innebærer at spesialisthelsetjenesten skal planlegge og ha beredskap for å understøtte Forsvaret i hele krisespekteret, noe som gjør tjenesten til en betydelig totalforsvarsaktør. Det er derfor sterkt beklagelig at helsetjenesten generelt og spesialisthelsetjenesten spesielt ikke er tilstrekkelig berørt i meldingen.»

Disse medlemmer viser til at Legeforeningen i sitt høringsinnspill skriver at det under pandemien ble godt synlig at kommuneoverlegenes samfunnsmedisinske kompetanse har stor betydning. Dette gjelder ikke bare i smittevernsituasjoner. I de fleste kriser med helsemessige konsekvenser vil kommuneoverlegens kjennskap til lokal helsetjeneste og ressurser være viktig. Under pandemien ble det synlig at kommunene trenger å ha kommuneoverlegen plassert i kriseledelsen for å løse sin oppgave på en god måte. Mange steder i landet er kommuneoverlegen ikke del av kriseledelsen. Noen steder har kommuneoverlegen heller ikke en rolle i Lokal redningssentral (LRS). Disse medlemmer deler Legeforeningens syn på at dette er svakheter som bør korrigeres.

Disse medlemmer mener også at det er behov for en sterk industri innenfor helse, også for å sikre en god totalberedskap. Disse medlemmer viser til at legemidlers verdikjeder i dag er svært lange og uoversiktlige, og forsyningssikkerheten vil komme under hardt press ved en endret sikkerhetspolitisk situasjon. Disse medlemmer viser til erfaringene fra Ukraina, hvor alvorlig syke i den sivile befolkningen har slitt med å få forsvarlig helsehjelp.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre mener at for å hindre at Norge havner i sam-

me situasjon, må vi derfor raskt knytte sterke bånd til eksisterende europeiske initiativ.

Disse medlemmer viser videre til høringsinnspill fra Kreftforeningen, som understreker kraften og muligheten som ligger i å utnytte kapasiteten i helsefrivilligheten når krisen inntreffer. Frivillige organisasjoner står klare til å bidra, men har i alt for liten grad systematisert og formalisert samarbeidet. Dette gjør det vanskelig for frivilligheten å skalere opp sine tilbud når det offentlige tilbudet er under press.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet mener Norge er sårbart for svikt i den globale legemiddelindustrien. Landet er nesten hundre prosent avhengig av å importere legemidler. Det gjør oss ekstra sårbare ved kriser eller ved brudd i de globale forsyningslinjene. Det er ikke holdbart at Norge i slike situasjoner er helt avhengig av land det ikke er heldig å stå i et avhengighetsforhold til. Disse medlemmer mener det må legges til rette for at vi i fremtiden kan bli selvforsynt med de viktigste legemidlene og ha en produksjonskapasitet for helt nødvendige medisiner, vaksiner og smittevernustyr.

Disse medlemmer viser til at det i dag er et fåtall norske produksjonsmiljøer som produserer legemidler på oppdrag fra internasjonale legemiddelselskaper. Deres kompetanse og kapasitet må brukes til å få i gang norsk produksjon av viktige legemidler. De fleste legemidlene som er viktige i en krise eller i en uforutsett situasjon, er velprøvde legemidler som har gått av patent. Disse medlemmer mener det er ingen hindringer for at staten kan inngå avtaler med norske produsenter om å produsere disse legemidlene. Beredskapsavtaler med norske produksjonsmiljøer er en realistisk modell for raskt å få på plass egenproduksjon, slik at vi kan sikre en selvforsyningsgrad og beredskap i Norge.

Disse medlemmer understreker viktigheten av å etablere og styrke nasjonale ordninger for å sikre produksjon av smittevernustyr og nødvendige medisiner innenlands. Dette vil redusere avhengigheten av internasjonale forsyningskjeder og sikre stabil tilgang i krisetider, noe som er essensielt for landets evne til å håndtere fremtidige helsekriser på en effektiv måte.

Økningen av antallet intensivplasser over hele landet er et annet kritisk tiltak som disse medlemmer mener må på plass. Dette vil styrke akuttberedskapen og sikre at helsevesenet er bedre rustet til å håndtere store helsekriser, ved å sikre tilgjengeligheten av nødvendige ressurser og kapasitet for å gi kritisk omsorg. Gjennom hele pandemien baserte tiltak og restriksjoner seg på presset mot helsevesenet. Med en lav intensivkapasitet er samtidig terskelen for å innføre restriksjoner og tiltak lavere. Flere fagpersoner, leger og sykepleiere har den siste tiden sagt at intensivkapasiteten er på bristepunktet. Samtidig har helsevesenet vært under

sterkt press. I løpet av perioden pandemien pågikk i landet, har antallet intensivplasser vært uendret, til tross for at presset på helsevesenet og intensivplassene er premisset for om man skal innføre tiltak eller ikke.

Disse medlemmer mener det må vurderes både hvordan den ledige kapasiteten i de private sykehusene kan benyttes i større grad, og om ansatte hos private helseaktører som har en kompetanse det er stor mangel på, kan bidra til pasientbehandling på de offentlige sykehusene, under fremtidige kriser og pandemier.

Disse medlemmer viser til at alle helseforetak har en plan for å kunne øke kapasiteten i en krisesituasjon. Dette er imidlertid regnet for å vare i kortere perioder med høy intensitet. Dersom man øker grunnbemanningen, vil helsevesenet være mer rustet ved håndtering av langvarige kriser, som for eksempel under koronapandemien. En konsekvens av koronapandemien var at flere offentlige sykehus måtte avlyse planlagte behandlinger og operasjoner, for heller å bruke ressurser på å behandle pasienter innlagt med covid-19. Dette var en stor utfordring i begynnelsen av pandemien.

Videre mener komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre at man må intensivere og formalisere samarbeidet med frivillige helseberedskapsorganisasjoner, som Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Norske Kvinners Sanitetsforening. Dette samarbeidet er viktig for å utvide og styrke den nasjonale helseberedskapen og sikre en bred mobilisering på tvers av samfunnet i krisesituasjoner.

Disse medlemmer mener også at selv om frivillige akutthjelpere ikke skal erstatte ambulansetjenesten, representerer de en viktig tilleggsressurs som kan utgjøre en forskjell i de kritiske minuttene før ambulansen ankommer åstedet. I lys av dette er det viktig at det finnes effektive kommunikasjonsløsninger mellom akutthjelperne og AMK-sentralen, slik at disse frivillige raskt kan mobiliseres i nødsituasjoner.

Disse medlemmer viser til Sykehuset i Vestfolds initiativ om å disponere de frivillige ressursene mer effektivt. Dette innebærer et arbeid for å etablere en løsning som muliggjør enkel kommunikasjon mellom akutthjelperne og AMK-sentralen, slik rådgiver Vetle Hauge i e-helseseksjonen ved SiV har belyst. Disse medlemmer ser på dette som et viktig skritt for å styrke samarbeidet mellom frivillige og offisielle helseberedskapsaktører, og for å maksimere potensialet for å redde liv i akutte medisinske situasjoner.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Stortinget i 2021 enstemmig, etter forslag fra Fremskrittspartiet, vedtok følgende forslag:

«1. Stortinget ber regjeringen umiddelbart gå i dialog med relevante produksjonsmiljøer med sikte på å

inngå beredskapsavtaler for norsk produksjon av viktige legemidler.

2. Stortinget ber regjeringen utrede og om mulig inngå forhåndskjøpsavtaler med private aktører som ønsker å etablere norsk vaksineproduksjon.»

Til tross for stor oppslutning og lang tid siden forslagene ble vedtatt, har det skjedd lite på feltet, og norsk vaksineproduksjon er fremdeles ikke på plass. Disse medlemmer mener det ville vært positivt for norsk totalberedskap dersom regjeringen fulgte opp vedtakene.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative budsjett, hvor det ble foreslått 100 mill. kroner til innkjøp av medisiner og smittevernutstyr i Norge, for at enda flere pasienter raskere kan få hjelp og få riktige medisiner. Pandemien viste med tydelighet at det var viktig å gjøre grep for å sikre at vi kan beskytte våre helsearbeidere og de som står i førstelinjetjenestene når pandemier treffer oss, slik det gjorde i 2020.

Disse medlemmer mener det er tvingende nødvendig med økte investeringer til forskning og utvikling innen helseberedskap. Dette inkluderer forskning på nye behandlingsmetoder og utvikling av bedre diagnostiske verktøy, som vil være avgjørende for å forbedre landets evne til å håndtere helsekriser over tid.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere og styrke nasjonale ordninger for å sikre produksjon av smittevernutstyr og nødvendige medisiner i Norge, for å redusere avhengigheten av internasjonale forsyningskjeder og sikre stabil tilgang i krisetider.»

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for å øke antallet intensivplasser over hele landet, for å styrke akutthberedskapen og sikre at helsevesenet er bedre rustet til å håndtere store helsekriser.»

«Stortinget ber regjeringen øke utdanningskapasiteten for helsepersonell, inkludert leger, sykepleiere og annet essensielt personell, for å møte fremtidige helseutfordringer.»

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke investeringer i forskning og utvikling innen helseberedskap, inkludert forskning på nye behandlingsmetoder og utvikling av bedre diagnostiske verktøy.»

«Stortinget ber regjeringen intensivere og formalisere samarbeidet med frivillige helseberedskapsorganisasjoner som Røde Kors og Norsk Folkehjelp for å utvide og styrke den nasjonale helseberedskapen.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide og vedlikeholde oppdaterte og realistiske beredskapsplaner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, med klare ansvarsfordelinger og kommunikasjonsrutiner.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti er bekymret for mangelen på helsepersonell i Norge, og mener at dette i for liten grad er behandlet i meldingen. Å sørge for nok folk på jobb i helsevesenet er avgjørende for beredskapen, og vi bør i størst mulig grad være selvforsynt med både helsepersonell og utdanningsplasser. Av Norges 2,5 millioner sysselsatte jobber 558 000 innen offentlige og private helse- og sosialtjenester, hvilket tilsvarer 21 pst. av den totale arbeidsstokken. For å dekke behovet for helsepersonell er det behov for ca. 4 600 nye årsverk bare i kommunene. I tillegg kommer behovet som er i helseforetakene. Ifølge Perspektivmeldingen (Meld. St. 31 2023–2024) vil vi mangle 180 000 ansatte i helse- og omsorgssektoren i 2060.

Dette medlem merker seg at også Helsedirektoratet i sitt høringssvar fremhever at å sikre tilstrekkelig personellkapasitet i nasjonale kriser er en viktig del av beredskapen.

Dette medlem viser til at under covid-19-pandemien oppstod flere utfordringer knyttet til bemanning, der blant annet hele avdelinger ble stengt ned fordi ansatte var i karantene. Dette medlem mener det er avgjørende at det etableres gode rutiner for å hente inn alternativt helsepersonell ved behov.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen plan for å beholde og sikre rekruttering av helsepersonell i et langsiktig, strategisk beredskapsperspektiv.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for oppdatering, styrking og modernisering av Norsk helsepersonellregister, med sikte på å ha løpende oversikt over tilgangen på helsepersonell i hele landet.»

Disse medlemmer viser videre til at gode sykehusbygg er en grunnstein i helseberedskapen. Derfor er

det bekymringsverdig når det over hele landet er store konflikter knyttet til sykehusbygg, og det på en rekke helseforetak er nødvendig å kutte i drift til fordel for sykehusbygg som går over budsjett.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det er nødvendig å utvikle helseforetaksmodellen og erstatte dette med en forvaltningsmodell. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti en rekke ganger har foreslått dette i Stortinget, og mener det nå er på tide med en ny og bedre forvaltning av sykehusene våre.

Disse medlemmer mener at i beredskaps- og folkehelseperspektiv må vi forberede oss på å håndtere en svært variert mikrobepopulasjon. Koronapandemien var i så måte noe å lære av. Disse medlemmer vil påpeke at vi må være forberedt på konsekvensene, slik som at nedstengning av hele sektorer, og i verste fall hele samfunnet, kan bli nødvendig igjen. Helsesektoren må dimensjoneres for å håndtere stadig nye trusler, og forskning på sykdomsfremkallende mikroorganismer må prioriteres og intensiveres.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til en egen plan for styrking av forskning på sykdomsfremkallende mikroorganismer, og av de veterinærfaglige miljøene og deres kompetanse på zoonoser og matbåren smitte.»

Videre mener komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre at regjeringen undervurderer EU som vår viktigste sikkerhetsgaranti, også innen helseberedskap. Med økende geopolitisk usikkerhet og urolige tider er europeisk integrasjon det sterkeste sikkerhetspolitiske tiltaket Norge kan gjennomføre. Som et ikke-medlem står vi allerede utenfor avgjørende beslutninger, og et norsk EU-medlemskap vil være det beste for vår samlede beredskap og sikkerhet.

Disse medlemmer viser til at covid-19-pandemien viste at vår tilgang til vaksiner var avhengig av EU-samarbeidet. Dette var ikke en selvfølge, og det er ingen garanti for samme velvilje neste gang dersom vi fortsetter å distansere oss fra EU. Norge må derfor knytte seg tettere til HERA og andre EU-mekanismer for helseberedskap.

Disse medlemmer viser til at beredskap handler om tilgang til kritiske ressurser i krisetid. Et tettere samarbeid med EU er avgjørende for vaksiner, legemidler og helseteknologi. Disse medlemmer mener regjeringen må legge frem en strategi for norsk integrasjon i EUs helseberedskap og tydeligere vektlegge europeisk samarbeid som en grunnpilar i norsk sikkerhetspolitikk.

SAMARBEID MED PRIVATE I HELSEBEREDSKAPEN

Komiteen mener god totalberedskap krever god samhandling mellom samfunnets ulike beredskapsressurser. Komiteen viser til at et samspill med næringslivet og private aktører er viktig for å sikre god beredskap. Dette gjelder også for å sikre en god helseberedskap. Under koronapandemien var det for eksempel avgjørende med et samarbeid med private for å sikre rask testing av befolkningen. Komiteen viser at flere private selskaper spiller en avgjørende rolle både for behandling av pasienter, leveranse av legemidler og smittevern-utstyr. Komiteen mener det trengs konkrete beredskapsavtaler for å sikre at den private og offentlige helsetjenesten samarbeider godt for samlet sett å utnytte samfunnets samlede ressurser på best mulig måte.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen søke å etablere beredskapsavtaler mellom privat og offentlig helsetjeneste, som er et fremforhandlet rammeverk som kan nyttes i kriser for å sikre at vi på en bedre måte utnytter samfunnets samlede ressurser.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener det er avgjørende med et privat-offentlig samarbeid også på helseberedskapsområdet. For å få til dette mener disse medlemmer det må gjøres grep innenfor skatte- og avgiftspolitikken. Formuesskatten er et typisk eksempel som gjør Norge til et lite attraktivt land å foreta investeringer i, utflytting av personer som har skapt tusenvis av arbeidsplasser er også et sykdomstegn på at gjeldende skatte- og avgiftspolitikk er feil medisin når vi sårt trenger arbeidskraft, innovasjon og utvikling av norsk industri, og herunder helseindustri. Formuesskatt må betales selv om bedriften går med underskudd, helseindustrien er en industri hvor det ofte tar noe tid før man får gevinst av investeringene, og formuesskatten er en faktor som bidrar i negativ retning.

RESPONSTID FOR AMBULANSE OG ØVRIGE NØDETATER

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til regjeringens forslag om å utrede forpliktende responstid for alle nødetatene. Dagens responstid for ambulanse er veiledende med 12 minutter i by og 25 minutter i utkantstrøk. En kombinasjon av nærhet til folk og desentralisert struktur er viktig.

Disse medlemmer mener det ikke er hensiktsmessig med et absolutt krav til responstid.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener responstid alene ikke er en kvalitets-

indikator, men at det avgjørende er hva slags hjelp som kommer. Hver etats egen organisering påvirker responstiden, og hver nødetats responstid påvirker de andre tjenestene gjensidig. Dette medlem avventer stortingsmeldingen om akuttmedisinske tjenester, men en utredning av responstid må ta høyde for kvalitet, kapasitet og sammensetning av tjenestene.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en utredning av responstid for alle nødetatene, der kravet til responstid ses i sammenheng med tjenesten som helhet, med kapasitet, kvalitet og faglig forsvarlighet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til at Senterpartiet har foreslått dette i Dokument 8:127 S (2024–2025), som nå ligger til behandling i Stortinget, og mener forslaget bør behandles i forbindelse med denne saken.

Sivile beskyttelsestiltak og andre forutsetninger for motstandskraft

TILFLUKTSROM OG DEKNINGSROM

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, merker seg at dekningsgraden av tilfluktsrom er lavere i Norge enn i våre naboland, og støtter tiltak som bidrar til å øke dekningsgraden av tilfluktsrom og tilfluktssteder.

Flertallet viser til endringene som foreslås i stortingsmeldingen om å gjeninnføre byggeplikten av tilfluktsrom, som vil gjelde for nye bygg som kommer inn under kravene.

Flertallet har merket seg at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) estimerer at det vil koste 30 000 kroner per tilfluktsromsplass, og at de årlige vedlikeholdskostnadene vil være 85 kroner per plass. Flertallet viser til at økte utbyggingskostnader i siste rekke går ut over sluttbrukeren. Flertallet understreker derfor at kravet om tilfluktsrom i nye byggeprosjekter må innføres med forutsigbarhet både for utbygger og kommune. I tillegg må kravet utformes slik at det kan oppnås på en så rimelig måte som mulig. Flertallet viser til at forskriften om krav til tilfluktsrom og tilfluktssteder må innføres for fremtidige prosjekter, og mener regjeringen må sikre at allerede ferdig planlagte boligprosjekter ikke omfattes av kravene. Flertallet viser til at dette kan innebære behov for eventuelle nye prosjekteringer og reguleringer som vil være uforutsigbare og fordyrende for boligkjøpere.

Flertallet merker seg at forskriften skal sendes på høring til sommeren. Høringen skal avklare ikrafttre-

delsestidspunktet. Nytt regelverk skal ikke gi pålegg som forsinker allerede planlagte bygg eller påfører dem uforholdsmessig store utgifter.

Flertallet mener at kravet om nok tilflukts- og dekningsrom til innbyggerne ikke bare kan ligge på private utbyggere. Flertallet mener det finnes mange aktuelle oppholdssteder som kan benyttes som tilfluktssteder, for eksempel tunneler, underjordiske kollektivknutepunkter og garasjeanlegg, for å nevne noe. Flertallet merker seg at denne form for oppholdssted kan være aktuelt i en situasjon der evakuering og trygging av befolkningen er nødvendig.

Flertallet merker seg at eksisterende tilflukts- og dekningsrom skal vedlikeholdes etter de kravene som allerede gjelder i dag. Søknader om fritak fra byggeplikten vil gjelde i tråd med DSBs vedtak uavhengig av om nytt regelverk trer i kraft.

Flertallet mener det er nødvendig at det innføres kostnadsreduserende tiltak for byggebransjen generelt, og at kostnadsreduserende tiltak minst må sikre dekning av de økte kostnadene som kommer etter nye krav til tilfluktsrom. Flertallet mener dette kan være forenklinger i tekniske krav, plan- og bygningsloven og søknadsprosesser.

Flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre forenklinger i relevant forskrifts- og regelverk for å sikre kostnadsreduserende tiltak som tilsvarer om lag de økte kostnadene ved å innføre en plikt til å bygge tilfluktsrom.»

Komiteens medlemmer fra Høyre merker seg at dekningsgraden av tilfluktsrom er lavere i Norge enn i våre naboland, og støtter tiltak som bidrar til å øke dekningsgraden av tilfluktsrom og tilfluktssteder. Disse medlemmer mener at det bør foreslås krav både til offentlige og private virksomheter. Disse medlemmer mener det finnes mange aktuelle oppholdssteder som kan benyttes som tilfluktssteder, for eksempel tunneler, underjordiske kollektivknutepunkter og garasjeanlegg, for å nevne noe. Disse medlemmer merker seg at denne form for oppholdssted kan være aktuelt i en situasjon der evakuering og trygging av befolkningen er nødvendig.

Disse medlemmer har merket seg at Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) estimerer at det vil koste 30 000 kroner per tilfluktsromsplass, og at de årlige vedlikeholdskostnadene vil være 85 kroner per plass. Disse medlemmer viser til at økte utbyggingskostnader i siste rekke går ut over sluttbrukeren. Disse medlemmer understreker derfor at kravet om tilfluktsrom i nye byggeprosjekter må innføres med forutsigbarhet både for utbygger og kommune. I tillegg

må kravet utformes slik at det kan oppnås på en så rimelig måte som mulig. Disse medlemmer viser til at forskriften om krav til tilfluktsrom og tilfluktssteder må innføres for fremtidige prosjekter, og mener regjeringen må sikre at allerede ferdig planlagte boligprosjekter ikke omfattes av kravene. Disse medlemmer viser til at dette kan innebære behov for eventuelle nye prosjekteringer og reguleringer som vil være uforutsigbare og fordyrende for boligkjøpere.

Disse medlemmer mener det er nødvendig at det innføres kostnadsreduserende tiltak for byggebransjen generelt, og at kostnadsreduserende tiltak minst må sikre dekning av de økte kostnadene som kommer etter nye krav til tilfluktsrom. Disse medlemmer mener dette kan være forenklinger i tekniske krav, plan- og bygningsloven og søknadsprosesser.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre forenklinger i relevant forskrifts- og regelverk for å sikre kostnadsreduserende tiltak som tilsvarer minst de økte kostnadene ved å innføre en plikt til å bygge tilfluktsrom.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet viser til meldingen, der regjeringen redegjør for status for fysiske beskyttelsestiltak for sivilbefolkningen i tilfeller av krise og krig. Når det gjelder tilgangen på tilfluktsrom, merker disse medlemmer seg at dekningsgraden i Norge i dag er kun på om lag 45 pst. av befolkningen, og at det ikke er bygget nye tilfluktsrom i Norge siden 1998.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen tar sikte på å innføre et nytt beskyttelseskonsept med fire kategorier av tilfluktssteder for beskyttelse av sivilbefolkningen; beskyttelse der du er, lokasjoner i trygge geografiske områder, dekningsrom og tilfluktsrom.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen har til hensikt snarlig å sende på høring et forslag til nye kriterier for krav til bygging av permanente beskyttelsesrom og konkretisere de økonomiske og administrative konsekvenser av dette. Et endret regelverk for tilfluktssteder bør ses i sammenheng med og tilpasses utviklingen av planverk for de øvrige sivilbeskyttelsestiltakene. I tillegg vil disse medlemmer påpeke at retningslinjene og planverk stimulerer til at etablering av slike sivilbeskyttelsestiltak kan løses gjennom flerbruk med andre infrastruktur- og offentlige byggeprosjekter og slik tilstrebe en rasjonell og praktisk utnyttelse av samfunnets ressurser.

Disse medlemmer er enige i at tilfluktsrom er et nødvendig beskyttelsestiltak i krig, og at det er nødvendig å øke dekningsgraden for å ivareta en økt befolkning og sikre en bedre geografisk fordeling av tilflukts-

rom. Disse medlemmer støtter derfor at det gjeninnføres krav til både offentlige og private tiltakshavere om bygging av tilfluktsrom ved oppførelse av bygg som overstiger 1 000 m² bruksareal i tilfluktsrompliktige kommuner. Disse medlemmer merker seg imidlertid at flere høringsinstanser har påpekt at kostnadsanslagene som er antydnet i meldingen, er for lave, og at nye fordyrende krav til byggeprosjekter vil kunne føre til økt press i et allerede presset boligmarked – hvilket vil kunne sette nye prosjekter i fare.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen vil konkretisere de økonomiske konsekvensene i det varslede regelverksarbeidet.

Disse medlemmer imøteser dette.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for å rehabilitere eksisterende tilfluktsrom.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, når nytt regelverk og kriterier er vedtatt, oppheve den gjeldende midlertidige dispensasjonen fra plikten til bygging av tilfluktsrom gitt i forskrift om tilfluktsrom, for offentlige og private tiltakshavere.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gå i dialog med kommunesektoren og byggenæringen for å utrede en finansieringsmodell for bygging av tilfluktsrom og dekningsrom som imøtekommer behovet for økt dekningsgrad i hele landet og stimulerer til flerbruksløsninger, herunder vurdere behovet for statlig medfinansiering.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Senterpartiet fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag for å sikre kostnadsreduserende tiltak ved byggeprosjekter, herunder redusere tidsbruken på saksbehandling i plan- og byggesaksprosesser.»

GRUPPER MED SÆRSKILTE BEHOV

Komiteen viser til framskrivninger som viser at andelen eldre i befolkningen vil øke, fra 13 pst. i dag til mer enn 25 pst. i 2075. I årene framover vil trolig en økende andel eldre og pleietrengende bo hjemme og

motta helse- og omsorgstjenester i hjemmet. Erfaringene fra koronapandemien viste at beredskapen for å ivareta sårbare grupper og grupper med særskilte behov bør styrkes, og at beredskapsplanverk når ut til alle grupper, også spesielt utsatte grupper.

Komiteen viser til innspill i høringen og er enig i at arbeidet med planverk lokalt må ivareta de særskilte behovene som eldre, pleietrengende og personer med funksjonsnedsettelse har, og at dette perspektivet må inkluderes i beredskapsrådenes arbeid. Frivillige organisasjoner vil i dette arbeidet kunne bidra med verdifull kunnskap om, og kommunikasjon med, grupper som ofte faller utenfor – også i krise- og beredskapstenkning, som personer med funksjonsnedsettelse eller personer med ulik språklig, religiøs og kulturell bakgrunn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, anerkjenner at Totalberedskapskommisjonens rapport kommenterer viktigheten av at beredskapsplanverk når ut til alle grupper, også spesielt utsatte grupper. Forskning og tidligere erfaring viser at funksjonsnedsatte er en særlig sårbar gruppe i ulykker, kriser og katastrofer. Ikke minst ble det dokumentert i evalueringen av pandemien.

Da pandemien traff, så flertallet tydelig at funksjonsnedsatte ikke ble nådd. Mangel på tilgjengelig informasjon, assistenter uten smittevernutstyr og en uforutsigbar hverdag skapte stor usikkerhet. Sårbare barn mistet tilbudene sine. Flere fikk ikke livsnødvendige tjenester. Livsviktig informasjon til døve uteble.

Flertallet ser det som viktig å sørge for f.eks. nødaggregat til de med respirator eller alternativer for batteridrevne rullestoler ved strømbryt, batteriladere til høreapparater og tilgjengelig informasjon til synshemmede og hørselshemmede, samt at eventuelle andre beredskapshjelpemidler må bli tilgjengelig for de som trenger det, for å nevne noe.

Flertallet peker på at Norge har ratifisert FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD). Når funksjonsnedsatte skal inkluderes i alle beslutningsprosesser som angår dem, slik konvensjonen krever, må det også omsettes til handling. Flertallet mener derfor at for å hindre situasjoner som beskrevet ovenfor, må alle beredskapsplaner, på alle nivåer, inneholde et spesifikt fokus på personer med funksjonsnedsettelse. Kunnskapen om funksjonsnedsettes behov er dårlig, derfor må det pålegges at funksjonsnedsatte er representert i alle beredskapsutvalg.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti mener det er bra at regjeringen i meldingen har et stort fokus på å øke antallet tilfluktsrom. Dette medlem viser til at Sosialistisk Venstreparti tidligere

har fått flertall for at regjeringen bør se på hvordan myndighetene kan treffe nødvendige tiltak for å sikre funksjonshindrede beskyttelse og sikkerhet i risikosituasjoner i hele krisespekteret, og at funksjonshindredes organisasjoner bør høres i forbindelse med dette, jf. vedtak nr. 654 (2021–2022). Dette medlem understreker viktigheten av at dette forslaget blir fulgt opp videre i forbindelse med blant annet arbeidet med tilfluktsrom, men også i det øvrige totalberedskapsarbeidet.

TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON

Komiteen peker på at alle havner og havneanlegg, både offentlige og private, skal bistå Forsvaret ved kriser og i krig.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en overordnet risiko-, sårbarhets- og beredskapsanalyse på transportområdet.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, mener at god infrastruktur er viktig for totalberedskapen. Flertallet mener at samferdselsinfrastruktur må vektlegges mer i landets totalberedskap. For eksempel er det viktig med et godt riks- og fylkesveinett for å sikre god kommunikasjon i landet. Flertallet har merket seg sårbarhetene og den manglende robustheten i jernbaneinfrastrukturen i Norge. Flertallet har merket seg at Totalberedskapskommisjonen kommer med en rekke anbefalinger som regjeringen ikke planlegger å følge opp.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at det i desember 2024 ble etablert et nytt rammeverk for samhandling om militære behov for transportinfrastruktur. Dette inkluderer etableringen av en fast faggruppe som årlig skal utarbeide en analyse av forsvarssektorens transportbehov til bruk i transportplanleggingen. Den første analysen vil foreligge i juni 2025.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet påpeker at det vil være naturlig å avvente transportinvesteringer av forsvarshensyn frem til den samlede og rangerte prioriteringen foreligger, slik at det kan tas kvalitetssikrede beslutninger.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede forutsetninger for å tilgjengeliggjøre transportressurser i krise, blant annet i lys av utviklingen med eierskap på tvers av landegrensene.»

«Stortinget ber regjeringen sikre beredskap på flyplasser som gjør at redningshelikoptre, luftambulanser og andre helikoptre som bidrar i søk, redning og transport av skadde og syke, har en forutsigbarhet når det gjelder tilgjengelighet av flyplass tjenester.»

Et fjerde flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at vi er avhengige av at transportsystemet vårt fungerer for å kunne håndtere ulike typer krisesituasjoner, og infrastrukturen vår er avgjørende både for militær logistikk og sivil fremkommelighet. Dette flertallet mener at Nasjonal transportplan bør sees i sammenheng med langtidsplanen for forsvaret, og en ny langtidsplan for sivil beredskap. God beredskap forutsetter et beredt transportsystem.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at vedlikeholdsetterslepet i transportsektoren er særlig stort, noe som gjør beredskapen vår mer sårbar. Disse medlemmer viser til at svake broer og manglende vedlikehold kan bli en sikkerhetsrisiko for hele landet. Klimaendringer gjør også veiene våre mer utsatte.

Disse medlemmer viser til at når det gjelder jernbane, er også vedlikeholdsetterslepet enormt. Disse medlemmer viser til at det anslagsvis kreves om lag 8 mrd. kroner årlig bare for å unngå at etterslepet ikke øker ytterligere. Mye av materiellet som kjører på norske skinner, har for lenge passert levetiden, og nytt materiell er forsinket. Klimaendringer gjør jernbanen mer sårbar for skred, ras og utfordrende kjøreforhold, noe som kan gi langvarige stengninger slik man har sett på Dovrebanelen, som har vært ute av drift to ganger på kort tid. Alle disse utfordringene svekker togberedskapen i Norge.

Disse medlemmer viser til at forskrift om nasjonal beredskap på jernbane legger krav på jernbanevirksomhetene om å ha beredskap for å kunne bidra med jernbanetjenester ved ekstraordinære hendelser, krise og krig. Slik situasjonen er i dag, særlig på materiellet, er denne beredskapen ikke til stede.

Disse medlemmer peker på at forskriften bestemmer hvilke havner og havneanlegg som er av særlig forsvarsmessig betydning. I tillegg til at Havneberedskapsforums arbeid skal ivareta behovet for et formalisert samarbeid, plankoordinering og informasjonsutveksling, skal dette bidra til informasjon til, og veiledning og oppfølging av, de havnene som omfattes av forskriften. Disse medlemmer forventer at regjeringen følger tett opp forskrift som skal styrke havners be-

redskap, og at Havneberedskapsforums arbeid, som skal ivareta behovet for et formalisert samarbeid, plankoordinering og informasjonsutveksling, blir prioritert og etterfulgt.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre en overordnet risiko- og sårbarhetskartlegging og beredskapsanalyse av transportområdet som inkluderer vei, bane og havner.»

«Stortinget ber regjeringen utrede forutsetninger for å tilgjengeliggjøre transportressurser i kriser.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil også vise til at rammene for samferdselsinvesteringer skal fastsettes gjennom de nasjonale transportplaner. Den siste i rekken, Nasjonal transportplan 2025–2036, ble behandlet av Stortinget så sent som 19. juni 2024. Disse medlemmer merker seg at i forbindelse med behandlingen gikk partiene Sosialistisk Venstreparti, Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Venstre sammen om å sikre flertall i Stortinget for å starte opp flere store jernbaneprosjekter, hovedsakelig på Østlandet, som ikke var prioritert for snarlig oppstart.

Disse medlemmer merker seg videre at oppstart på Nord-Norgebanen ikke var en del av enigheten mellom nevnte partier, og at vedtak nr. 813 (2020–2021) ikke ser ut til å ha blitt prioritert fulgt opp av forslagsstillerne ved forrige rullering av Nasjonal transportplan.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til vedtak nr. 813, jf. Innst. 289 S (2020–2021) til Meld. St. 9 (2020–2021) Mennesker, muligheter og norske interesser i nord:

«Stortinget ber regjeringa setje i gang arbeidet med å realisere Nord-Norgebana.»

Disse medlemmer viser til merknader i samme sak:

«Desse medlemmene meiner ei jernbane i Nord-Noreg er eit nasjonalt prosjekt som vil gje meir miljøvenleg frakt og stort høve for auka verdiskaping og aktivitet i nord. Ein samanhengande jernbanekorridor frå sør til nord i landet vil ha stor verdi for forsyningstryggleiken for varer og gods. Dette vil også gjere Noreg mindre sårbart i beredskapssamanheng og i forhold til andre lands vilje samt evne til satsing på infrastruktur i framtida.»

Disse medlemmer viser til at spesielt korridoren fra Sverige, via Narvik og videre mot Tromsø, er pekt på som avgjørende viktig i beredskapssammenheng av Hæren. Utredningene til nå har i svært begrenset grad vektlagt Forsvarets behov for infrastruktur som kan bin-

de regionen sammen med våre naboland og allierte. Den nye sikkerhetspolitiske situasjonen gjør dette enda mer aktuelt og presserende. Disse medlemmer mener derfor denne etappen blir viktigst å prioritere i arbeidet med Nord-Norgebanen. Det er viktig at det raskt utredes oppdaterte trasévalg for strekningen.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen, som en oppfølging av vedtak nr. 813 (2020–2021) og for å raskest mulig styrke militær beredskap i nord, prioritere planleggingen av jernbanetraseen mellom Narvik og Bardufoss, og melde tilbake til Stortinget på egnet vis.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til følgende uttalelser i NOU 2023:17:

«Omlegging til grønne drivlinjer vil også innebære ny sårbarhet. Målsettingen er at det fra 2025 bare skal selges nullutslippskjøretøy. I Nasjonal transportplan arbeides det med å sikre ruter for tungtrafikken og å få denne over på lav- og nullutslippsteknologi. Det vil også innebære ny sårbarhet knyttet til bortfall av elektrisk kraft. Det er etablert et samarbeid mellom næringslivet og myndighetene, Grønt landtransportprogram, med sikte på å understøtte det grønne skiftet i landtransporten. Deltagerne i programmet er Klima- og miljødepartementet, tilknyttede medlemsorganisasjoner, partnerbedrifter og offentlige virksomheter.

Økt automatisering og elektrifisering gjør også at transportressurser, som busser og ferger, blir mer spesialiserte for sambandet de betjener. Dette kan begrense mulighetene til å flytte ressurser rundt i landet og dermed redusere fleksibiliteten til sivile transportressurser. Ved utvikling av batteriteknologi med lengre rekkevidde og bedre ladeinfrastruktur vil imidlertid bussene lettere kunne flyttes rundt om i landet.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet mener det er av kritisk betydning for totalberedskapen at de sårbarheter det her pekes på, avhjelpes. Slik disse medlemmer ser det, må deler av den klimapolitikken som er gjennomført, revurderes med henblikk på hvordan den påvirker samfunnets beredskapsevne. Disse medlemmer mener transport og kommunikasjon har en helt sentral plass i en totalberedskapstankegang, og disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke stilles krav om 100 pst. elektrifisering gjennom offentlige anskaffelser, men at det beholdes en tilstrekkelig andel fartøy og kjøretøy med annen fremdriftsteknologi/hybridløsninger.»

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny nasjonal transportplan der sikkerhet og beredskap får en sterkere omtale og prioritering.»

Disse medlemmer viser til at det i dag ikke er en forutsetning for offentlige anskaffelser at kjøretøy med beredskapsfunksjon eller kritisk infrastruktur bare kan leveres av land Norge har et sikkerhetspolitisk samarbeid med. Disse medlemmer mener dette er uholdbart, og at det gir samfunnet økt sårbarhet. Disse medlemmer har merket seg at Sverige har fått på plass et regelverk som skal hindre innkjøp av busser fra Kina. For Norge er situasjonen annerledes, i anbud fra 2024 og 2025 utgjør kinesiske busser omtrent 90 prosent av volumet. Disse medlemmer mener at dette ikke er holdbart i et beredskapsperspektiv, og mener at regjeringen snarest må utarbeide regler for offentlige anskaffelser som ivaretar beredskaps- og sikkerhets hensyn.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen straks sikre at offentlige anskaffelser av kjøretøy med beredskapsfunksjon og annen kritisk infrastruktur bare kan anskaffes fra land Norge har et sikkerhetspolitisk samarbeid med.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet mener det er viktig at Stortinget får en statusoppdatering på Nasjonal transportplan (NTP) der beredskap får en sterk omtale. Samtidig vil disse medlemmer vise til at utarbeidelse av en ny Nasjonal transportplan er en omfattende og tidkrevende prosess, og at NTP er en plan med mange prosjekter i en lang tidshorison. Disse medlemmer mener derfor at regjeringen så raskt som mulig, og senest innen utgangen av 2025, må komme tilbake med en konkret plan for hvilke investeringer i infrastruktur det er tidskritisk å gjennomføre kommende stortingsperiode, for å ta høyde for Stortingets behandling av Forsvarets langtidsplan og Totalberedskapsmeldingen.

Disse medlemmer fremmer med bakgrunn i dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen senest innen utgangen av 2025 komme tilbake til Stortinget med en sak om hvilke investeringer i infrastruktur som det er tidskritisk å gjennomføre kommende stortingsperiode, for å ta høyde for Stortingets behandling av Forsvarets langtidsplan og Totalberedskapsmeldingen.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti er bekymret for de sikkerhetsmessige

konsekvensene av at samfunnskritisk infrastruktur har opphav fra land vi ikke har sikkerhetssamarbeid med.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det innføres regler som sikrer at investeringer i kollektivtransport primært kommer fra land som Norge har et sikkerhetssamarbeid med, og at det ikke under noen omstendighet foretas anskaffelser som kan innebære en sikkerhetsrisiko.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil videre uttrykke bekymring over en utvikling der nasjonalt eierskap over viktige selskaper innen blant annet båt- og fergetransport svekkes, og disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre regler som sikrer nasjonalt eierskap og kontroll over kollektivtransport og samfunnskritisk infrastruktur.»

Disse medlemmer viser til at ansvar for, og eierskap av, kritisk transport og infrastruktur i Norge er fordelt over alle forvaltningsnivåene mellom offentlige og private eiere. Disse medlemmer er ikke kjent med at det finnes en samlet oversikt over disse, og disse medlemmer mener at det i totalberedskapsperspektivet er viktig å ha en samlet oversikt over transportmidler, infrastruktur og tilgjengelig kritisk personell for disse.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sette i gang en full gjennomgang av sikkerhet og beredskap knyttet til infrastruktur, transportmidler og kritisk personell for transport i Norge»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Stortinget våren 2024 behandler forslag fra Sosialistisk Venstreparti om å styrke togberedskapen i Norge, det det blant annet foreslås å legge frem en plan for togmateriellberedskap som inkluderer bruk av opsjon for kjøp av ytterligere materiell under eksisterende avtaler, samt plan for innleie og reserve-løsninger som kan styrke beredskapen i påvente av nytt materiell og ved ytterligere forsinkelser av det nye materiellet, og følge dette opp i statsbudsjettet for 2026, legge frem en plan for hvordan en kan øke kapasiteten på Nordlandsbanen og Rørosbanen, og å benytte eksisterende opsjon til å bestille nytt fjerntogmateriell for Rørosbanen som også kan fungere som ekstramateriell for Nordlandsbanen.

Komiteens medlem fra Venstre viser til Dokument 8:93 S (2023–2024) Representantforslag om en langtidsplan for Norges digitale infrastruktur, jf. Innst. 297 S (2023–2024). Dette medlem er fortsatt av den oppfatning at det er behov for å starte arbeidet med en langtidsplan for den digitale infrastrukturen som bør inneholde langsiktige mål for utbygging og utviklingen av den digitale infrastrukturen, tydelige politiske prioriteringer og målrettede offentlige virkemidler, for å sikre at langsiktige mål og delmål nås.

Dette medlem mener det er viktig å trekke frem at Totalberedskapskommisjonen slår fast at «mellomlandsforbindelser er en viktig del av forsyningssikkerheten for elektrisk kraft» (s. 216), og slutter seg for øvrig til dette standpunktet.

OFFENTLIGE ANSKAFFELSER

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, mener det må vurderes å gi sikkerhet og beredskap større vektlegging når det gjelder offentlig anskaffelsesregelverk og innkjøp.

UTDANNING OG KUNNSKAPSBEREDSKAP

Komiteen mener at det er viktig å forsterke kunnskapsberedskapen og hvordan norske forskningsmiljø kan bidra til å styrke kunnskapsberedskapen. Forskning og utvikling kan utvikle nye vaksiner, begrense spredning av sykdommer og gi ny teknologi for håndtering av ekstremvær og sikring av kritisk infrastruktur, for å nevne noe.

Komiteen mener det er nødvendig med en langsiktighet i nasjonale planer og rammevilkår for forskning. Komiteen mener videre det er viktig å sikre at Norge og våre nærmeste allierte bidrar til forskning på ny teknologi for å sikre strategisk uavhengighet. Et godt samarbeid med andre land kan øke kvaliteten på forskningen.

På denne bakgrunnen fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen identifisere hvilken kunnskap det er kritisk at Norge har i et sikkerhets- og beredskapsperspektiv, og hvilke områder Norge kan samarbeide med andre på, for eksempel Norden, Europa og USA.»

Komiteen viser til at kunnskap og kompetanse på riktige områder er svært viktig for å sikre norsk beredskap. I mange år har det vært underskudd på viktig arbeidskraft i Norge: Håndverksfag/yrkesfag og tekniske fag/ingeniørfag er sterkt etterspurt, det samme med IKT-kompetanse innenfor flere områder og maritime fag. Dette er utdannings- og studieretninger som spiller en stor rolle beredskapsmessig, og disse områdene må

prioriteres klarere på både videregående skolenivå, innen høyere yrkesfaglig utdanning og på universiteter og høyskoler.

Komiteen mener det er viktig for beredskapen å sørge for høy kvalitet innen både humaniora og samfunnsvitenskap. Humaniora og samfunnsvitenskap spiller en avgjørende rolle i beredskap og nasjonal sikkerhet ved å bidra til innsikt i menneskelig atferd, kultur og samfunnsstrukturer. Kunnskap om Russland, Kina og en rekke andre land er svært viktig i en sikkerhets- og beredskapsmessig sammenheng. Kunnskap om historie og kultur er essensielt for å forutse og håndtere konflikter, noe som er blitt særlig viktig når Norge er blitt flerkulturelt. Forskning på både ytre og indre sikkerhetsutfordringer må derfor vektlegges sterkere.

Komiteen viser til at kunnskap om kriser og kunnskapsberedskap er vesentlig for å både håndtere kriser godt og forberede seg på fremtidige kriser. Som meldingen peker på, er det et stort behov for kompetanse innen mange ulike sektorer og områder.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til høringsinnspillet fra Akademikerne, hvor de skriver:

«Kommunene står ofte i førstelinje når det oppstår uventede hendelser og må håndtere alt fra skred og sykdomsutbrudd til digitale angrep. De har også en viktig rolle i å forebygge og øve på håndteringen av slike hendelser. En rapport fra Menon viser at mange kommuner allerede har et kompetanseunderskudd. I vårt innspill til Totalberedskapskommisjonens NOU pekte vi på behovet for en satsing på kompetanse i kommunene innen ulike fagområder. Dersom kommunene skal kunne møte de utfordringene meldingen skisserer, trenger de både ressurser og folk med kompetanse. For å sikre matforsyning trenger vi veterinærer, vi trenger geologer for å sikre byggeområder mot ras og vi trenger helsepersonell. Med endringer i regelverk og lovverk trenger vi også jurister. Dette er kun noen få områder der man ser et stort kompetansebehov i kommunene.»

Flertallet vil understreke at et motstandsdyktig samfunn forutsetter at både offentlige og private virksomheter har nødvendig tilgang til kunnskap og kompetanse. Selv om Norge har en høyt utdannet befolkning og et konkurransedyktig næringsliv, er det stadig flere virksomheter som rapporterer om at de har et udekket kompetansebehov. Teknologit utviklingen går raskt, og med det øker omstillingshastigheten i arbeidslivet.

Flertallet viser til at Statistisk sentralbyrå (SSB) forventer at det vil være for få arbeidstakere med yrkesfaglig bakgrunn fra videregående skole i årene som kommer, særlig innenfor fagutdanninger rettet mot industri, bygg og anlegg, og helse. Det er også relativt få som tar fagutdanning i Norge sammenliknet med andre vestlige land, og Norge har også et høyere frafall i videre-

gående opplæring enn mange andre land i OECD, særlig i yrkesfaglig opplæring.

Flertallet viser til at Totalberedskapskommisjonen i NOU 2023:17 punkt 28.2 skriver at det er behov for mer målrettet og helhetlig kunnskapsutvikling og kompetanseheving:

«Kommisjonen har fått flere innspill om at det mangler kompetanse innenfor flere fagområder som er avgjørende for å opprettholde kritiske samfunnsfunksjoner og for å sikre et motstandsdyktig samfunn i møte med de sikkerhets- og beredskapsutfordringene vi står overfor. Det pekes også på behov for å styrke forskningen på samfunnets sårbarheter og beskyttelse av nasjonale sikkerhetsinteresser.

Områder som fremheves i innspillene som kommisjonen har mottatt er blant annet digital sikkerhet, drikkevann, kraft, elektronisk kommunikasjon (ekom) og fysisk sikring av bygg og infrastruktur. Tilgangen på kandidater med høy teknologisk kompetanse, som også kan sikkerhetsklareres, pekes på som en betydelig utfordring. Norge utdanner for få kandidater med kompetanse på IKT generelt og IKT-sikkerhet spesielt. Økt naturfarerisiko øker kompetansebehovene for samfunns- og arealplanleggere, geologer og geofysikere, og kommisjonen har blant annet fått innspill om at det er for lite kapasitet på kvikkleirekompetanse i Norge. Når det gjelder damsikkerhet, er det en bekymring at det ikke rekrutteres flere studenter med nødvendig kompetanse.»

Flertallet viser videre til høringsinnspill fra Forskningsinstituttene fellesarena (FFA), som peker på at instituttene er en sentral del av den norske kunnskapsberedskapen som kan mobiliseres raskt i kriser. Som eksempler nevnes at NGIs kompetanse ble mobilisert når Gjerdrum-skredet gikk, Norsk Regnesentral ble raskt etterspurt til å beregne R-tallet under pandemien, SINTEF kunne raskt beregne styrke når broen ble tatt i Gudbrandsdalen, Veterinærinstituttet blir etterspurt når salmonella oppstår i kylling, NORSAR forteller styrken på bomber ved atomkraftverket i Kyiv og PRIOS kompetanse benyttes til å fortolke Russlands angrepskrig i Ukraina.

Flertallet vil i likhet med FFA understreke viktigheten av at nettverk og samarbeidsrelasjoner etableres i normalsituasjon, slik at kunnskapen raskt kan mobiliseres i krisesituasjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre ønsker å fremheve at universiteter og høyskoler spiller en sentral rolle i totalberedskapen. Disse medlemmer mener, i likhet med flere høringsinstanser, som Akademikerne og Universitets- og høyskolerådet, at meldingen er altfor snever i sin omtale av betydningen av forskning og utdanning. Kunnskap er avgjørende for samfunnets evne til å mobilisere de samlede ressursene for å stå best rustet overfor risiko og trusler. I meldingen legges det opp til å fremme mer

forskning og utdanning innenfor samfunnssikkerhet og totalforsvar.

Komiteens medlem fra Venstre mener Norge må investere faglig bredt og offensivt i høyere utdanning, forskning og innovasjon for å møte akutte og langsiktige trusler.

Dette medlem viser til høringsinnspillet fra Akademikerne, hvor det står:

«Totalberedskap dreier seg om mer enn studier innen samfunnssikkerhet og forsvarsstudier. Meldingen bygger på flere NOU-er og rapporter som peker på betydningen av utdanning og forskning i innenfor en bredde av fagområder. Akademikerne savner en prioritering av grunnforskningen. For eksempel så vi under koronapandemien hvor viktig det var at man prioriterte forskning innen områder man ikke nødvendigvis har et umiddelbart behov for.»

Dette medlem mener i likhet med blant annet Akademikerne og FFA at det trengs en langt mer konkret og målrettet forskningssatsing enn det som skisseres i meldingen. Dette medlem vil fremheve viktigheten av at den kommende stortingsmeldingen om forskningssystemet må inneholde tydelige mål og virkemidler, blant annet når det gjelder å øke bevilgningene til relevant forskning gjennom Forskningsrådet og til å styrke samarbeidet mellom næringsliv, offentlige myndigheter og forskningsmiljøer.

Dette medlem viser til at Norge er avhengig av forskning, teknologiutvikling og innovasjon for å styrke beredskapen, som for eksempel forsyningssikkerheten, herunder matsikkerheten, eller hendelser forårsaket av klimaendringer. Økt totalberedskap krever forsterket forskning og økt bruk av uavhengige sivile forskningsmiljø om relevant forskning, teknologiutvikling og innovasjon.

Dette medlem viser videre til at gode utdanningstilbud bidrar til økende utdanningsnivå i befolkningen, noe som igjen minsker risikoen for å ta til seg desinformasjon. Bred kunnskapsberedskap er beredskap for kriser. Forskning og utdanning er viktig for totalberedskapen, i samspill med offentlig sektor, næringsliv og infrastruktur. Dette medlem mener derfor at det bør vurderes å inkludere kunnskapssektoren i departementenes beredskapsråd, på linje med næringslivet og frivillige organisasjoner.

Dette medlem viser til at universitetene og høyskolene er institusjoner med et særlig ansvar for å trygge og videreutvikle demokratiet. Deres samfunnsmandat er å bidra med forskning, høyere utdanning og formidling av kunnskap. Det innebærer å delta i samfunnsdebatten og styrke kunnskapsnivået og evnen til kritisk tenkning i befolkningen.

Dette medlem mener i likhet med UHR at universiteters og høyskolars rolle i å motvirke desinforma-

sjon bør komme tydelig fram, både i oppfølgingen av totalberedskapsmeldingen og i strategien mot desinformasjon. I forlengelsen av dette mener dette medlem at det kan være grunn til å tildele Kunnskapsdepartementet en særlig rolle i håndteringen av desinformasjon og påvirkning. Etter dette medlems syn fordrer disse grepene økt finansiering til kunnskapssektoren.

SIKKERHETSTRUSLER INNEN FORSKNING OG UTDANNING

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet over flere år har etterlyst større bevissthet rundt sikkerhetstruslene innen forskning og utdanning. Utstrakt forskningssamarbeid med enkelte land utgjør en klar sikkerhetstrussel mot Norge og medfører svekket beredskap. I 2023 fremmet Fremskrittspartiet et representantforslag om å avslutte forskningssamarbeidet med land som Norge ikke har sikkerhetspolitisk samarbeid med, og som våre sikkerhetstjenester mener at kan utgjøre en særlig etterretningstrussel mot Norge. Forslaget fikk kun støtte fra Fremskrittspartiet.

Disse medlemmer vil også vise til arbeidet med ny universitets- og høyskolelov, der Fremskrittspartiet blant annet kritiserte Panorama-strategien. I Panorama-strategien er det uttrykte målet å øke Norges utdannelses- og forskningssamarbeid med blant annet Kina og Russland. Etter Russlands angrep på Ukraina er samarbeidet med Russland kuttet, men samarbeidet med Kina pågår fremdeles. Dette er alvorlig når trusselvurderingene fra PST og Etterretningstjenesten gjennom mange år har advart om påvirkningsoperasjoner fra særlig russisk, kinesisk og iransk etterretning. At norske forskningsmiljø kan samarbeide med land og miljøer Norge definerer som en stor sikkerhetsrisiko, svekker norsk sikkerhet og beredskap. Kinas strategiske interesser og vilje til å bruke hemmelig etterretning og spionasje for å oppnå mål som kan gå ut over Norges sikkerhet, må ikke undervurderes. Det må i den sammenheng også vises til en rapport fra «Internet 2.0». Internet 2.0 er en ledende felles amerikansk-australsk cybersikkerhetsorganisasjon hvis mål er å beskytte kunder og samarbeidspartnere mot de mest avanserte truslene. I rapporten påvises det at eliteuniversiteter i USA har mottatt flere hundre millioner dollar i støtte fra Kina, og at dette er en bevisst strategi for å «infiltrate and influence US academia» (Kate Robertson Brigham Young University, The College Fix, 17. mars 2023).

Disse medlemmer mener videre det er et sentralt poeng at kinesiske forskere og studenter må signere en kontrakt gjennom stipendprogrammet China Scholarship Council (CSC), som forplikter dem til å følge pålegg fra kommunistpartiet. Norske universiteter har i

flere år tatt imot en rekke kinesiske forskere og studenter gjennom stipendprogrammet.

Disse medlemmer vil peke på at i arbeidet med universitets- og høyskoleloven foreslo Fremskrittspartiet også at det må tydeliggjøres i lov og forskrift at universitets- og høyskolesektoren må ha faste møtepunkter med nasjonale sikkerhetsmyndigheter, og at universitets- og høyskolesektoren må legge særlig vekt på nasjonal sikkerhet i utdannings- og forskningssamarbeid med andre land og ved rekruttering av utenlandske akademikere, studenter og forskere. Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiets merknader om skjerpet sikkerhet ikke fikk flertall i Stortinget.

KULTUR OG MEDIA

Komiteen vil understreke at demokratiets evne til å stå imot hybride trusler, polarisering og splittelse i egen befolkning henger sammen med tilgang til faktabasert informasjon og innbyggernes selvstendige, kritiske tenkning, samt at vi slår ring om viktige fellesarenaer som frivilligheten, idretten og kulturlivet.

Komiteen mener de frie redaktørstyrte mediene har en sentral rolle i å legge til rette for fri, åpen og faktabasert offentlig debatt.

Komiteen viser til at språk, redaktørstyrte medier, kunst og kultur er viktige elementer i vår nasjonale identitet. Motstandskraft i befolkningen bygger på at vi har noe å forsvare som er større enn den enkelte.

Komiteen viser til at en måte å bygge motstandskraft i befolkningen er gjennom lesing. Lesing og litteratur har betydning for kulturell identitet, kritisk tenkning og derigjennom nasjonens beredskap. Det er vesentlig for norsk totalberedskap at befolkningen kan lese, leser og har tilgang på norskspråklig litteratur utgitt av norske forlag.

Komiteen vil peke på at et grunnleggende verdifellsskap, som kommer i tillegg til felles verdier om frihet og demokrati som vi deler med våre allierte, kan bidra til økt samhold i en tid hvor landet settes på prøve.

Komiteen viser til at fremmede trusselaktører kan ha til hensikt å svekke samholdet i befolkningen og forsterke motsetninger. Videre peker komiteen på at kulturarv og kulturinstitusjoner kan være symboltunge mål for en motstander, noe krigen i Ukraina har vist. Det bør derfor utvikles beredskapsplaner for å sikre norsk kulturarv i krise- og krigssituasjoner.

Komiteen mener det trengs konkrete planer for å ivareta norsk kulturarv under krise og krig.

Komiteen ber Kultur- og likestillingsdepartementet legge til rette for at det lages strategier for beskyttelse og eventuelt evakuering av kunst og kultur av historisk og kulturell verdi.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at det utarbeides beredskapsplaner for å sikre norsk kulturarv i krise- og krigssituasjoner.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at språk, redaktørstyrte medier, kunst og kultur er viktige elementer i vår nasjonale identitet. Motstandskraft i befolkningen bygger på at vi har noe å forsvare som er større enn den enkelte.

Disse medlemmer viser til at en måte å bygge motstandskraft i befolkningen, er gjennom lesing. Lesing og litteratur har betydning for kulturell identitet og nasjonens beredskap. Det er vesentlig for norsk totalberedskap at befolkningen kan lese og leser.

Disse medlemmer vil peke på at et grunnleggende verdifelleskap, som kommer i tillegg til felles verdier om frihet og demokrati som vi deler med våre allierte, kan bidra til økt samhold i en tid hvor landet settes på prøve.

Disse medlemmer viser til at fremmede truslaktører kan ha til hensikt å svekke samholdet i befolkningen og forsterke motsetninger. Kulturarv og kulturinstitusjoner kan være symboltunge mål for en motstander, noe krigen i Ukraina har vist. Det bør derfor utvikles beredskapsplaner for å sikre norsk kulturarv i krise- og krigssituasjoner.??

Disse medlemmer mener det trengs konkrete planer for å ivareta norsk kulturarv under krise og krig.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre mener at de redaktørstyrte journalistiske mediene spiller en nøkkelrolle i å formidle informasjon og å hindre spredning av desinformasjon, både til daglig og i krisesituasjoner. Disse medlemmer merker seg at Norsk Journalistlag og Norsk Redaktørforening i sine innspill begge er fornøyde med at redaktørstyrte journalistiske medier jevnt over er omtalt som sentrale, men likevel savner at redaktørstyrte journalistiske medier er med på listen over «kritiske samfunnsfunksjoner» under kriser og alvorlige hendelser. Dette er disse medlemmer enige i at er uheldig.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen inkludere redaktørstyrte medier i oversikten over det som anses som kritiske samfunnsfunksjoner.»

«Stortinget ber regjeringen gjøre en særskilt vurdering av rollen NRK sine medarbeidere skal ha ved en militær mobilisering, slik man blant annet har i Sverige, der medarbeidere i Sveriges Radio er pålagt å komme på jobb.»

Disse medlemmer merker seg at meldingen tar på alvor at evnen til kildekritikk og tilgang på sikker in-

formasjon er vesentlig i en krisesituasjon. Likevel etter spør flere av de institusjonene som i dag har infrastrukturen, og som arbeider systematisk med informasjon og kildekritikk, hvordan de kan utnyttes godt nok. Bibliotekarer er opptrente og høykompetente i forvaltning av kildekritikk og tolkning av informasjon. I situasjoner der tilgang på sikker informasjon er avgjørende, vil bibliotekene og bibliotekarene spille en vesentlig rolle. De er også viktige som beredskap og opplæring, både på skoler, i folkebibliotek og som forskningsbibliotek. Å opprettholde et generelt høyt nivå på bibliotek i hele landet og sikre at de har nok midler til både ansatte og innkjøp av nytt og oppdatert materiell – også nyhetsmedier – er en viktig del av beredskapen. I opplæring av elever og studenter legges grunnlaget for en befolkning som i større grad tåler informasjonssamfunnet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at offentlighetsprinsippet om innsyn og åpenhet inkluderes i beredskapsplaner.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at Stortinget våren 2025 behandler forslag fra Sosialistisk Venstreparti som blant annet foreslår å lage en nasjonal, helhetlig bibliotekpolitikk, å utrede lovfesting av bemannede skolebibliotek på alle skoler og generelt styrket lesekompetanse og en felles ordning for innkjøp av redaktørstyrte medier. Dette medlem viser til at dette er tiltak som vil styrke den generelle beredskapen som bibliotekene utfører i hverdagen.

Dette medlem viser til at Bibliotekarforbundet og Norsk bibliotekforening i sine innspill til representantforslaget viser til at bibliotekene både har kunnskapen og infrastrukturen til å sikre god informasjonsflyt ved kriser. Dette har også vært tydelig i flere situasjoner de senere årene. Under covid-19 var behovet for kvalitetssikret informasjon stort, samtidig som det stadig kom ny informasjon og behov for ny tolkning. I ekstremværsituasjoner har bibliotekene vært viktige, ikke bare som en veileder i informasjon, men også som et åpent og tilgjengelig sted med grunnleggende infrastruktur, som varme, toaletter og andre nødvendigheter. I Sverige er bibliotekets ansvar i kriser forankret i bibliotekstrategien, hvor det slås fast at bibliotekene skal fungere som en del av sivilforsvaret mot rykter, falske nyheter og propaganda. I Ukraina spiller bibliotekene en avgjørende rolle i distribusjon av informasjon og humanitær hjelp, særlig i områder preget av usikkerhet og konflikt. I USA har bibliotekene vist seg å være avgjørende ressurser etter naturkatastrofer og sosiale kriser.

Dette medlem fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal strategi for hvordan bibliotekene kan bidra i krisesituasjoner, inspirert av den svenske modellen, der det blant annet slås fast at bibliotekene skal fungere som en del av sivilforsvaret mot rykter, falske nyheter og propaganda.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen inkludere bibliotekene i beredskapsstrategier på lokalt og nasjonalt nivå og sikre at det ved krisesituasjoner foreligger nødvendige planer for å sikre at bibliotekene kan holde åpent og tilby nødvendig informasjon til befolkningen.»

Sammensatte trusler

DEMME OPP FOR DESINFORMASJON

Komiteen viser til at fremmedstatlige påvirkningsoperasjoner kan gjøre landet vårt mer sårbart, og at denne typen trusler ofte er krevende å forstå, oppdage, håndtere og motvirke.

Komiteen mener derfor det er klokt å styrke arbeidet mot påvirkningsoperasjoner, slik regjeringen foreslår, og at samarbeidet i Nasjonalt etterretnings- og sikkerhetssenter (NESS) vil være et nyttig bidrag for bedre å forstå utfordringsbildet.

Komiteen vil understreke viktigheten av at den etaten som til enhver tid har hovedansvaret, må ha både ressursene og kompetansen til å utfylle sitt oppdrag, i tråd med de anbefalinger som er gitt av Totalberedskapskommisjonen.

Komiteen viser til at vi lever i svært urolige tider, hvor sterke krefter forsøker å så tvil om grunnleggende fakta. Ved å spre desinformasjon og falske nyheter og gjennom påvirkningskampanjer søker de å svekke tilliten til demokratiske institusjoner og myndigheter. Samtidig gjør ny teknologi og kunstig intelligens det stadig enklere å spre propaganda, løgn og feilinformasjon til et veldig stort publikum. Falske bilder og kontoer infiltrerer nyhetene.

Komiteen støtter at egenberedskapsrådene også skal omfatte feil- og desinformasjon, og slutter seg til høringsinnspill fra Akademikerne, hvor det står:

«Her gjøres det allerede mye godt arbeid med barn og unge i skolen. Universiteter og høyskoler spiller også en sentral rolle i demokratiet og i arbeidet mot feil- og desinformasjon. Studenter lærer kritisk tenkning og meningsbrytning. Dette er helt nødvendige egenskaper i en verden som stadig polariseres og er en viktig del av befolkningens egenberedskap.»

Komiteen viser til meldingen og merker seg at regjeringen har utvidet egenberedskapsrådene til befolkningen til å omfatte råd om hva den enkelte kan gjøre for å identifisere feil- og desinformasjon. Det er velkjent at trusselaktører benytter desinformasjon, det vil si bevisst villedning av befolkningen med hensikt om å skade, som verktøy til å destabilisere samfunnet og svekke fellesskapsfølelsen i befolkningen. Slik feilinformasjon skaper også grobunn for konspirasjonsteorier, som igjen svekker tilliten i samfunnet og befolkningens tillit til myndighetene.

Komiteen vil peke på at utviklingen av kunstig intelligens utfordrer også befolkningens evne til å vurdere informasjonens troverdighet. Komiteen mener at i en tid der informasjon har et stort spredningspotensial gjennom usikre kilder via internett og algorit mestyrte sosiale medier, er det helt nødvendig å bygge økt kildebevissthet og kritisk medieforståelse i befolkningen.

Komiteen understreker samtidig at arbeidet må komplettere det som allerede ligger til PSTs hovedansvar for å forebygge, motvirke og etterforske fremmedstatlige påvirkningsoperasjoner i Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener en fri og uavhengig journalistikk gjennom redaktørstyrte medier utgjør et grunnleggende vern mot desinformasjon og en mulighet til å styrke befolkningens motstandskraft mot påvirkningsoperasjoner. Ut over å sørge for en aktiv mediepolitikk som understøtter tilgangen på faktabasert informasjon, er det også nødvendig med nye tiltak for å kunne ettergå og identifisere feil i det som publiseres på ulike plattformer og medier. Flertallet viser til at bibliotekene besitter stor kompetanse i å veilede publikum i å innhente faktabasert informasjon og kritisk tenkning.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener derfor det er viktig å inkludere denne kompetansen og opprettholde en desentralisert bibliotekstruktur. Dette flertallet merker seg med interesse høringsinnspillet fra faktisk.no om å etablere et «Senter for kildebevissthet» som skal være et kunnskaps- og kompetansesenter for å øke kildebevisstheten i hele befolkningen.

Dette flertallet mener det er positivt at regjeringen vil utvikle en strategi for å styrke befolkningens motstandskraft mot desinformasjon, og at en aktiv mediepolitikk er en viktig del av dette arbeidet.

På denne bakgrunn fremmer komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at offentlighetsprinsippet om innsyn og åpenhet inkluderes i beredskapsplaner, og at mediene sikres som kritisk samfunnsfunksjon under kritiske hendelser.»

Komiteens medlem fra Venstre ønsker å påpeke at desinformasjons- og påvirkningsoperasjoner skjer i offentligheten, og at de derfor ikke bare kan bekjempes i det skjulte. Dette medlem viser til at regjeringen i meldingen fremhever viktigheten av PSTs arbeid mot desinformasjon og foreslår å videreutvikle NESS. Etter dette medlems syn er det vel så viktig at arbeidet mot desinformasjon skjer i det åpne.

Dette medlem mener at redaktørstyrte medier spiller en helt sentral rolle når det kommer til nasjonal beredskap mot desinformasjon. De faktasjekker, verifiserer og avverifiserer. Det er ingen enkel oppgave. Det krever kompetanse, tid og ressurser. Derfor er tiden etter dette medlems oppfatning inne for å sikre mer offentlighet, åpenhet og innsyn. Åpenhet, innsyn og en fri og uavhengig presse er det som gjør oss sterke i kampen mot desinformasjon, propaganda og påvirkning.

Dette medlem viser videre til at pressen ikke utelukkende er avhengig av lover som sikrer transparens, for å kunne holde øvrige maktinstanser i samfunnet ansvarlige. De trenger også forutsigbare økonomiske rammer for å kunne utføre sitt samfunnsoppdrag. Dette medlem viser i den forbindelse til mediebedriftenes nylig publiserte undersøkelse om norske innbyggenes nyhetsvaner. Den viser fortsatt at redaktørstyrte norske medier står sterkt i befolkningen, i alle fall dersom man sammenligner med andre land. Den viser også at det er relativt høy betalingsvilje i Norge. Men dette medlem anerkjenner at selv med høy betalingsvilje, dekker ikke abonnementsinntekter opp for fallet i blant annet annonsemarkedet.

Dette medlem mener at det er behov for å øke mediestøtten samt å gjeninnføre merverdiavgiftsfritaket for nyhetsformidling gjennom lyd og levende bilder. Dette medlem viser til at merverdiavgiftsfritaket har vært en stabil medvirkende faktor i å skape et sterkt og mangfoldig Medie-Norge, som er verdensledende innen digitalisering. Avviklingen av merverdiavgiftsfritaket har etter dette medlems syn bidratt til å svekke pressens innovasjons- og omstillingsmuligheter samt pressens evne til å nå yngre brukere.

En gjeninnføring av merverdiavgiftsfritaket vil etter dette medlems syn sikre bransjen mer forutsigbarhet, lette deres økonomiske bekymringer og gi redaktørene tilbake den redaksjonelle friheten til å presentere nyhetsinnholdet de skaper, i det formatet de selv ønsker – en frihet som etter dette medlems syn strengt tatt burde være den største selvfølge.

Mediemangfoldet er etter dette medlems oppfatning et umistelig gode. I en tid hvor de redaktørstyrte

mediene er mer nødvendige enn noensinne, virker det direkte umusikalsk å svekke et av de mest sentrale og lengevarende virkemidlene vi har for å kunne bevare en sterk, mangfoldig og uavhengig presse.

Dette medlem viser til at Ekspertgruppen for kunstig intelligens og valg, som leverte sine anbefalinger i februar 2025, fremhever følgende:

«Den sterke posisjonen til redaktørstyrte medier må opprettholdes ved at mediepolitikken legger til rette for at mediene er i stand til å være konkurransedyktige og innovative for å nå ut til flere grupper. I møte med en utvikling der unge i større grad bruker sosiale medier og chatboter som informasjonskilder, vil det særlig være viktig å bidra til at unge bruker redaktørstyrte medier.»

Dette medlem viser videre til at Kantars rapport Medietrender Ung 2024 viser at sosiale medier fortsatt er den viktigste kilden til nyheter blant unge mellom 15 og 19 år, med TikTok og Snapchat på topp. Dette medlem viser videre til at algoritmene i sosiale medier sørger for at innlegg som skaper stort engasjement, spres raskt, og de som støtter og deler desinformasjonen, er gjerne ikke klar over at de sprer desinformasjon.

Dette medlem vil peke på at flere studier har vist at usann informasjon spres raskere enn sann informasjon. Dette medlem viser til at en studie av trafikken på Twitter i perioden 2006 til 2017 viste at falske nyhetsmeldinger spredte seg seks ganger raskere enn ekte nyheter. Påvirkningsoperasjoner i sosiale medier kan få folk til å handle annerledes enn de ellers ville gjort, for eksempel ved å ignorere myndighetenes råd om smittevern eller ved å stemme annerledes i et valg. Spredning av desinformasjon kan i ytterste konsekvens utfordre demokratiet og demokratiske valg.

Dette medlem mener at en forutsetning for å opprettholde motstandskraft i befolkningen er at den er i stand til å ta opplyste valg. Tilgang til redaksjonelt innhold for alle grupper i samfunnet er etter dette medlems syn et av de viktigste verktøy i kampen mot desinformasjon. Dette medlem viser til at dette er understreket av både Ytringsfrihetskommisjonen og av Totalberedskapskommisjonen. Dette medlem viser til at Venstre i sitt alternative statsbudsjett for 2025 foreslo å opprette en ordning for medietiltak som skal nå unge, herunder subsidiert medietilgang.

Dette medlem viser til at skolen er en viktig arena for demokratibygging. Dette medlem viser til at i Kristiansand igangsatte Fædrelandsvennen et prosjekt i samarbeid med lokale bedrifter, stiftelser og offentlige videregående skoler høsten 2023. Formålet var å inspirere til unges ytringsmot og få dem til å engasjere seg i lokaldemokratiet.

Dette medlem viser til at Ung-redaksjonen i Fædrelandsvennen består av tre-fem journalister som produserer målrettet redaksjonelt innhold, og som drar på klasseromsbesøk for å snakke om kildekritikk, pres-

seetikk og forskjellen mellom redaktørstyrte medier og andre typer kilder unge bruker.

Dette medlem viser til at erfaringene fra prosjektet i Kristiansand viser at det ikke er tilstrekkelig å bare gi elevene gratis tilgang. Selv om klasseromsbesøk er kapasitetskrevende, understreker prosjektet at det er en svært viktig faktor for å bidra til at unge blir mer bevisste egne medievaner og mer faktasøkende.

Videre ser dette medlem fram til den lange varsele strategien mot desinformasjon. Dette medlem vil understreke viktigheten av at man gjennomfører tiltak som bidrar til å ivareta den grunnleggende tilliten i samfunnet overfor både myndigheter og media. Da må man ikke skape statlige strukturer som skal kontrollere hva som er sant eller ikke. Myndigheter som tar på seg oppgaven med å fortelle hva sannheten er, vil miste troverdighet og tillit, og bidra til nettopp det man ønsker å motvirke, nemlig hat og ytterligere polarisering. Det trengs etter dette medlems syn politikk som setter folk i stand til selv å kunne finne ut av hva som er desinformasjon og påvirkningskampanjer. Derfor trenges flere verktøy, ikke statlig kontroll.

Dette medlem viser til forslaget om å etablere Tenk-senter for kildebevissthet. Dette skal være et uavhengig og ledende undervisnings- og kompetansesenter som skal styrke befolkningens kildebevissthet og motstandskraft mot desinformasjon. Dette medlem ber regjeringen jobbe videre med å sikre finansiering av senteret. Dette medlem ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en oppfølging i statsbudsjettet 2026.

Dette medlem mener det er en styrke at senteret har sitt ankerpunkt i sivilsamfunnet. Dette medlem viser til at faktisk.no i sitt innspill til regjeringen om etableringen av senteret ser for seg å bli ledende på å utvikle undervisningsopplegg, opplæringstilbud og tjenester som er tilpasset ulike målgrupper. Videre vil senteret være en pådriver for samarbeid mellom relevante kunnskaps- og forskningsmiljøer for å fremme ny kunnskap og forskning. Faktisk.no ser for seg at målgruppene ved oppstart vil være barn, unge og voksne over 65 år, og at innsatsen deretter kan utvides til nye sektorer ved behov.

Dette medlem viser til at flere utredninger viser at det er et behov for en forsterket innsats innen kildebevissthet, deriblant Ytringsfrihetskommisjonen, Totalberedskapskommisjonen og Ekstremismekommisjonen. Dette medlem mener at Tenk kan være en sentral brikke inn i dette. Tanken er at senteret skal drive med «brannvern, ikke brannslukking». Det skal prioritere det forebyggende og langsiktige arbeidet med kildebevissthet, med mål om å styrke innbyggernes evne til å vurdere informasjon og ta bevisste valg knyttet til hvilke kilder man bruker i ulike sammenhenger.

Videre vil dette medlem påpeke at kapittelet i meldingen om sammensatte trusler i liten grad tar inn over seg teknologiske endringer og hvilke tiltak som bør iverksettes for å håndtere muligheten for å generere falskt, men realistisk framstilt innhold.

Dette medlem viser til at teknologien står for flere av utfordringene som må takles, men også for de fleste løsningene. Når det blir vanskelig å se om det man ser på et bilde eller i en video er ekte eller falskt, kan til-liten vakle. Heldigvis har man teknologi som kan gi folk nettopp et ekstra verktøy for å forstå hvor en video kommer fra. Dette medlem viser til at norsk medieteknologibransje er i førersetet internasjonalt når det kommer til å få implementert denne teknologien i både norske og internasjonale medier og ulike plattformer.

Dette medlem viser til at Venstre i sitt alternative statsbudsjett for 2025 foreslo å gi Reynir-prosjektet midler til et toårig prosjekt for å implementere C2PA-teknologi i mediebransjen for å motvirke desinformasjon. Det vil etter dette medlems syn gi den støtten samfunnet trenger når man går inn i et valgår hvor nettopp motstandskraften mot desinformasjon blir satt på prøve.

Dette medlem ønsker å understreke at redaktørstyrte medier er avgjørende for at befolkningen i en krisesituasjon får faglig fundert, kritisk og uavhengig informasjon. Det må sikres at mediene kan utføre jobbene sine også under kriser og alvorlige hendelser.

Dette medlem viser til at Norsk Journalistlag (NJ) i sitt innspill til meldingen skriver:

«Før koronapandemien hadde Norge en etablert liste over 14 kritiske samfunnsfunksjoner. Listen tydeliggjorde hvilke virksomheter og yrkesgrupper som ble ansett som essensielle for å opprettholde samfunnets funksjonsevne i en krisesituasjon. Den var basert på kartlegginger gjennomført av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Redaktørstyrte medier var ikke inkludert.

Under pandemien ble det raskt tydelig at journalistikken spilte en avgjørende rolle i å opprettholde befolkningens velferd og dekke det kontinuerlige informasjonsbehovet. Mediene var sentrale i å håndtere den store mengden offentlig informasjon fra ulike etater, samt i å sortere og tilgjengeliggjøre helse råd tilpasset ulike befolkningsgrupper og geografiske områder. En landsomfattende undersøkelse fra 2020, utført av Respons Analyse på oppdrag fra Nordiske Mediedager, viste at hele 94 prosent av de spurte brukte redaktørstyrte journalistiske medier for å holde seg oppdatert om koronakrisen.

Regjeringen utvidet derfor listen over funksjoner som ble ansett som kritiske under krisen, og inkluderte 'medier' (Meld. St. 5 (2020-2021), s. 47 Samfunnssikkerhet i en usikker verden). Ansatte innen disse funksjonene fikk nødvendige unntak for å opprettholde samfunnsdriften, noe som også påvirket journalisters arbeidsbetingelser.

Norge må lære av erfaringene fra pandemihåndteringen på dette feltet. Uansett hvilken krise eller alvorlig

hendelse som måtte oppstå i fremtiden, vil journalistikken være en avgjørende faktor for totalberedskapen.

Justis- og beredskapsdepartementet har en overordnet samordningsrolle innen samfunnssikkerhet og beredskap i sivil sektor. NJ har i en årrekke påpekt at manglende koordinering mellom ulike departementer rammer journalistiske arbeidsvilkår. Tilgang til innsyn og åpenhet er avgjørende, og Justis- og beredskapsdepartementet har et særlig ansvar. NJ etterlyser derfor en mer helhetlig og koordinert innsats på justisfeltet for å styrke mediebransjens rammevilkår.»

Dette medlem viser videre til innspill fra Mediebedriftenes Landsforening (MBL), hvor de skriver:

«Kriser og alvorlige hendelser utløser et enormt behov for informasjon i befolkningen. Mediene er avgjørende for at befolkningen i en krisesituasjon får nødvendig faglig fundert, kritisk og uavhengig informasjon. Medienes innsyn og kritiske søkelys er også helt nødvendig for at befolkningen skal ha tillit til myndighetenes håndtering. Erfaringene fra koronapandemien viser dette til fulle. Det er nødvendig å sikre at mediene kan utføre denne rollen under kriser og alvorlige hendelser, som en viktig samfunnsfunksjon. Ikke som en forlenget arm av myndighetenes informasjonsapparat, men som en uavhengig aktør med rammevilkår som gjør at publikum med rette kan stole på de redaktørstyrte mediene. Også i kriser er mediemangfold avgjørende. Både for å sikre at informasjonen kommer frem og dekkes fra medienes ulike perspektiver og geografiske tilstedeværelse, men også for å sikre bred tillit.»

Dette medlem vil i denne forbindelse minne om forslag til vedtak XLIX i Innst. 275 S (2020–2021), som lyder som følgende:

«Stortinget ber regjeringen sikre at offentlighetsprinsippet om innsyn og åpenhet inkluderes i beredskapsplaner, og at mediene sikres som kritisk samfunnsfunksjon under kritiske hendelser.»

Dette medlem deler MBLs syn om at medienes innsyn og søkelys er helt nødvendig for at befolkningen skal ha tillit til myndighetenes håndtering. Økt åpenhet styrker tilliten, bygger motstandskraft og forebygger konspirasjonsteorier. Etter dette medlems syn må innsatsen for å sikre økt offentlighet og åpenhet intensiveres.

Nasjonal kontroll

Komiteen merker seg at stortingsmeldingen omtaler en balanse mellom åpenhet, næringslivsinteresser og nasjonal sikkerhet. I den forbindelse vil komiteen understreke at dette ikke nødvendigvis er prinsipper som står imot hverandre. Tvert imot vil det i mange situasjoner være nødvendig med så stor grad av åpenhet som mulig for å ivareta den nasjonale sikkerheten. Det gjelder eksempelvis innen sammensatte trusler og påvirkningsoperasjoner, som gjerne skjer i det åpne, men med en fordekt, ondsinnet hensikt. For å håndtere slike situasjoner er det nødvendig med åpenhet, slik at folk

og næringsliv settes i stand til å identifisere de fordekte hensiktene.

Videre viser komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, til omtalen i meldingen av Norges forhold til Kina, og oppfordrer i den forbindelse til tettere samordning av norsk Kina-politikk med den som føres av nærliggende europeiske land.

EIENDOMMER AV SIKKERHETSMESSIG ELLER STRATEGISK BETYDNING

Komiteen mener det er bra at meldingen i høy grad omtaler viktigheten av nasjonal kontroll over eiendommer av sikkerhetsmessig eller strategisk betydning. Komiteen vil fremheve viktigheten av at man også, i tillegg til å sikre kontroll av eiendommer, har tilstrekkelig nasjonal kontroll over IKT-systemer som behandler sensitiv informasjon. Statlig og nasjonal kontroll over IKT-systemer som behandler slik informasjon, er en viktig forutsetning for den digitale beredskapen i Norge. Komiteen mener det er særlig viktig at dette prioriteres i oppfølgingen av meldingen.

Digital motstandskraft

CYBERBEREDSKAP OG CYBERSIKKERHET

Komiteen er positive til at regjeringen nå skal forberede arbeidet med implementering av NIS2- og CER-direktivene.

Dette er noe komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har tatt til orde for tidligere, og det er bra regjeringen nå endelig følger dette opp. Manglende gjennomføring av NIS2-direktivet har bidratt til usikkerhet for mange norske foretak, og en rekke av disse med virksomhet i Europa har allerede tilpasset seg etterleving av regelverket.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at det eksisterende nødnett nå må fases ut og erstattes av et nytt nødnett som sikrer mulighet for beredskapsetatene til trygg og stabil kommunikasjon under hendelser og mulighet til å dele video og bilde i tillegg til tale. Et nytt nødnett må sikre muligheter for grensekryssende kommunikasjon for å understøtte et tett samarbeid med våre naboland.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at prosjektet nå er til kvalitetssikring, og det er avgjørende at implemente-

ring følges raskt opp, slik at det er mulig med oppstartsbevilgning i 2026, og at det er videre påtrykk for rask gjennomføring.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at NSM skal bistå norske virksomheter med å håndtere trusler mot deres digitale sikkerhet, men at mange store selskaper benytter seg av private aktører til dette. Flertallet mener at man må ha en ambisjon om i større grad å få til en samhandling med disse aktørene for å ivareta god digital sikkerhet.

Flertallet viser til skriftlig innspill fra Næringslivets sikkerhetsråd (NSR), som ble ettersendt komiteen skriftlig etter den muntlige høringen, hvor de skriver:

«For NSR er det viktig at norske selskaper, som ikke faller inn under en sektor som i dag har et sektorvis responsmiljø innen digital sikkerhet, også får tilgang til effektiv varsling når alvorlige digitale sikkerhetshendelser skjer. NSR har derfor startet en prøveordning sammen med Nasjonal sikkerhetsmyndighet om å bistå med slik varsling der NSM ikke har andre tilgjengelige varslingskanaler og når de ikke har kapasitet til å gjennomføre varslingen selv. Nærings- og fiskeridepartementet har som nevnt i høringsinnspillet gitt midler til NSR for å utrede og drive et pilotprosjekt for en sektor-nøytral varslingstjeneste.

NSR anerkjenner at samarbeid og informasjonsutveksling om digital sikkerhet har blitt styrket de senere år, men det er fortsatt mange norske virksomheter som ikke har tilgang til denne informasjonen fra myndighetene. NSR oppfatter at dette i hovedsak beror på to forhold.

For det første er det etablert en struktur for samarbeid og varsling, der de sektorvise responsmiljøene (SRM) inngår. Denne strukturen er en barriere fordi det er krevende å etablere slike miljøer, noe som betyr at mange private bedrifter ikke har et naturlig responsmiljø å knytte seg til. Det bør derfor bli enklere for private sikkerhetsaktører å få tilgang til den samme informasjonen som deles i SRM-samarbeidet slik at norske selskaper kan få en mer effektiv beskyttelse gjennom sine sikkerhetsleverandører.

For det andre er det NSRs oppfatning at informasjonen som deles noen ganger klassifiseres på en måte som gjør deling krevende, og noen ganger umulig. Informasjon som klassifiseres etter sikkerhetsloven kan ikke deles med selskaper som ikke har en infrastruktur for håndtering av slik informasjon. NSR er enig i at informasjonen er sensitiv, men det bør vurderes om den faktisk truer rikets sikkerhet. I stedet bør mye av informasjonen som deles heller klassifiseres etter beskyttelseinstruksjonen, eller den såkalte 'Trafikklys-protokollen' som er en mye brukt klassifiseringsmodell innen digital sikkerhet.»

Flertallet oppfordrer regjeringen til å ta med seg dette innspillet inn i det videre arbeidet med cyberberedskap og digital sikkerhet.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at en sentral del av Norges digitale beredskap er at man har tilstrekkelig nasjonal kontroll over IKT-systemer. Disse medlemmer viser til at både PST, E-tjenesten og Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) i sine åpne trusselvurderinger trekker fram cybertrusselen som en vesentlig del av trusselbildet mot Norge. NSM har ved flere anledninger pekt på avhengigheten av utenlandske IKT-leverandører som en trussel for Norge.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser videre til at Stortinget våren 2025 behandler Representantforslag 102 S (2024–2025) fra medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti om å tøyte teknologikarene, der det blant annet foreslås å få på plass en nasjonal skytjeneste for lagring av data og som et offentlig arbeidsverktøy. Å få på plass en nasjonal skytjeneste vil være et veldig viktig steg i retning av bedre nasjonal kontroll over IKT-systemene. Videre mener dette medlem at det er viktig at man sørger for at både utvikling, drift og vedlikehold av IKT-systemer gjøres nasjonalt, og ikke utsettes til utenlandske leverandører og tjenesteytere.

TELEFON- OG INTERNETT, DIGITAL SIKKERHET

Komiteen viser til at telekommunikasjon og internett er grunnleggende for svært mange tjenester i Norge. Ytre trusler kan true stabiliteten til nettet, men også ekstremvær eller ordinært vedlikehold kan gjøre at telekommunikasjon og internett blir utilgjengelig. Komiteen er særlig bekymret for at dette kan vanskeliggjøre innbyggernes tilgang til nødnumrene. Høsten 2024 var det fire tilfeller av at innbyggerne ikke kom gjennom til nødnumrene. Komiteen er bekymret for at manglende tilgang til nødnetten kan utgjøre en fare for liv og helse. Komiteen mener at det trengs flere tiltak for å sikre personers tilgang til telekommunikasjon og internett.

Komiteen viser til den pågående anskaffelsesprosessen for nytt nødnett. Komiteen mener det er viktig at det i prosessen for anskaffelse av nytt nødnett er tydelige krav til sikkerhetsløsninger og redundans.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen prioritere å forsterke infrastruktur og sikre redundans i en form og størrelsesorden som følger av digitaliseringstakten, samfunnets avhengighet av ekom og risiko- og trusselbildet i samfunnet.»

«Stortinget ber regjeringen forsterke samarbeidet mellom infrastruktureiere og tilbydere i kraftsektoren

og ekomsektoren når det gjelder beredskap og krisehåndtering.»

«Stortinget ber regjeringen følge opp at virksomheter med ansvar for viktige og kritiske samfunnsfunksjoner inkluderer bortfall av ekom i sine risiko- og sårbarhetsanalyser og reduserer egen sårbarhet ved å anskaffe nødvendige reserveløsninger.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre mener at en nasjonal skytjeneste bør begrenses til ugradert skjeringsverdig informasjon, og at det bør leveres, driftes og forvaltes av en eller flere private leverandører. Disse medlemmer viser videre til at ved opprettelsen av en nasjonal skytjeneste bør tilstrekkelig distribueringsnett, både geografisk og blant leverandørene, vektlegges av hensyn til risikominimering.

Videreutvikle totalforsvaret for sivil støtte til militær innsats

Komiteen viser til at det i meldingen er omtalt at nasjonale og allierte styrker har et særlig behov for støtte fra sivile sektorer i krig eller når krig truer. Sivile sektorer må derfor være kjent med militære behov.

Komiteen viser til at det i dag er et nært samarbeid mellom Forsvaret og sivile sektorer på virksomhetsnivå, om beredskap og for krisehåndtering, inkludert om behov for sivil støtte. Som det påpekes i den nye langtidsplanen for forsvarssektoren (Prop. 87 S (2023–2024)), er det samtidig et behov for å styrke formidlingen av militære behov, slik at den tilflytter alle nødvendige nivåer i sivile sektorer. Komiteen merker seg derfor at regjeringen, som varslet i langtidsplanen, vil etablere faste rutiner som gjør at behov for sivil støtte til militær innsats i henhold til militært planverk formidles mer systematisk og så konkret som mulig til departementer med sektoransvar i totalforsvaret. Behov for sivil støtte til militær innsats utledes fra planverket, og de er estimater.

Komiteen vil fremheve et sentralt poeng når det gjelder den sivile støtten til militær innsats, nemlig det grunnleggende prinsippet i krigens folkerett som innebærer at deltagere i væpnet konflikt til enhver tid må skille mellom militære mål på den ene siden og sivile personer og gjenstander på den andre siden. Komiteen mener det er viktig at dette er nevnt i meldingen, men savner at det gjøres nærmere rede for hvordan prinsippet operasjonaliseres overfor ulike sivile aktører når de yter ulike former for sivil støtte til militær innsats. Komiteen mener det må være klare og forutsigbare rammer for sivile aktører og når disse eventuelt kan risikere å bli ansett som militære mål, med tilhørende mindre vern. Tilsvarende gjelder bruk av for eksempel sivile transportruter til militær transport, som vei, sjøvei og

jernbane. Komiteen vil her fremheve viktigheten av merking av militær transport.

Komiteen understreker at sivil-militært samarbeid er viktig og vil spille en avgjørende rolle innen hele krisespekteret. Komiteen vil i den forbindelse understreke viktigheten av at sivile og militære sitter på en omforent situasjonsforståelse hva gjelder det aktuelle trusselbildet, og at dette bare er mulig om man tilstreber høy grad av informasjonsdeling.

BEHOV FOR STYRKET BEREDSKAP I NORD

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at en sentral del av beredskapen er å sikre robuste lokalsamfunn i hele landet. Flertallet viser til at viktige forutsetninger for å sikre bo- og sysselsetting er et godt og tilgjengelig offentlig tjenestetilbud, så vel som infrastruktur i form av blant annet transport og tilstrekkelig tilgang på kraft.

Flertallet viser videre til at det fremover blir sentralt å styrke den totale beredskapen i nord, gitt den nåværende sikkerhetssituasjonen i nord- og grenseområdene for både Norge og våre nordiske allierte. Flertallet vil understreke viktigheten av at man i den sammenheng må arbeide for å sikre bo- og sysselsetting i nord, og særlig i fraflyttingsutsatte kystsamfunn. For å sikre god beredskap i regionen, så vel som for å få gjennomført de langsiktige forsvarsløftet Stortinget har gått inn for, er dette en grunnleggende forutsetning.

KYSTBEREDSKAP

Komiteen viser til at Norge er et langstrakt land, og at å benytte de rike ressursene langs kysten er viktig for god totalberedskap. Komiteen mener at kystens, fiskerienes og havbruksnæringens rolle er svært viktig i totalberedskapen.

Komiteen vil peke på at næringene er viktige både av hensyn til tilgang på mat for befolkningen og av hensyn til skipsfartens rolle.

Komiteen mener ressursene disse næringene besitter, må kartlegges bedre, og at regjeringen må legge en plan for hvordan kystnæringenes ressurser kan komme til nytte i en krisesituasjon.

Komiteen peker på at i tillegg til å produsere store mengder mat, er havbruksnæringen en distriktsnæring som bidrar til å opprettholde samfunnsstrukturen i mange lokalsamfunn, og har lager med drivstoff, lokal kunnskap og oversikt. Næringens brønnbåter, som er spesialfartøy i den norske kystflåten, har gjerne oksygen og pumpesystemer som potensielt kan trekkes på i mange ulike krisesituasjoner. Enkelte brønnbåter har også anlegg som kan produsere ferskvann av sjøvann.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge de samlede ressursene innen maritim sektor som kan benyttes i krise og krig, i samråd med næringene, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

«Stortinget ber regjeringen foreslå en modell for matsikkerhet der sjømat, fiskeri og havbruk er inkludert.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at norsk sjømat kan spille en viktig rolle for matvareforsyningen i en krise, og mener regjeringens totalberedskapsmelding ikke synliggjør dette i tilstrekkelig grad, og påpeker at sjømaten som eksporteres, heller ikke er inkludert når selvforsyningen beregnes. Flertallet mener videre at det er nødvendig at det produseres mer fôr til både landbruks- og oppdrettsnæringen i Norge og Europa.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, viser til at Norges Rederiforbund organiserer rundt 130 medlemmer i den norske utenriksflåten som til sammen har om lag 1 400 skip og rigger. Skipsfarten utgjør en betydelig ressurs som del av det norske totalforsvaret og som en viktig del av nasjonal beredskap. Næringen har selv etablert et eget beredskapssenter som består av Norges Rederiforbund, Den Norske Krigsforsikring for Skib (DNK) og The Nordic Maritime Cyber Resilience Centre (NORMA Cyber).

Dette flertallet merker seg at skipsfarten er blant få næringslivsaktører som har opprettholdt relevante beredskapsmekanismer, herunder den historiske Nortraship-ordningen, som er et unikt samarbeid mellom offentlig og privat sektor, der Norges Rederiforbund fungerer som bindeledd mellom myndighetene og rederiene og forvalter dette ansvaret på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet. Nortraship-ordningen sikrer at myndighetene har rask tilgang til relevante ressurser i den norske flåten i en gitt krise- eller krigssituasjon. Dette flertallet viser til at ledelsen består av både representanter fra departementene og Forsvaret og fra næringen selv, som rederier fra ulike relevante segmenter, nærskipsfarten, Norges Rederiforbund og DNK.

Dette flertallet viser videre til at samspillet mellom de ulike beredskapsaktørene i maritim næring er viktig, og at det nære samarbeidet mellom rederiene og forsikringssiden er en særegen norsk fordel. DNKs krigsforsikring er unik i verden og forsikrer så godt som alle NOR- og NIS-registrerte skip mot skader som måtte oppstå som følge av hendelser som krig, terror, piratvirksomhet og cyberangrep. Dersom det skulle bryte ut krig mellom to av de faste medlemmene av FNs sikkerhetsråd, vil all krigsassuransé i markedet opphøre umid-

delbart, inntil man eventuelt kan stadfeste nye, reformede vilkår. DNK har imidlertid en unik storkrigsdekning som også gjelder i en slik situasjon, som gjør at deres medlemmer fortsatt kan seile i krigsutsatte områder. Dette bidrar til at norske myndigheter kan opprettholde tilgangen til strategisk viktige skipsfartsressurser, selv når alle andre krigsforsikringsavtaler i markedet termineres. I det daglige utfører DNK løpende analyser og informerer om truslene mot skipsfarten samt bidrar i NATO med sivil ekspertise.

Dette flertallet viser til at den tredje aktøren i det maritime beredskapssenteret, NORMA Cyber, er et viktig næringsinitiativ som forebygger trusler i cyberdomenet og styrker cybersikkerheten i maritim næring i hele Norden. Dette flertallet påpeker at NORMA Cyber har den operative delen av sektoransvaret for maritim næring, på oppdrag fra Kystverket og Sjøfartsdirektoratet.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser videre til at havbruksnæringen generelt er lite nevnt i Totalberedskapsmeldingen.

MARITIM BEREDSKAP

Komiteen støtter at det er behov for å styrke maritim sikkerhet og kontroll av norske havområder. Komiteen mener det er behov for et sterkere samarbeid mellom offentlig og privat sektor og at man i større grad ser de totale ressursene i sammenheng. Skipsfarten utgjør en betydelig ressurs som del av det norske totalforsvaret og som en viktig del av nasjonal beredskap. Komiteen viser til at det i 2023 var registret i overkant av 20 000 norske sjømenn.

Komiteen merker seg at det er stort potensial for å benytte maritime kapasiteter i en krisesituasjon. Komiteen påpeker videre at skipsfarten er en viktig del av norsk forsyningsikkerhet, samt for støtte til Forsvaret og Norges allierte gjennom blant annet transport/evakuering av personell, frakt av militært utstyr, drivstoffleveranse og alliert forsterkning. Sivile fartøy kan også brukes for å erstatte bortfall av sivil infrastruktur. I tillegg har Norge Europas største offshoreflåte som er verdensledende på teknologi, og som har betydelige ressurser for vedlikehold og reparasjon av kritisk undervannsinfrastruktur.

Komiteen vil spesielt rette fokus mot havneinfrastrukturen, som vil ha en spesiell rolle i et totalberedskapsbilde. Komiteen mener det er viktig at både mannskapsressurser og fysiske fasiliteter forberedes på at havnene inngår i en beredskapsstruktur. Komiteen mener at det er viktig at man får et godt bilde av de behovene som måtte oppstå, både for Norge, men også for våre nordiske naboer. Norge er mottaksland for materiell og forbruksvarer for hele Norden, i den grad de ordi-

nære nordiske havnene i Østersjøen blir satt ut av funksjon.

Komiteen merker seg videre at det kan være utfordringer knyttet til bemanning med utenlandsk personell. Komiteen mener derfor det er viktig at det utarbeides en plan for bemanning av norske skip i krise og krig.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen skaffe oversikt over og lage en plan for bemanning av norske skip i krig, og involvere partene i arbeidslivet i arbeidet, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener dagens sikkerhetspolitiske situasjon med tydelighet viser behovet for å øke antall norske sjøfolk på norske skip. Disse medlemmer peker på den sårbarheten og risikoen det innebærer for beredskapen at mannskapet på et skip som er tiltenkt en rolle i vår totalberedskap, har utenlandsk kaptein og i hovedsak utenlandsk mannskap. Disse medlemmer mener det av beredskapshensyn er avgjørende å øke andelen med norske sjøfolk på norske skip.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet i mai 2024 fremmet forslag i Stortinget om å fjerne adgangen til å gi dispensasjon fra nasjonalitetskravet for skip i NIS-registret for kapteiner fra land som utgjør en sikkerhetsrisiko, jf. Dokument 8:164 S (2023–2024) og Innst. 446 S (2023–2024). Forslaget ble ikke vedtatt, men disse medlemmer har merket seg at regjeringen i november 2024 instruerte Sjøfartsdirektoratet om å begrense omfanget av russiske kapteiner på norske skip. Disse medlemmer mener det burde vært gjort kraftigere grep og handlet tidligere enn hva regjeringen har gjort, for å begrense antallet russiske kapteiner i den norske handelsflåten. Disse medlemmer mener det er naturlig å foreta en gjennomgang av de dispensasjoner som allerede er gitt, med det siktemål å redusere omfanget av russiske kapteiner i den norske handelsflåten.

Disse medlemmer viser til at det i dag er ca. 250 farledsbevis utstedt til russiske navigatører. Dette gir navigatørene rett til å seile på norskekysten på egen hånd, og i noen av de områder som de ferdes, kan de ikke følges gjennom AIS-systemet da signaler fra fartøyene bortfaller. Tilbakemeldingen fra norske losere er at en ofte observerer at hele seilasen og de områder som en seiler i, blir filmet og dokumentert av skipets besetning, som i flertallet av tilfellene er russisk. Disse medlemmer mener at så lenge Russland er å betrakte som en sikkerhetsrisiko for Norge og våre allierte, så bør farledsbevisene inndras.

Disse medlemmer mener økt rekruttering av norsk mannskap i maritim sektor står sentralt for å sikre maritim beredskap. Disse medlemmer mener de viktigste politiske verktøyene for å sikre tilstrekkelig norske sjøfolk er en sterk nettolønnsordning og flere maritime studieplasser. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets alternative statsbudsjett for 2025, der det ble foreslått å styrke nettolønnsordningen ved å fjerne taket i ordningen på alle segmenter. Disse medlemmer viser videre til Representantforslag 105 S (2024–2025) om teknomaritime studier og forsvarssamarbeid, som foreslår en plan for en dobling av sivile teknomaritime studieplasser på universitets- og høyskolenivå i 2025.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreslå en forbedring av nettolønnsordningen for å bedre vilkårene for norske sjøfolk og fremme dette for Stortinget senest i statsbudsjettet for 2026.»

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av dispensasjoner fra nasjonalitetskravet for kapteiner på NIS-skip, med mål om å tilbakekalle gitte dispensasjoner for å redusere antallet russiske kapteiner i den norske handelsflåten.»

Forsyningssikkerhet

Komiteen viser til at sikkerhetssituasjonen fremover krever økt oppmerksomhet knyttet til å sikre verdikjeder, tilgang på naturressurser, råvarer og komponenter, og en plan for hvordan disse hensynene ivaretas. Verden har måttet håndtere en omfattende pandemi og svikt i forsyningslinjer, og det er igjen krig i Europa. Svikt i verdikjeder har vist at viktigheten av strategisk autonomi over kritiske ressurser er større enn noen gang. Den norske staten har eierskap i flere norske bedrifter, blant annet av hensyn til samfunnssikkerhet og beredskap. Fremover vil det kreve en grundig og løpende oversikt over hvilke innsatsfaktorer de grunnleggende nasjonale funksjonene er avhengige av for å kunne opprettholde sin funksjonalitet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det er viktig å sikre effektivisering av kraftutbygging og utvinning av kritiske mineraler, og at en avgjørende forutsetning for å oppnå dette er at det offentlige saksbehandlingstid må reduseres.

MATBEREDSKAP

Komiteen viser til at forsyningssikkerhet er en sentral del av beredskapen, og at de siste årenes forstyr-

relser i forsyningslinjene har vist at det er behov for en fornyet vurdering av i hvilken grad det er hensiktsmessig med større grad av beredskapslagring, samt i hvilken grad fungerende internasjonale handelssystemer kan legges til grunn som premiss for arbeidet med forsyningssikkerhet. Det er også behov for en styrket koordinering og oversikt på tvers av sektorer på dette området, og derfor har Nærings- og fiskeridepartementet fått et utvidet ansvar for koordinering av forsyningssikkerheten.

Komiteen påpeker at matsikkerhet er en sentral del av forsyningssikkerheten, og viser til at det i meldingen er varslet at det skal gjennomføres en oppdatert risiko- og sårbarhetsanalyse for matsikkerhet. Stortinget har tidligere sluttet seg til et mål om 50 pst. selvforsyningsgrad for mat, og en plan for beredskapslager for korn for tre måneder.

Komiteen påpeker at sjømat også er en del av den norske matsikkerheten.

Komiteen viser til at havbruksnæringen kan sikre nok mat til hele befolkningen. For å styrke forsyningssikkerheten til denne næringen viser komiteen til arbeidet med økt fôrproduksjon i Norge gjennom samfunnsoppdraget «bærekraftig fôr».

Komiteen vil også understreke at en velfungerende matforsyning også fordrer et effektivt nasjonalt distribusjonsnettverk av grossister og dagligvarebutikker.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for mindre, lokale anlegg for spredt lagring av korn på gårdsbruk.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at fiskeri og havbruk bidrar til selvforsyningsnivåen i Norge, og Norge er selvforsynt på sjømat. I tillegg eksporteres det sjømat for over 150 mrd. kroner i året. Sjømatnæringen står for omtrent 40 millioner måltider om dagen, men er likevel ikke hensyntatt i beregningen av norsk selvforsyning. Mye av den sjømaten som i dag eksporteres, kan spises i Norge, og det bidrar til en betydelig selvforsyningssevne.

Flertallet viser til at hvis man ser på mat nordmenn kunne spist, altså total norsk matproduksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, får man dekningsgraden. Dekningsgrad gir et bedre bilde av selvforsyningen enn selvforsyningsgraden, men denne er ikke nevnt i Totalberedskapmeldingen. Dekningsgraden inkluderer fisken som eksporteres fra Norge, og i Norge er dekningsgraden på om lag 90 pst.

Flertallet viser til at Norge i dag har 90–100 pst. selvforsyningsgrad for kjøtt og andre husdyrprodukter.

Flertallet viser til at en vesentlig økning i selvforsyningen er avhengig av kosthold som tar utgangspunkt i hva som kan produseres basert på norske arealressurser. Dette krever endringer i retning energirike planteverkster.

Flertallet viser til Oslo Economics sin gjennomgang av sårbarheten i globale forsyningskjeder for matvarer, som ble utarbeidet på vegne av Nærings- og fiskeridepartementet og overlevert i 2023 til daværende næringsminister Jan Christian Vestre, og som fant at

«vi har gode og robuste systemer for å forsyne Norge med mat. Forsyningslinjene for viktige importvarer til norsk matvareforsyning er i stor grad robuste for forstyrrelser i internasjonale markeder,»

og at

«forsyningssikkerheten styrkes av åpne handelssystemer og gjensidig avhengighet. Det er viktig at Norge ivaretar eksisterende relasjoner med våre allierte og handelspartnere, samtidig som vi bør jobbe for å styrke samhandel mellom land for å møte utfordringer med knapphet.»

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, viser til at det er mulig å øke grøntproduksjonen i Norge og skape et mer bærekraftig landbruk både for miljøet og forbrukerne. Det vil bidra til økt matproduksjon og kunne vri noe produksjon bort fra importavhengig og ressurskrevende dyrehold i landbruket. Kapasitet i veksthus som i dag benyttes til blomsterproduksjon, kan omdisponeres til grøntproduksjon i en krisesituasjon.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, vil understreke at det å sikre stabil tilgang på varer og tjenester er avgjørende for samfunnets motstandskraft og totalforsvaret. Styrket forsyningssikkerhet, herunder matsikkerhet, er i meldingen framhevet som én av de syv hovedprioriteringene. Dette betinger en aktiv landbruks-, fiskeri- og sjømatpolitikk, som legger til rette for matproduksjon på norske arealer, over hele landet, som forutsetning for å kunne sikre befolkningen tilgang på mat i krisetider. Pandemien og krigen i Ukraina har vist sårbarheten i internasjonale forsyningslinjer. Svikt i forsyningslinjene kan påvirke evnen til å opprettholde kontinuitet i kritiske samfunnsfunksjoner, sivil evne til å understøtte militær innsats og det enkelte lokalsamfunns og den enkelte borgers evne til å ta vare på seg selv under kriser.

Dette flertallet vil peke på tre sentrale forutsetninger for landets matberedskap: nasjonal matproduksjon, sikring av produksjonsgrunnlaget og et velfungerende handelssystem. Seksti pst. av all maten nordmenn

spiser, er enten importert eller produsert med importerte førråvarer.

Dette flertallet mener de senere års hendelser internasjonalt og et mer utfordrende klima viser at selvforsyning av mat er helt sentralt for å sikre beredskap, verdiskaping og motstandskraft i ulike situasjoner. Det vedtatte målet om at Norge skal være 50 pst. selvforsynt innen 2030, korrigert for importerte førråvarer, er her sentralt. En ROS-analyse av norsk matforsyning og forsyningssikkerhet vil være et viktig styringsverktøy for å avdekke sårbarheter. Analysen må ta høyde for at tilførsel av matvarer og innsatsmidler utenfra og inn til Norge kan bli vesentlig redusert både i omfang og kvalitet i en sikkerhetspolitisk krise, pandemi eller naturkriser som påvirker de internasjonale forsyningslinjene inn til Norge. En forutsetning for å sikre tilstrekkelig matberedskap er derfor å bygge opp beredskapslagringen av matkorn til i første omgang tre måneders forbruk, øke graden av selvforsyning for jordbruksvarer og sikre et sterkt jordvern. Det er videre også et behov for sterkere insentiver for lagring av kritiske innsatsfaktorer for matproduksjon, blant annet økt beredskapslagring av matkorn og etablering av statlig beredskapslager for såfrø og såkorn.

Et fjerde flertall, medlemmene fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, merker seg at Finland har lagt planer for etablering av 300 såkalte beredskapsbutikker innen 2028, det vil si butikker som skal kunne fungere selv om strømforsyningen er nede, ved at myndighetene stiller med reservegeneratorer. Slik beredskapstenking, hvor en i større grad sikrer at en har flere mindre beredskapslager rundt om i hele landet, bør også vurderes i Norge.

Dette flertallet fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede etablering av beredskapsbutikker tilsvarende ordningen i Finland og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Et femte flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, mener det er viktig å fremheve og styrke havbruk og fiskeri sin rolle og betydning i Norges totalberedskap.

Et sjette flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, har merket seg at disse næringene knapt er omtalt i stortingsmeldingen, og at sjømatnæringen har en langt mer fremtredende rolle i matforsyningsberedskapen enn det som fremkommer av meldingen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre deler oppfatningen om at å sikre befolkningen mat er en av de mest sentrale beredskapsoppgavene, men forundres over den manglende inkluderingen av fisk i analysene og vurderingene som gjøres. Disse medlemmer viser i denne forbindelse til høringsinnspill fra Norges Fiskarlag, hvor det står:

«Matforsyningen er en kritisk samfunnsfunksjon, og fisk og sjømat må inkluderes når man legger beredskapsplaner for selvforsyning og matberedskap. Under pandemien ble sjømatnæringen definert som samfunnskritisk sektor. Norge er Europas største fiskerinasjon. Den norske fiskeflåten lander rundt 2,5 millioner tonn fisk hvert år. I tillegg kommer produksjonen fra havbruksnæringen, hvor volumet er økende og nå er rundt 1,5 millioner tonn. Av all sjømaten som landes og produseres i Norge eksporteres 95 % av den til andre markeder.

Fiskeri- og sjømatnæringen høster betydelige mengder mat som vil komme til nytte i en matvarekrise, både direkte som spiselig mat og indirekte som innsatsfaktor i forproduksjon. I en rapport av Menon Economics fra 2023 kommer det fram at fisk og sjømat kan dekke en vesentlig andel av matbehovet i en krisesituasjon.

Derfor må fiskeri- og sjømatnæringen stå sentralt i beredskapsplanene for matberedskap og selvforsyning.»

Disse medlemmer vil også understreke viktigheten av at regjeringen følger opp Stortingets vedtak om å utarbeide konkrete beredskapsplaner for en krisesituasjon som sikrer alle nordmenn nok mat, og hvor både fisk og landbruksprodukter inngår, og at regjeringen følger opp vedtaket om å ta initiativ til å utarbeide en felles nordisk risiko- og sårbarhetsanalyse for forsyningssikkerhet for mat.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at tilstrekkelig lagring av matkorn er sentralt for norsk beredskap. Disse medlemmer viser til at Totalberedskapskommisjonen var tydelig på viktigheten av matberedskapen. I dagens situasjon, hvor matberedskapen trues av klimakrise, utarming av matjord, krig og konflikt og global uro, er det viktigere enn på lenge å ta grep for å øke norsk matsikkerhet.

Disse medlemmer vil understreke at det viktigste man gjør for å sikre norsk matsikkerhet, er å bevare og styrke det norske landbruket og legge til rette for matproduksjon over hele landet. Disse medlemmer mener at Norge bør øke selvforsyningsgraden gjennom landbruket til minst 50 pst. korrigert for import av fôr.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at man i meldingen går inn for en beredskap på to til tre måneder. Dette medlem me-

ner dette er et altfor lavt tall. Dette medlem viser til Totalberedskapskommisjonens anbefaling om å ha beredskapslager av korn for seks måneder. Dette medlem mener derfor at arbeidet bør trappes opp ytterligere, slik at vi får et forsvarlig beredskapsnivå på korn.

Dette medlem mener videre at det er essensielt at vi har tilstrekkelig matberedskap i hele landet til enhver tid. Per i dag har Norge ikke siloer andre steder enn i området rundt Stavanger. Dette medlem mener at det faktisk at vi ikke har siloer andre steder i landet, utgjør en særlig sårbarhet dersom en krise eller katastrofe skulle ramme dette området.

NATURSKADEERSTATNING

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at ordningen med naturskadeerstatning skal bøte på skader på veier, bruer, jordbruks- og skogbruksareal og byggverk som ikke dekkes av vanlig forsikring. Erfaringer fra naturkatastrofer de senere år viser at den statlige naturskadeerstatningsordningen ikke fungerer tilfredsstillende når det kommer til å sikre gjenoppbygging av sikringsanlegg ved dyrka mark. Gjenoppbygging faller også utenfor NVE sitt ansvarsområde. Konsekvensen er manglende gjenoppbygging av sikringstiltak som skal verne matjorda og produksjonsgrunnlaget. Disse medlemmer mener det svekker matberedskapen dersom matjord går ut av produksjon som følge av manglende sikring mot flom og skred. Lang saksbehandlingstid gir i tillegg stor økonomisk usikkerhet og fare for nye skader i påvente av utbetalt naturskadeerstatning. For å ivareta grunnlaget for matsikkerheten mener disse medlemmer derfor at regelverket må endres slik at skade på eksisterende sikringsanlegg, som elveforbygning og plastring i vassdrag, kan erstattes gjennom naturskadeerstatningsordningen og delegering til lokale myndigheter i erstatningsprosessen.

STRØM OG KRAFT

Komiteen peker på at strøm- og kraftnettet er sårbart for eksempel ved ekstremvær, krig og kriser. Sabotasje av kraftinstallasjoner kan få store konsekvenser. Tilgang på strøm er viktig for at samfunnet skal fungere optimalt. Komiteen har merket seg eksempler på at mange har mistet strøm over lengre perioder. For eksempel var det en vinterstorm i Trøndelag i januar 2025 hvor 6 000 strømkunder ble stående uten strøm, internett og mobilnett i nesten en uke. Komiteen har merket seg at politimesteren i Nordland politidistrikt har registrert forsøk på sabotasje mot kraftinstallasjoner i Nord-Norge.

Komiteen viser til at krigen i Ukraina tydeliggjør hvor utsatt kraftforsyningen er i en krise- og krigssituasjon. Russland har systematisk angrepet nettinfrastruktur,

trafostasjoner og kraftproduksjonsanlegg i Ukraina. Mange av komponentene for slik infrastruktur har lange bestillingstider. Angrep på infrastruktur er en effektiv måte å ramme også sivilbefolkningen og sentrale samfunnsfunksjoner. Trusselen mot kraftforsyningen i Norge må også antas å være økt, både mot mellomlandsforbindelser, produksjonsanlegg, nettinfrastruktur, digitale systemer og trafostasjoner. Beredskapsplaner for krise og krig bør ha fått økt relevans og prioritet sammenlignet med fra tiden før krigen i Ukraina.

Komiteen mener tiltak for å sikre kraftforsyningen må raskt på plass. Flertallet registrerer at Sverige har tatt grep for å forbedre reparasjonsberedskapen og har etablert en beredskapspool med 1 000 elektroingeniører og innkjøp av ekstra materiell. Videre har Sverige oppdatert sårbarhetsanalyser og informasjon til befolkningen om hvor lenge de må kunne klare seg uten strøm.

På denne bakgrunn fremmer komiteen følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide planer for styrket beredskap i kraftsystemet og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at Høyre (jf. Dokument nr. 15:1942 (2023–2024)) etterlyste at de samme tiltakene skal vurderes i Norge, men merker seg at regjeringen ikke har ønsket å følge opp dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at Stortinget for tiden behandler Prop. 11 L (2024–2025) Endringer i sivilbeskyttelsesloven (sivil arbeidskraftberedskap), som gir regjeringen anledning til å pålegge sivil arbeidsplikt, for eksempel for å reparere kraftinstallasjoner. Disse medlemmer mener at det er nødvendig med gode beredskapsplaner for utbedring og sikring av kraftinstallasjoner også for de tilfeller hvor vilkårene til å pålegge arbeidsplikt i henhold til sivilbeskyttelsesloven ikke er oppfylt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at regjeringen Støre siden sin tiltredelse, særlig etter Ukraina-krigen, har iverksatt en rekke tiltak for å styrke beredskapen i kraftsystemet for å håndtere et mer alvorlig trusselbilde. Dette inkluderer økt årvåkenhet rundt kritiske anlegg, oppdatering av beredskapsplaner og styrking av IKT-sikkerheten. Videre har samarbeidet mellom Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon (KBO), Forsvaret, EOS-tjenestene og myndighetene blitt styrket, noe som bidrar til bedre trusselforståelse og koordinering i tilfelle alvorlige hendelser. KBO er en samarbeidsstruktur for samordning og ledelse av kraftforsyningen, som ledes av NVE og be-

står av alle virksomheter som eier eller driver anlegg med vesentlig betydning for driften av det norske kraftsystemet.

Disse medlemmer peker videre på at KBO har dialog med kraftforsynings distriktssjefer (KDS) om hvordan beredskap og sikkerhet kan videreutvikles og roller og ansvar tydeliggjøres. Energidepartementet, som har det overordnede ansvaret for Norges kraftforsyning, har videre definert nasjonal kraftforsyning som en grunnleggende nasjonal funksjon etter sikkerhetsloven, og deler av kraftsektoren er underlagt loven. KBO-enhetene er underlagt et strengt sektorregelverk gjennom kraftberedskapsforskriften, som blant annet stiller krav til fysisk sikring, IKT-sikkerhet og reparasjonsberedskap.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at fyllingsgraden i norske vannmagasiner kan være et sentralt verktøy i denne sammenhengen. En høy fyllingsgrad gir bedre beredskap ved å sikre at det er tilstrekkelig tilgjengelig energi for å møte uforutsette hendelser.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at norsk vannkraft er norsk beredskap. Dette gjør vannkraften til en hjørnestein i Norges nasjonale beredskap, som bidrar til å beskytte oss mot energikriser og opprettholde samfunnets funksjoner under alle forhold.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme lovendringsforslag som sikrer nasjonal kontroll over vannmagasinfylling i en beredskapssituasjon der regulerbar kraft må sikres lokalt og ikke benyttes for eksport eller føre til avhengighet av import.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet viser til at det norske samfunnet elektrifiseres i stadig større grad, noe som utgjør en utfordring for beredskapshensyn. Ved krig, krise eller sabotasje av kabler vil Norge stå overfor betydelige utfordringer. Dette vil spesielt påvirke elektrifiserte olje- og gassplattformer, da produksjonen vil stoppe opp grunnet mangel på kraft. Ved stans i produksjonen vil også Europa møte på kraftproblemer. Norske husstander vil ha problemer med oppvarming og tilberedelse av mat, og store deler av transportsektoren vil stoppe opp. Disse medlemmer er bekymret for denne utviklingen.

Disse medlemmer mener det er viktig å sørge for økt årvåkenhet og styrkede sikkerhetstiltak rundt olje- og gassinstallasjoner og kabelnettet. Siden fullskala krigen brøt ut i Ukraina, har Norge vært EUs viktigste al-

lierte ved økt tilførsel av spesielt gass. Uten norsk olje og gass hadde energikrisen i Europa vært vesentlig mer alvorlig. Flere kraftkrevende industrier vil ha stor betydning i krise og krig, og da nytter det ikke at det mangler kraft. Disse medlemmer mener at norsk olje og gass er et svært viktig ledd i nasjonal og europeisk forsyningssikkerhet, og at sikkerhetstiltakene rundt installasjonene må styrkes.

Disse medlemmer viser videre til at de siste årene har vært flere tilfeller av kabelsabotasje, noe som er bekymringsverdig. Kabelsabotasje har blitt en del av hybridkrigføring, hvor ulike aktører forsøker å destabilisere land ved å angripe dets infrastruktur. Uten tilstrekkelig tilførsel av energi vil samfunnskritiske funksjoner bli vesentlig mer sårbare. Disse medlemmer anfører at energiinstallasjoner og kabelforbindelser må være en sentral del av Norges beredskapsplan.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme en plan for Stortinget for å gjøre Norge mindre sårbart for sabotasje av strømmettet gjennom mindre krav til elektrifisering av samfunnet.»

«Stortinget ber regjeringen i all politikk om det grønne skiftet også ta sikkerhets- og beredskapshensyn ved å ikke gjøre samfunnet for avhengig av elektrisitet.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at det i meldingen slås fast at Norge som energinasjon er utsatt for både press- og sabotagesituasjoner. Likevel sier den lite om hva dette betyr for kraftpolitikken. Omtale av kraftberedskap er nærmest fraværende i meldingen. Krigen i Ukraina har tydelig vist hvor sårbart kraftsystemet er i konfliktsituasjoner, der en tredjedel av landets kraftverk ble angrepet den første vinteren. Langvarige strømbrudd vil få alvorlige konsekvenser også i Norge, både for befolkningens trygghet og næringslivets funksjonsevne. Betydningen av strøm nevnes eksempelvis i forbindelse med Svalbard, hvor strøm anses som avgjørende for å opprettholde befolkning og næringsliv. Man skulle tro at det samme gjaldt på fastlandet. I meldingen er den eneste referansen til strømbrudd en veileder utarbeidet av Norges Bygdekvinnelag. Disse medlemmer mener det er god grunn til å sette spørsmålstegn ved om spørsmålet om kraftberedskap er tilstrekkelig og forsvarlig behandlet i meldingen, i en tid med krig i Ukraina og ødelagte kraftkabler i Østersjøen.

Disse medlemmer vil påpeke behovet for å ta inn resten av Ren energi-pakke, og i beredskapsøyemed særlig risikoberedskapsforordningen. Disse medlemmer stiller seg svært undrende til at regjeringen Støre og Arbeiderpartiet har inntatt det standpunkt at forordningen ikke skal behandles i neste stortingsperiode.

Disse medlemmer viser til at risikoberedskapsforordningen erstatter forsyningssikkerhetsdirektivet, som allerede er en del av EØS-avtalen. Den beskriver rutiner medlemslandene skal følge for å sikre beredskap i kraftsektoren, hvor formålet er å fremme samarbeid mellom medlemslandene om forebygging og håndtering av kriser i kraftmarkedet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er forundret over meldingens manglende innhold om energi- og forsyningssikkerhet. Uten tilstrekkelig kraft vil store deler av samfunnet stoppe opp, og det er kritikkverdig at dette ikke redegjøres for i meldingen. I dagens samfunn er kraft en grunnleggende ressurs som driver alt fra husholdninger til industri og kritisk infrastruktur. Det er derfor avgjørende å opprettholde en robust energiforsyning.

Komiteens medlem fra Venstre peker på at i henhold til forordningen skal det utarbeides metoder for å identifisere de mest sannsynlige scenarioene for energikriser. Basert på krisescenarioene skal myndighetene utarbeide beredskapsplaner for nasjonale og grensekryssende kriser. Myndighetene i de respektive land skal varsle om mulige kriser og søke å løse dette sammen. Med dagens geopolitiske situasjon er det av åpenbare grunner positivt for Norge å bli med på dette samarbeidet.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen prioritere implementering av risikoberedskapsforordningen i norsk lovverk.»

Dette medlem viser videre til at mellomlandsforbindelser er avgjørende for Norges forsyningssikkerhet. Kraftutveksling med våre naboland har vært en bærebjelke i norsk energiforsyning i flere tiår, og Skagerrak-forbindelsene har tjent både Norge og Danmark svært godt siden 1977. Dette medlem understreker at Norge har et værbasert kraftsystem som i tørrår er avhengig av å importere strøm. Dette medlem viser til at Norge ikke bare importerer kraft fra Europa i tørrår, men året rundt, time for time for å dekke etterspørselen. Dette medlem viser til at dette også bidrar til billigere strøm i Norge. Å redusere mulighetene for kraftutveksling vil dermed både gjøre kraftsystemet mer sårbart og bidra til å øke strømprisene.

Dette medlem viser til at kraftetterspørselen i Norge øker, mens kraftproduksjonen ikke vokser i samme takt. Ifølge NVEs kvartalsrapport ble 2024 et bunnår for ny kraftproduksjon. Dette medlem understreker at kraftutveksling allerede er avgjørende for norsk forsyningssikkerhet i tørrår, og påpeker at den lave takten i kraftutbyggingen gjør kraftutveksling enda viktigere for

å opprettholde en stabil og forutsigbar kraftforsyning i møte med økende forbruk.

Finansiell beredskap

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre fremhever viktigheten av å sikre norsk økonomi og næringsliv i krisetider. Det norske kapitalmarkedet har de siste årene blitt mer avhengig av utenlandsk kapital. Dette blant annet fordi de mest kapitalsterke i Norge har flyttet ut grunnet regjeringens skattepolitikk.

Disse medlemmer vil understreke at det er nærliggende å tro at utenlandske investorer og finansforetak vil prioritere investeringene i sine hjemmeområder i krisetider. Det er derfor svært viktig at næringslivet i Norge har tilgang på norsk kapital.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser til at flere finansforetak allerede har varslet utflagging, og at flere har varslet at dette vil skje innen kort tid om ikke rammevilkårene for norske banker og finansforetak likestilles med de kravene EU opererer med.

Disse medlemmer viser videre til at en av de største utfordringene ifølge bankene selv er kapitalkravene som stilles til norske banker. Norske kapitalkrav er betydelig høyere enn kapitalkravene som stilles i EU. Dette fører til at norske banker må belaste kundene høyere utlånsrente for å oppnå samme egenkapitalavkastning som en svensk bank i Norge. Dette medfører at norske banker taper konkurranse og ser seg tvunget til å flytte virksomheten til et annet land. Disse medlemmer mener dette svekker den norske økonomien, det norske kapitalmarkedet og ikke minst den finansielle beredskapen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre, fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes tilstrekkelig finansiell beredskap, og særlig sørge for rammebetingelser som gjør at Norge har norskeide banker og finansinstitusjoner som betjener det norske markedet.»

Satellitt og romfart

Komiteen vil understreke at norsk romvirksomhet spiller en viktig rolle i nasjonal beredskap, totalforsvaret og kontrollen over viktige verdikjeder. Satellittbaserte tjenester innen kommunikasjon, navigasjon og jordobservasjon er avgjørende for samfunnssikkerhet, forsvar, krisehåndtering og overvåking av norske hav- og landområder.

I lys av økende geopolitiske spenninger og digital sårbarhet mener komiteen at regjeringen må styrke nasjonal kontroll over kritisk infrastruktur i rommet, herunder sikre at norske myndigheter har tilgang til og beslutningsmyndighet over sentrale satellittsystemer og de tilhørende dataverdikjedene.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen integrere romsektoren bedre i totalforsvaret, med vekt på samarbeid mellom sivile og militære aktører, for å sikre operative evner under kriser og i væpnede konflikter.»

«Stortinget ber regjeringen på en god måte se på hvordan totalberedskapen kan styrkes ved å sikre robuste satellittløsninger for kommunikasjon og overvåking, særlig knyttet til forsvar, samfunnssikkerhet og nordområdene.»

«Stortinget ber regjeringen forsterke kontrollen over verdikjeder innen romsektoren og legge frem en plan for å redusere sårbarhet.»

Parlamentarisk kontroll, beredskapslovgivning og maktfordelingsprinsippet ved kriser og krig

Komiteen vil understreke behovet for at rettsstaten og maktfordelingsprinsippet overholdes også i en situasjon med sikkerhetspolitisk krise og krig. Det er derfor avgjørende at Stortinget, i likhet med domstolene, fortsatt fungerer uavhengig av den utøvende makt.

Komiteen vil understreke at den normale konstitusjonelle ansvarsdelingen mellom storting og regjering også gjelder i krise og krig. Stortinget har også i slike situasjoner lovgivende, bevilgende og kontrollerende myndighet.

Komiteen har merket seg at regjeringen vil vurdere om dagens beredskapslovgivning inneholder nødvendige hjemler for å håndtere påregnelige krisesituasjoner. Komiteen vil understreke at hovedregelen må være at den normale konstitusjonelle ansvarsdelingen mellom storting og regjering også gjelder i krise og krig, så langt det er mulig. For de situasjoner hvor det foreslås særlige fullmakter til regjeringen, må de konstitusjonelle skranker og rekkevidden av fullmakter være grundig utredet. Det må videre finnes gode mekanismer for både demokratisk og parlamentarisk kontroll, samt domstolskontroll med regjeringens vedtak.

Komiteen vil i denne forbindelse vise til Innst. 151 S (2024–2025) fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Redegjørelse av helse- og omsorgsministeren og justis- og beredskapsministeren om en samlet gjennomgang av myndighetenes håndtering av koronapan-

demien. En samlet kontroll- og konstitusjonskomité har her fremmet forslag om at Stortinget ber presidentskapet igangsette arbeid, og eventuelt nedsette et utvalg, for å vurdere modeller for demokratisk og parlamentarisk kontroll med regjeringens bruk av ekstraordinære fullmakter i krisesituasjoner.

Komiteen viser også til at komiteen som en del av sitt arbeid med denne meldingen har fått en orientering om det pågående arbeidet i Stortinget knyttet til beredskap for å kunne opprettholde Stortingets ulike funksjoner i krise og krig. Komiteen forutsetter at regjeringen sikrer at Stortingets behov knyttet til dette ivaretas ved prioritering av nasjonale ressurser, herunder effektive og sikre kommunikasjonsløsninger.

Komiteen har merket seg at beskrivelsen av krisehåndteringssystemet i meldingen er avgrenset til å omtale utøvende myndigheters rolle, og at hverken domstolene eller Stortingets funksjoner er reflektert ved beskrivelsen av det nasjonale systemet.

Komiteen viser videre til at Grunnloven har regler om kompetansefordeling innenfor forsvars- og utenriksstyret. Praktisk viktig ved håndtering av kriser på det utenriks- og sikkerhetspolitiske området er dessuten ordningen med konsultasjoner med den utvidete utenriks- og forsvarskomite om viktige spørsmål vedrørende utenrikspolitikk, handelspolitikk, sikkerhetspolitikk og beredskap, herunder terrorberedskap, jf. Stortingets forretningsorden § 16.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Venstre viser til at meldingen understreker behovet for en balansert beredskapslovgivning, men at den i begrenset grad omtaler hvilke mekanismer som sikrer at statlige fullmakter ikke griper uforholdsmessig inn i borgernes grunnleggende rettigheter.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at erfaringene fra tidligere kriser viser at det i hastesituasjoner ofte foreslås tiltak som kan få utilsiktede konsekvenser for rettsstaten, eksempelvis forskrifter som i realiteten kan tilsidesette eksisterende lovgivning.

Disse medlemmer viser til innspill fra Juristforbundet, hvor det står:

«Det helt sentrale utgangspunkt er at det gir langt mindre mening å skulle forsvare samfunnet vårt om vi selv starter med å angripe eller undergrave de helt grunnleggende verdier, prinsipper og rettigheter dagens samfunn bygger på. Totalberedskapsmeldingens mål kan ikke realiseres uten at vi styrker, ikke svekker, rettsstaten og rettssamfunnet, altså en samfunnsorden bygget på lover og regler.»

Disse medlemmer viser videre til innspill fra Advokatforeningen, hvor det står:

«Det er behov for en klarere mekanisme for vurdering av krisetiltak. Etter Advokatforeningens syn gjenstår det sentrale spørsmål omkring konstitusjonelle skranker, parlamentarisk kontroll, domstolskontroll og rekkevidden av fullmaktene, og dette bør utredes nærmere.»

Disse medlemmer viser til at Advokatforeningen henviser til at det i arbeidet med dette kan ses hen til Sivilsamfunnets rettsstatsmelding.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede sentrale spørsmål omkring konstitusjonelle skranker, parlamentarisk kontroll, domstolskontroll og rekkevidden av beredskapsfullmakter.»

Domstolenes rolle i krise og krig

Komiteen vil understreke at påtalemyndighetens og domstolenes samfunnsoppdrag ligger fast uavhengig av om landet befinner seg i fred, krise eller væpnet konflikt. Justissektorens ivaretagelse av rettsstatsprinsippene, rettssikkerheten og ansvar for å forhindre maktovergrep er en sentral og kritisk samfunnsfunksjon for å kunne opprettholde Norge som rettsstat. Dette forutsetter at domstolene og påtalemyndigheten fungerer tilnærmet normalt og kan etterforske og iredføre lovbrudd – også i situasjoner høyt på krisespekteret. Komiteen vil påpeke at domstolenes uavhengighet og tilgjengelighet er avgjørende for å opprettholde rettssikkerheten i krisesituasjoner. Det er derfor behov for å innlemme denne dimensjonen i utformingen av beredskapsplanverket.

Komiteen vil derfor understreke at rettssikkerhetsdimensjonen må ivaretas i all beredskapsplanlegging, og legger til grunn at justissektoren får en tydelig plass i regjeringens videre oppfølging av meldingen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser videre til at Advokatforeningen i sitt høringsinnspill uttrykker bekymring over at domstolenes rolle i å ivareta rettssikkerheten ikke er tilstrekkelig omtalt i meldingen. Disse medlemmer viser til at domstolene er den tredje statsmakt, som også i krisesituasjoner har en viktig samfunnsfunksjon. Domstolenes uavhengighet og tilgjengelighet er avgjørende for å opprettholde rettssikkerheten i krisesituasjoner.

Disse medlemmer har merket seg at Totalberedskapsmeldingen i liten grad omtaler hvordan domstolene skal fungere under kriser og i krig. Disse medlemmer viser til at det er viktig at det finnes konkrete planer for hvordan domstolene skal ivareta sin rolle som statsmakt under kriser.

Komiteens medlem fra Venstre viser til innspill fra Advokatforeningen, hvor det står:

«I tider med alvorlige samfunnsutfordringer eller unntakstilstander må det sikres at domstolene kan fortsette sin virksomhet på en forsvarlig måte. Dette gjelder særlig domstolenes kontroll med krisefullmakter, hvor det er nødvendig med prøving av tvangsmidler, restriksjoner og nødrettsvedtak. Domstolene må også sikre at borgerne har reell tilgang til rettslig prøving av inngripende tiltak, også under ekstraordinære omstendigheter.»

Dette medlem viser til at Advokatforeningen i sitt høringsinnspill også gir uttrykk for at de savner en beskrivelse av hvordan man vil sikre advokatenes rolle både i straffesaker og sivile saker:

«Advokatene er avgjørende for å sikre tilgang til rettssystemet, også i krisetider. Erfaringene fra koronapandemien viste at domstolene og advokatene ikke var tilstrekkelig integrert i den nasjonale beredskapsplanleggingen. Dette førte til stengte rettsinstanser og forsinkelser i behandlingen av saker, med betydelige konsekvenser for rettssikkerheten. Tilgangen til domstolene varierte betydelig mellom ulike deler av landet, og det ble foreslått midlertidige regelendringer som kunne svekket rettssikkerheten, for eksempel å redusere antall meddommere i straffesaker.»

Dette illustrerer etter dette medlems syn behovet for en klarere planlegging for hvordan domstolene skal fungere i kriser, og hvordan retten til en rettferdig rettergang skal opprettholdes. Dette medlem ønsker å understreke viktigheten av at domstolene utgjør en kritisk samfunnsfunksjon som må ivaretas i all beredskapsplanlegging.

Uttalelse fra utenriks- og forsvarskomiteen

Komiteen har forelagt utkast til innstillingen for utenriks- og forsvarskomiteen, som i svarbrev 29. april 2025 svarte følgende:

«Utenriks- og forsvarskomiteen viser til justiskomiteens utkast til innstilling vedrørende Meld. St. 9 (2024–2025) Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker at Norge bør ha stor selvforsyningsgrad på alle kritiske varer og tjenester, samt tilhørende lagringskapasitet, verdikjeder og kompetanseutvikling, for å være forberedt på naturkatastrofer, fiendtlige handlinger og situasjoner med utilbørlig press fra fremmede makter. Det samme gjelder essensielle varer og tjenester for å opprettholde militær slagkraft og grunnleggende behov for befolkningen selv med svikt i forsyningskjedene. Medlemmene merker seg at EØS-avtalen gir Norge større handlingsrom til å intervenere i markeder for å sikre selvforsyning på disse områdene enn om vi var EU-medlemmer, som EØS-

avtalens 123 og 112, samt en egen handelspolitikk. Disse medlemmer legger til grunn at Norge benytter seg av handlingsrommet i EØS-avtalen i større grad enn i dag for å sikre grunnleggende selvforsyning i en beredskapssammenheng.

Disse medlemmene merker seg at for de områdene der selvforsyning er uforholdsmessig dyrt eller tilnærmet umulig, er gjensidig avhengighet eller samarbeid mellom land på ordinære folkerettslige vilkår mellom likestilte parter å foretrekke. Der Norge har gode forutsetninger for å øke sin kapasitet med kritiske varer og tjenester utover behovet for selvforsyning og bistå andre land med deres beredskap er det noe som i større grad bør gjøres. Disse medlemmene mener derfor Norge bør bidra til produksjons- og lagerkapasitet til felleseuropeiske og internasjonale initiativer for legemidler og medisinsk utstyr.

Disse medlemmene mener norsk produksjon av fisk utgjør en viktig del av beredskapen. Dette gjelder særlig de ville fiskeressursene i norske farvann, ettersom oppdrettsfisk i all hovedsak baserer seg på importert fôr og vil måtte slaktes ut over tid i en situasjon der forsyningslinjene svikter. Samtidig er det viktig å understreke at selv i en krisesituasjon finnes det et tak for hvor mye energi ut av totalt forbruk man kan øke fiskens andel. Under andre verdenskrig, som er den nærmeste parallellen vi har, var anbefalingen at opptil 10% av energien burde komme fra fisk, som det fremkommer av studier utført av Agrianalyse, rapport 2-2013 og 5-2022, med referanse til Statens kostholdsnemd. Denne vurderingen ble fulgt opp av Alstadheimutvalget i 1991 som 2/2 vurderte potensialet til 9 % i en krisesituasjon. Det ville vært opp fra 2% i dag. Det er lite trolig at denne prosenten kan være stort høyere grunnet logistiske begrensninger og praktisk bruk av ressursen selv under et krisekosthold, noe de tidligere referansepunktene, samt Budsjett-nemda for jordbruket, 1995, viser til. Dekningsgraden som viser total norsk energimengde i norsk matproduksjon i forhold til norsk forbruk av matvarer, er ikke egnet til å beregne et samfunns omstillingsevne for i en krise for å dekke befolkningens behov. Den sier noe om kaloriene som ressursen utgjør, ikke i hvilken grad disse kan anvendes effektivt på samfunnsnivå i en krise. I beredskapssammenheng er det avgjørende at vi har løpende norsk produksjon av alt vi har naturgitte forutsetninger for å produsere, blant annet kjøtt, meieriprodukter, grønnsaker, potet, korn og vill fisk som kan inngå i et realistisk krisekosthold.

Utenriks- og forsvarskomiteens øvrige medlemmer viser til sine respektive partiers merknader i justiskomiteens utkast til innstilling til Meld. St. 9 (2024-2025) og har ingen ytterligere merknader.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen basert på politidirektørens faglige råd fremme en stortingsmelding om langtidsplan for politiet, innen den 1. oktober 2025.

Forslag fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for full dekning av Nødnett-terminaler til organisasjonene i redningstjenesten, og for reell kostnadsdekning for lisenser, implementering og drift av Nødnett og nytt felles aksjonsstøtteverktøy.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen sørge for at det nye aksjonsstøtteverktøyet for redningstjenesten kan tas i bruk i alle redningstjenestens aktiviteter, samt i beredskapsaktiviteten til de frivillige beredskapsorganisasjonene.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen etablere og styrke nasjonale ordninger for å sikre produksjon av smittevernuttstyr og nødvendige medisiner i Norge, for å redusere avhengigheten av internasjonale forsyningskjeder og sikre stabil tilgang i krisetider.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen legge til rette for å øke antallet intensivplasser over hele landet, for å styrke akuttberedskapen og sikre at helsevesenet er bedre rustet til å håndtere store helsekriser.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen øke utdanningskapasiteten for helsepersonell, inkludert leger, sykepleiere og annet essensielt personell, for å møte fremtidige helseutfordringer.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å øke investeringer i forskning og utvikling innen helseberedskap, inkludert forskning på nye behandlingsmetoder og utvikling av bedre diagnostiske verktøy.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen intensivere og formalisere samarbeidet med frivillige helseberedskapsorganisasjoner som Røde Kors og Norsk Folkehjelp for å utvide og styrke den nasjonale helseberedskapen.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen, som en oppfølging av vedtak nr. 813 (2020–2021) og for å raskest mulig styrke militær beredskap i nord, prioritere planleggingen av jernbanetraseen mellom Narvik og Bardufoss, og melde tilbake til Stortinget på egnet vis.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen straks sikre at offentlige anskaffelser av kjøretøy med beredskapsfunksjon og annen kritisk infrastruktur bare kan anskaffes fra land Norge har et sikkerhetspolitisk samarbeid med.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at det innføres regler som sikrer at investeringer i kollektivtransport primært kommer fra land som Norge har et sikkerhetssamarbeid med, og at det ikke under noen omstendighet foretas anskaffelser som kan innebære en sikkerhetsrisiko.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen fremme lovendringsforslag som sikrer nasjonal kontroll over vannmagasinfyl-ling i en beredskapssituasjon der regulerbar kraft må sikres lokalt og ikke benyttes for eksport eller føre til avhengighet av import.

Forslag fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre:*Forslag 13*

Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for å rehabilitere eksisterende tilfluktsrom.

Forslag fra Høyre og Senterpartiet:*Forslag 14*

Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag for å sikre kostnadsreduserende tiltak ved byggeprosjekter, herunder redusere tidsbruken på saksbehandling i plan- og byggesaksprosesser.

Forslag fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:*Forslag 15*

Stortinget ber regjeringen inkludere redaktørstyrte medier i oversikten over det som anses som kritiske samfunnsfunksjoner.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen gjøre en særskilt vurdering av rollen NRK sine medarbeidere skal ha ved en militær mobilisering, slik man blant annet har i Sverige, der medarbeidere i Sveriges Radio er pålagt å komme på jobb.

Forslag fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet:*Forslag 17*

Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke stilles krav om 100 pst. elektrifisering gjennom offentlige anskaffelser, men at det beholdes en tilstrekkelig andel far-

tøy og kjøretøy med annen fremdriftsteknologi / hybride løsninger.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny nasjonal transportplan der beredskap får en sterkere omtale og prioritering.

Forslag 19

Stortinget ber regjeringen senest innen utgangen av 2025 komme tilbake til Stortinget med en sak om hvilke investeringer i infrastruktur som det er tidskritisk å gjennomføre kommende stortingsperiode, for å ta høyde for Stortingets behandling av Forsvarets langtidsplan og Totalberedskapsmeldingen.

Forslag 20

Stortinget ber regjeringen fremme en plan for Stortinget for å gjøre Norge mindre sårbart for sabotasje av strømmettet gjennom mindre krav til elektrifisering av samfunnet.

Forslag 21

Stortinget ber regjeringen i all politikk om det grønne skiftet også ta sikkerhets- og beredskapshensyn ved å ikke gjøre samfunnet for avhengig av elektrisitet.

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre:*Forslag 22*

Stortinget ber regjeringen sikre at landets kommuner har oppdaterte beredskapsplaner og store nok fagmiljø alene eller i samarbeid med andre for å ivareta et godt lokalt beredskapstilbud for innbyggerne i hele landet.

Forslag 23

Stortinget ber regjeringen utarbeide og vedlikeholde oppdaterte og realistiske beredskapsplaner på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, med klare ansvarsfordelinger og kommunikasjonsrutiner.

Forslag 24

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en overordnet risiko- og sårbarhetskartlegging og beredskapsanalyse av transportområdet som inkluderer vei, bane og havner.

Forslag 25

Stortinget ber regjeringen utrede forutsetninger for å tilgjengeliggjøre transportressurser i kriser.

Forslag fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 26*

Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av dispensasjoner fra nasjonalitetskravet for kapteiner på NIS-skip, med mål om å tilbakekalle gitte dispensasjoner for å redusere antallet russiske kapteiner i den norske handelsflåten.

Forslag 27

Stortinget ber regjeringen foreslå en forbedring av nettolønnsordningen for å bedre vilkårene for norske sjøfolk og fremme dette for Stortinget senest i statsbudsjettet for 2026.

Forslag fra Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 28*

Stortinget ber regjeringen foreslå å øke tilskuddspotten til de frivillige beredskapsorganisasjonene med 115 mill. kroner og gjennomføre opptrappingen i løpet av 6 år.

Forslag 29

Stortinget ber regjeringen forsere den økonomiske opptrappingen av tilskudd til de frivillige beredskapsorganisasjonene og innfri dette i løpet av 6 år.

Forslag 30

Stortinget ber regjeringen inkludere mat- og omsorgsberedskapsorganisasjonene Norske Kvinners Sanitetsforening og Norges Bygdekvinnelag i opptrappingen av tilskuddet til beredskapsorganisasjonene ved å foreslå å utvide den totale tilskuddsrammen tilsvarende.

Forslag 31

Stortinget ber regjeringen utrede avgiftsfritak for de frivillige beredskapsorganisasjonene ved innkjøp av kjøretøy og utstyr, samt avgiftsfritak for tilknytning til nødnett.

Forslag 32

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen plan for å beholde og sikre rekruttering av helsepersonell i et langsiktig, strategisk beredskapsperspektiv.

Forslag 33

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med forslag til en egen plan for styrking av forskning på sykdomsfremkallende mikroorganismer, og av de veterinærfaglige miljøene og deres kompetanse på zoonoser og matbåren smitte.

Forslag 34

Stortinget ber regjeringen innføre regler som sikrer nasjonalt eierskap og kontroll over kollektivtransport og samfunnskritisk infrastruktur.

Forslag 35

Stortinget ber regjeringen sette i gang en full gjennomgang av sikkerhet og beredskap knyttet til infrastruktur, transportmidler og kritisk personell for transport i Norge.

Forslag 36

Stortinget ber regjeringen sikre at offentlighetsprinsippet om innsyn og åpenhet inkluderes i beredskapsplaner, og at mediene sikres som kritisk samfunnsfunksjon under kritiske hendelser.

Forslag 37

Stortinget ber regjeringen inkludere bibliotekene i beredskapsstrategier på lokalt og nasjonalt nivå og sikre at det ved krisesituasjoner foreligger nødvendige planer for å sikre at bibliotekene kan holde åpent og tilby nødvendig informasjon til befolkningen.

Forslag fra Høyre:*Forslag 38*

Stortinget ber regjeringen gjennomføre forenklinger i relevant forskrifts- og regelverk for å sikre kostnadsreducerende tiltak som tilsvare minst de økte kostnadene ved å innføre en plikt til å bygge tilfluktsrom.

Forslag fra Senterpartiet og Venstre:*Forslag 39*

Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av meldingen utrede omfanget av de frivillige beredskapsressursene og deres faktiske tilgjengelighet.

Forslag fra Senterpartiet:*Forslag 40*

Stortinget ber regjeringen gå i dialog med kommunesektoren og byggenæringen for å utrede en finansieringsmodell for bygging av tilfluktsrom og dekningsrom som imøtekommer behovet for økt dekningsgrad i hele landet og stimulerer til flerbruksløsninger, herunder vurdere behovet for statlig medfinansiering.

Forslag fra Fremskrittspartiet:*Forslag 41*

Stortinget ber regjeringen gjennomgå alle tillatelser og ordninger for personer fra land som utgjør en sikkerhetsrisiko for Norge, i alle sektorer, med mål om å tette sårbarheter.

Forslag 42

Stortinget ber regjeringen senest i revidert nasjonalbudsjett for 2025 komme med en avklaring om anskaffelse av flere politihelikoptre i henhold til opsjonen med Leonardo Helicopters.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:*Forslag 43*

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan for oppdatering, styrking og modernisering av Norsk helsepersonellregister, med sikte på å ha løpende oversikt over tilgangen på helsepersonell i hele landet.

Forslag 44

Stortinget ber regjeringen utrede sentrale spørsmål omkring konstitusjonelle skranker, parlamentarisk kontroll, domstolskontroll og rekkevidden av beredskapsfullmakter.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:*Forslag 45*

Stortinget ber regjeringen innføre fritak for engangsgift for alle kjøretøy registrert på humanitær organisasjon, etter modell av dagens fritak for snøskutere registrert på humanitær organisasjon.

Forslag 46

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en utredning av responstid for alle nødetatene, der kravet til responstid ses i sammenheng med tjenesten som helhet, med kapasitet, kvalitet og faglig forvarslighet.

Forslag 47

Stortinget ber regjeringen utarbeide en nasjonal strategi for hvordan bibliotekene kan bidra i krisesituasjoner, inspirert av den svenske modellen, der det blant annet slås fast at bibliotekene skal fungere som en del av sivilforsvaret mot rykter, falske nyheter og propaganda.

Forslag fra Venstre:*Forslag 48*

Stortinget ber regjeringen sikre at den kommende langtidsplanen for sivil beredskap og fremtidige totalberedskapsmeldinger inkluderer systematiske nyttekostnadsanalyser eller kostnad-virkningsanalyser av alle vesentlige tiltak, der både forebyggende tiltak og beredskapstiltak vurderes på like fot.

Forslag 49

Stortinget ber regjeringen endre kriteriene for støtte til frivillige organisasjoner i redningstjenesten til å

også omfatte nasjonale, frivillige beredskapsorganisasjoner som driver omsorgsberedskap.

Forslag 50

Stortinget ber regjeringen prioritere implementering av risikoberedskapsforordningen i norsk lovverk.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding I, II, IV, V, VI, VII, VIII, XI, XIV, XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI, XXIII, XXV, XXVI, XXVII, XXVIII og XXIX fremmes av en samlet komité.

Komiteens tilråding IX fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteens tilråding XII og XIII fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteens tilråding X fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteens tilråding III fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteens tilråding XXII fremmes av medlemmene i komiteen fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteens tilråding XXIV fremmes av medlemmene i komiteen fra Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringen nedsette et politirulleutvalg innen 1. september 2025.

II

Stortinget ber regjeringen basert på politidirektørens faglige råd og politirulleutvalget fremme en stortingsmelding om langtidsplan for politiet så snart som mulig og gi en orientering om fremdrift i forbindelse med statsbudsjettet for 2026.

III

Stortinget ber regjeringen gå i dialog med organisasjoner som står for omsorgsberedskap i kriser og katastrofer, deriblant Norske Kvinners Sanitetsforening og Norges Bygdekvinnelag, og etablere ordninger som bedre ivaretar deres økonomiske behov.

IV

Stortinget ber regjeringen kartlegge de frivillige beredskapsressursenes omfang, kapasitet og tilgjengelighet, både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

V

Stortinget ber regjeringen styrke samarbeidet og koordineringen mellom ulike aktører i helsevesenet, som sykehus, kommuner, fastleger og andre helsetjenester, for bedre samhandling og effektiv respons i nødsituasjoner.

VI

Stortinget ber regjeringen sikre tilstrekkelig bemanning og ressurser i helsevesenet, inkludert rekruttere og ansette flere helsepersonell og øke kapasiteten på sykehus og helsestasjoner.

VII

Stortinget ber regjeringen intensivere innsatsen på forebyggende tiltak, inkludert informasjonskampanjer, vaksinasjonsprogrammer og tiltak for å redusere smittespredning.

VIII

Stortinget ber regjeringen søke å etablere beredskapsavtaler mellom privat og offentlig helsetjeneste, som er et fremforhandlet rammeverk som kan nyttes i kriser for å sikre at vi på en bedre måte utnytter samfunnets samlede ressurser.

IX

Stortinget ber regjeringen gjennomføre forenklinger i relevant forskrifts- og regelverk for å sikre kostnadsreduserende tiltak som tilsvarende omlag de økte kostnadene ved å innføre en plikt til å bygge tilfluktsrom.

X

Stortinget ber regjeringen, når nytt regelverk og kriterier er vedtatt, oppheve den gjeldende midlertidige dispensasjonen fra plikten til bygging av tilfluktsrom gitt i forskrift om tilfluktsrom, for offentlige og private tiltakshavere.

XI

Stortinget ber regjeringen gjennomføre en overordnet risiko-, sårbarhets- og beredskapsanalyse på transportområdet.

XII

Stortinget ber regjeringen utrede forutsetninger for å tilgjengeliggjøre transportressurser i krise, blant annet i lys av utviklingen med eierskap på tvers av landegrensene.

XIII

Stortinget ber regjeringen sikre beredskap på flyplasser som gjør at redningshelikoptre, luftambulanser og andre helikoptre som bidrar i søk, redning og transport av skadde og syke, har en forutsigbarhet når det gjelder tilgjengelighet av flyplasstjenester.

XIV

Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at det utarbeides beredskapsplaner for å sikre norsk kulturarv i krise- og krigssituasjoner.

XV

Stortinget ber regjeringen prioritere å forsterke infrastruktur og sikre redundans i en form og størrelsesorden som følger av digitaliseringstakten, samfunnets avhengighet av ekom og risiko- og trusselbildet i samfunnet.

XVI

Stortinget ber regjeringen forsterke samarbeidet mellom infrastruktureiere og tilbydere i kraftsektoren og ekomsektoren når det gjelder beredskap og krisehåndtering.

XVII

Stortinget ber regjeringen følge opp at virksomheter med ansvar for viktige og kritiske samfunnsfunksjoner inkluderer bortfall av ekom i sine risiko- og sårbarhetsanalyser og reduserer egen sårbarhet ved å anskaffe nødvendige reserveløsninger.

XVIII

Stortinget ber regjeringen kartlegge de samlede ressursene innen maritim sektor som kan benyttes i krise og krig, i samråd med næringene, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XIX

Stortinget ber regjeringen foreslå en modell for matsikkerhet der sjømat, fiskeri og havbruk er inkludert.

XX

Stortinget ber regjeringen skaffe oversikt over og lage en plan for bemanning av norske skip i krig, og involvere partene i arbeidslivet i arbeidet, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XXI

Stortinget ber regjeringen legge til rette for mindre, lokale anlegg for spredt lagring av korn på gårdsbruk.

XXII

Stortinget ber regjeringen utrede etablering av beredskapsbutikker tilsvarende ordningen i Finland og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XXIII

Stortinget ber regjeringen utarbeide planer for styrket beredskap i kraftsystemet og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

XXIV

Stortinget ber regjeringen sørge for at det finnes tilstrekkelig finansiell beredskap, og særlig sørge for rammebetingelser som gjør at Norge har norskeide banker og finansinstitusjoner som betjener det norske markedet.

XXV

Stortinget ber regjeringen integrere romsektoren bedre i totalforsvaret, med vekt på samarbeid mellom sivile og militære aktører, for å sikre operative evner under kriser og i væpnede konflikter.

XXVI

Stortinget ber regjeringen på egnet måte se på hvordan totalberedskapen kan styrkes ved å sikre robuste satellittløsninger for kommunikasjon og overvåking, særlig knyttet til forsvar, samfunnssikkerhet og nordområdene.

XXVII

Stortinget ber regjeringen forsterke kontrollen over verdikjeder innen romsektoren og legge frem en plan for å redusere sårbarhet.

XXVIII

Stortinget ber regjeringen identifisere hvilken kunnskap det er kritisk at Norge har i et sikkerhets- og beredskapsperspektiv, og hvilke områder Norge kan samarbeide med andre på, for eksempel Norden, Europa og USA.

XXIX

Meld. St. 9 (2024–2025) – Totalberedskapsmeldingen – Forberedt på kriser og krig – vedlegges protokollen.

Oslo, i justiskomiteen, den 29. april 2025

Helge André Njåstad

leder

Sandra Borch

ordfører

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
Stortinget
Postboks 1700 Sentrum
0226

Deres ref.

Vår ref.
25/1780 - JFI

Dato
10.03.2025

Meld. St. 9 (2024-2025) Totalberedskapsmeldingen - Rettebrev Rettebrev

Etter at Meld. St. 9 (2024–2025) *Totalberedskapsmeldingen* ble lagt frem, har jeg blitt gjort oppmerksom på en feil som jeg herved vil korrigere:

I meldingens kapittel 6, s. 80, står det: «Regjeringen vil at Stortinget opphever vedtaket fra 1998 om midlertidig byggestopp av tilfluktsrom i nye bygninger.» Denne formuleringen gir et feilaktig inntrykk av at Stortinget har fattet vedtak om midlertidig byggestopp. Det korrekte er at det var regjeringen som i 1998 konkluderte med at det skulle innføres byggestopp, og at stortingsflertallet ga sin tilslutning til dette.

Bakgrunnen fremgår av St.meld. nr. 25 (1997–98) *Hovedretningslinjer for det sivile beredskapsvirksomhet og utvikling i tiden 1999–2002*, punkt 5.9.1. Her understreket daværende regjering at det daværende sivile beskyttelseskonseptet ikke var tilpasset nye risikovurderinger. I samarbeid med militære myndigheter skulle det derfor foretas en nærmere utredning av et fremtidig beskyttelseskonsept tilpasset de gjeldende risikovurderingene. I påvente av denne utredningen konkluderte regjeringen med å stanse nybygging av tilfluktsrom etter det daværende konseptet. Stortingets flertall sluttet seg til regjeringens vurdering, jf. punkt 5.11 i Innst. S. nr. 241 (1997-1998).

Korrigeringer

Basert på det ovenstående gjøres følgende fire korrigeringer i Meld. St. 9 (2024–2025) *Totalberedskapsmeldingen*:

1. S. 14: Andre avsnitt, høyre spalte

- Endres fra: «Krigen i Ukraina viser behovet for tilfluktsrom i krig. Et stortingsvedtak fra 1998 gir utbyggere fritak fra plikten til å bygge tilfluktsrom i nye bygg. Regjeringen vil foreslå at Stortinget opphever vedtaket. Samtidig tar regjeringen sikte på å innføre et nytt beskyttelseskonsept, og vil raskt sende et forslag om dette på offentlig høring.»
 - Endre til: «Krigen i Ukraina viser behovet for tilfluktsrom i krig. Utbyggere fikk fra 1998 fritak fra plikten til å bygge tilfluktsrom i nye bygg. Regjeringen vil nå oppheve fritaket. Samtidig tar regjeringen sikte på å innføre et nytt beskyttelseskonsept, og vil raskt sende et forslag om dette på offentlig høring.»
2. S. 80: Punktet «Regjeringen vil at Stortinget opphever vedtaket fra 1998 om midlertidig byggestopp av tilfluktsrom i nye bygninger» endres til «Regjeringen vil oppheve vedtaket fra 1998 om midlertidig byggestopp av tilfluktsrom i nye bygninger».
3. S. 82: I punkt 6.1.2 endres andre, tredje og fjerde avsnitt slik at brødteksten stemmer overens med den nye formuleringen av regjeringen-vil punktet. De korrigerte avsnittene blir som følger (med endringer markert med kursiv):

«Tilfluktsrom er et nødvendig beskyttelsestiltak i krig. Tilfluktsrom er det sivile beskyttelsestiltaket som gir høyest beskyttelse av sivilbefolkningen mot skader ved krigshandlinger (se boks 6.3). *Endringer i den sikkerhetspolitiske situasjonen etter den kalde krigen førte blant annet til at Stortinget ved behandling av St.meld. nr. 25 (1997–98) Hovedretningslinjer for det sivile beredskapsvirksomhet og utvikling i tiden 1999–2002, jf. Innst. S. nr. 241 (1997–98), sluttet seg til en midlertidig stans i bygging av nye tilfluktsrom i påvente av et nytt beskyttelseskonsept.* Det er derfor ikke bygget tilfluktsrom siden 1998. Dette, kombinert med befolkningsøkning og at enkelte tilfluktsrom forsvinner når bygg rives, gjør at dekningsgraden reduseres år for år. Regjeringen mener det er uforsvarlig i den nåværende sikkerhetspolitiske situasjonen å opprettholde vedtaket fra 1998 som i praksis over tid betyr en styrt avvikling av tiltaket med høyest beskyttelse for sivilbefolkningen i krig. Andre land rundt oss ruster også opp denne type tiltak.

Regjeringen vil derfor oppheve den midlertidige stansen i byggingen av tilfluktsrom slik at det ikke automatisk gis fritak fra byggeplikten. Regjeringen mener tilfluktsrom fortsatt vil være et særlig viktig beskyttelsestiltak. Dette er et nødvendig beskyttelsestiltak under hendelser i det øvre krisespekteret. Ser man på den nære historien ble det i Meld. St. 5 (2020–2021) *Samfunnssikkerhet i en usikker verden*, jf. Innst. 275 S (2020–2021), uttalt følgende om tilfluktsrom: «Tilfluktsromsordningen i sin nåværende form avvikles når det er etablert ny ordning for trygge oppholdssteder for befolkningen i hele krisespekteret.» Dette ble stoppet av Stortinget, og bygde ikke på tilstrekkelig langsiktig tenkning. Derfor foreslår regjeringen at ordningen med tilfluktsrom skal videreføres og forsterkes, for å kunne beskytte sivilbefolkningen under krise og krig.

Regjeringen *vil* snarlig sende på høring et forslag til justeringer av regelverket med nye kriterier for krav til bygging av permanente beskyttelsesrom som skal verne befolkningen mot skader ved krigshandlinger. Forslaget vil inneholde beskyttelsesrom med to ulike beskyttelsesgrader, dagens tilfluktsrom og en ny kategori dekningsrom med lavere beskyttelsesgrad. Regjeringen mener at det vil være riktig at det stilles slike krav både til offentlige og private prosjekter. Dette må ses i lys av behovet for økt beredskap mot ulike typer scenarier. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap *vil* ikke avvike gjeldende praksis med å innvilge fritak fra å bygge tilfluktsrom i nye bygninger før nytt regelverk og kriterier er på plass.»

4. S. 138: De to første setningene i første avsnitt, høyre spalte:

- Endres fra: «Regjeringen vil at Stortinget opphever vedtaket fra 1998 om en midlertidig byggestopp av tilfluktsrom i nye bygninger. Forslaget medfører vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser som har potensial til å treffe mange forvaltningsenheter, herunder kommunesektoren og virksomheter i næringslivet.»
- Endres til: «Regjeringen vil oppheve den midlertidige byggestoppen fra 1998 av tilfluktsrom i nye bygninger. Dette vil medfører vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser som har potensial til å treffe mange forvaltningsenheter, herunder kommunesektoren og virksomheter i næringslivet.»

Med hilsen

Astri Aas-Hansen

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur